

3
C. VELLEIVS
PATERCVLVVS

CVM
ANIMADVERSIONIBVS
IVSTI LIPSI.

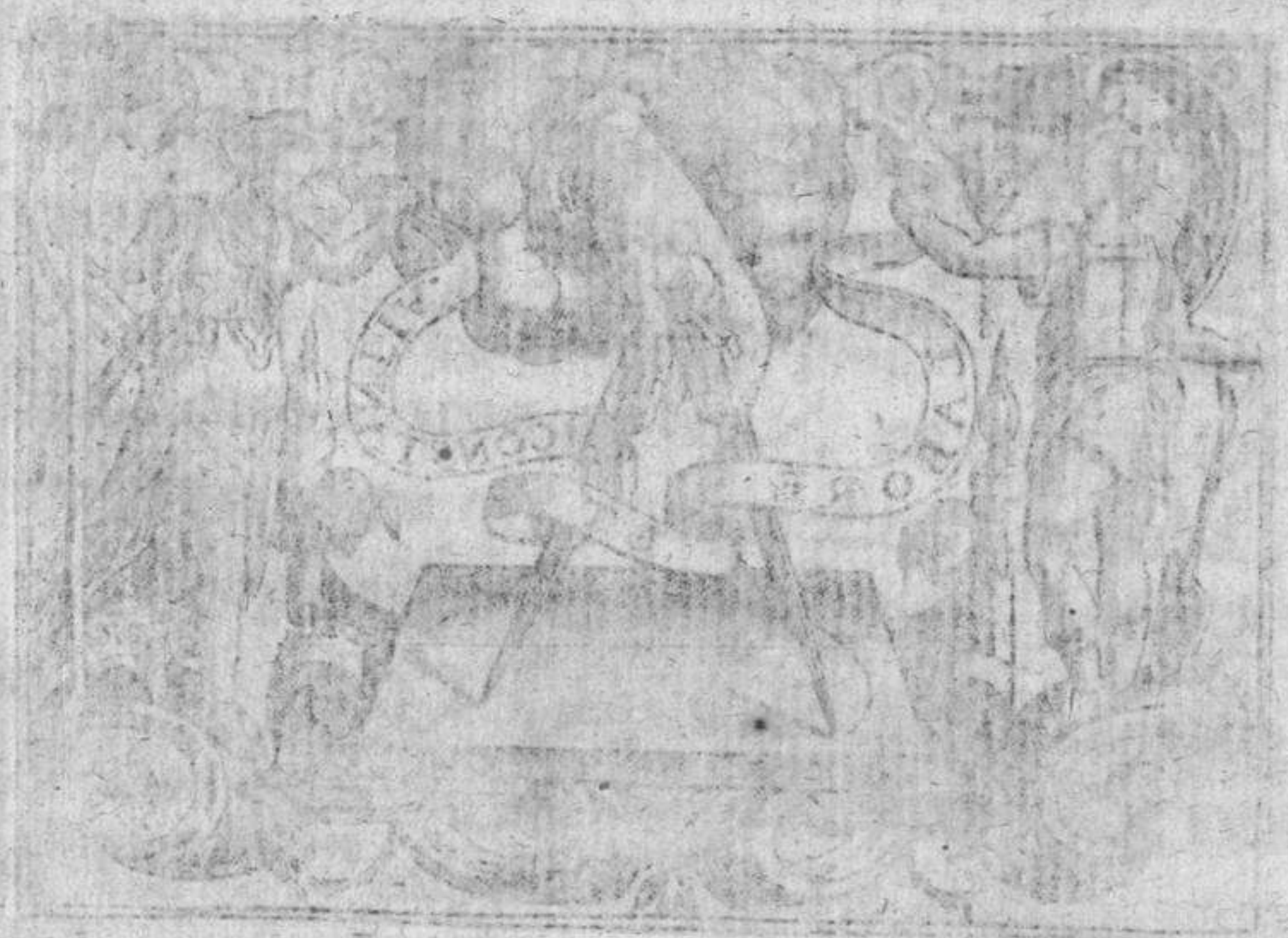

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.

cIo. Ioc.

Cum Privilegiis Casareo ac Regio.

C. V. E. L. L. W. S.
T. P. A. T. E. R. O. V. L. S.
L. E. I. V. C. V. M.
A. N. I. M. A. D. V. E. R. S. I. O. N. I. B. U. S.

IN THE
SUPREME COURT OF THE UNITED STATES
APPEAL FROM THE
COURT OF THE DISTRICT OF COLUMBIA
IN THE MATTER OF
THE ESTATE OF

I. L I P S I V S
T H E O D O R O
L E E W I O V. C.

S. D.

N T E biennium , cùm Velleium publicè legissem , visus sum multis digna luce dicere & cognitione etiam aliorum. Itaque hortati sunt vt colligerem, disponerem, ederem: quod feci, vt vides , in parte. Nam vt omnia quæ ad Historiam, Mores, Prudentiam , opportunè & vtiliter tunc diximus , adiungerem, visum non fuit: saltem illa , quæ nec prompta nimis aut obuia Lectori , & quæ ad medicinam potiùs Velleij facerent quàm ad splendorem . Non pauca enim nobis hîc & alibi , post viros eruditos & serios , obseruata : quæ tegi aut perire (liberè dicam) non sit è re litterarum. Et de aliis quidem aliàs videro : nunc Velleium hunc Paterculum iuuentus à me habeat : scriptorem veterem , industrium , disertum ; & addo etiam fidum , nisi quâ Tiberij aspectus obstat , & cùm res tractat sui xui. Illic declinauit , fateor , & neglexit , quæ Historiæ pes & caput est, Veri-

4
tatem. Nos ignoscimus, in miserâ illâ & com-
muni temporum seruitute: nec Heluidios om-
nes nasci posse aut Thraseas satis scimus. Quem
postremum quòd toties me hortaris vt edam,
sustine. non faciam temerè in hoc æuo, nec de-
bet magnanimus ille vir iterum perire à Calum-
niæ telo. Cuius aciem ita recenter sensimus, vt
non iniuriâ abhorreamus à seriâ omni scriptio-
ne. Sed hæc omitto. Tu, Vir Clarissime, Vel-
leium accipe tibi inscriptum, monumentum
& testem fidi arctique internos amoris: quem
sola Virtus, Eruditio, Prudentia tua genuit, aluit,
seruauit. Vale. III. Nonas Ianuar. ∞. IC. XCI.

VEL-

VELLEII NOMINA,
GENVS, VITA,
SCRIPTA.

RAVCA de Velleio eiusque scriptis prædicenda sunt: sed pauca, quia latet in turbâ illâ scriptorum prisci æui. Quis veterum eum nominat? præter Priscianum, & si fortè Tacitum. qui P. Velleium agnoscit Præsidem exercitus, ut opinor, in Macedoniâ. Sed ibi tamen Publius est, qui hic Caius: nec argumentum satis firmum, quòd sit hic ipse. At Prisciano Marcus est. qui ex libro eius primo hoc adfert: Nec minus clarus eâ tempestate fuit Miltiadis filius Conon. In Agellio etiam Cn. Velleium legas: sed corruptè. Nam in libris ibi melioribus Vellius est: & tu scito Gellium reponendum, probum notumque historicum prisci æui. Noster hic natus equestri loco, ut videtur: maioresque eius è Campaniâ. De ano paterno ita indicat: C. Velleius honoratissimo inter illos CCC LX. iudices loco à Cn. Pompeio lectus, eiusdem, Marci que Bruti ac Ti. Neronis præfectus fabricum, vir nulli secundus in Campaniâ. Genus à matre, etiam indidem. Multum, inquit, Minatij Magij atavi mei Asculanensis tribuendum est memoriæ: qui nepos Decij Magij Campanorum principis, celeberrimi & fidelissimi viri. Quæ sanè decora stirps & vetus, ab nobili illo Decio Magio: in quam iterum adoptione, nisi fallor, insitus Velleij frater. Nam nominat eum Magium Celerem Velleianum, Legatum Tib. Cæsaris Delmatico bello. Ipse Velleius Tribunus militum in Thraciâ & Macedoniâ: paulo post Præfectus equitum in Germaniâ, successor officij patris sui. Deinde finitâ equestri militiâ, designatus Quæstor: in Quæsturâ, remisâ sorte prouinciæ, Legatus Tiberij bello Pannonico: cuius etiam triumphantis currum ipsi fratrique eius, inter præcipuos, præcipuisque donis adornatos viros, comitari contigit. Postremùm ipse fraterque eius destinati prætores, primo Tiberiani imperij anno. An quos alios honores gesserit, haud scio: suspicor tamen de Consulatu. quia apud Tiberium & Seianum magnus: & in

6
 Prisciani dicto loco, Liber vetus scribit: M. Velleius Consul. Anne
 Consularem voluit? Et sanè si is est, qui apud Tacitum exercitui
 praesedit, probabile Consularem fuisse, quia Legati exercituum plerique
 tales. Plura de vitâ non repperi: minus de morte, quam animus mihi
 dicitur obiisse eum in strage illâ amicorum Seiani. Quidni ita credam,
 hominem tam amicum Seiano, & in hoc ipso libello publicum eius lau-
 datorem, inter amicos fautoresque Seiani interfectum? profectò Tacitus
 & Dio auctores, rarum aliquem ex iis Tiberiana seuitiâ superfuisse.
 Scripta an alia reliquerit, ignoro. Iactat quidem & promittit nò vno
 loco Iustæ Historiæ volumina: sed an ediderit scripseritue, quis dicet?
 Nâ quod Gesnerus in Bibliothecâ adnotat, Wolfgâgum Laziû habuisse
 De bello in Sueuos, nugas arbitramur: sicut & Georgij Merulae,
 qui de integro apud se Velleio sparsit, vanitatem ridemus ambitionem.

DE INDICE, ET MATERIE, ET NUMERO HORVM LIBRORVM.

H XSTANT libelli hi duo, nec toti: probi & fidi,
 donec ad Cæsarum res venias, vbi haud vsque-
 quaque veri. Per adulationem enim multa celat,
 aut velat: imò & palàm aliter narrat. Diserti ta-
 men vbique, & eloquentiâ quadam facili ac profluente. Ti-
 tulus in iis hodie est: HISTORIAE ROMANAE A D.
 M. VINICIUM COS. nec credo hunc probum esse, aut à
 Velleio. An hæc Historia? imò nec compendium propriè aut
 breuiarium historiæ, sed serie accuratâ temporum Chronicæ
 quædam Notæ. sic tamen, vt præcipua rerum, hominum, vr-
 bium, misceat atque excerpit. An etiam Romana tantùm?
 mihi non videtur: & totum adeò priorem librum video oc-
 cupari ferè in rebus Græcanicis atque externis. Quod magis
 diceremus, si integer ille exstaret. Itaq. de Titulo ambigo: &
 damnare tamen magis gaudeo, quàm immutare. Materiam
 videamus. Rhenanus, qui primus auctorem hunc è Bibliothecâ
 Murbacensi bono publico protulit, censet Velleium ab vrbis
 primor-

*Verba eius
 ad lectore*

primor-

primordio Romanam historiam omnem, admirabili compendio, duobus
his voluminibus fuisse complexum. Miror virum doctum sic scri-
bere. An ab urbis exordio ille cœpit, qui palàm & ex profes-
so multa sæcula recenset, ante eam cogitatam? qui alienissima
miscet à Romanis rebus? Librum hunc primorem videto, &
aliquis mihi negato. Quid ergo est? ego in sententiâ quam re-
gigi hæreo, Velleio propositum fuisse compendio & annorum
ordine complecti res notarum gentium & noti æui. Cœpisse
eum à Troianis temporibus, aut circà, & pertexuisse vno filo
ad Consulatum hunc M. Vinicij: id est annû Urbis DCCLXXXII.
Tiberiani autem imperij XVI. Clarum argumentum ex pri-
mordio ipso quod nunc est libelli: vbi casus & res eorum qui
à Troiâ redierunt. Sed plura interciderunt, cùm hîc tantum
Græcorum casus: non etiam Troianorum, atque adeò nec ip-
sius Æneæ. quem omittere certè non potuit, auctorem & ca-
put Romanæ stirpis. Sed hæc talia, quæ & vbi deesse videan-
tur, in locis suis adnotabo. Nunc de Numero quid cœsemus?
Libelli duo sunt, ex Rhenani, aut codicis eius, diuisione. sed
diuisione herclè parum scitâ aut æquabili, siquis copiam mo-
lemque rerum videat, quæ perierunt. An in vnum & priorem
librum incluseris, quæ à capite omnia desunt de Græcis à
Troiâ redeuntibus & variè sparsis? quæ postea de Antenore,
aut Æneâ? quæ de Latij & Albæ regibus? quæ de ipsis regibus
Romanorum? imò quæ de Consulibus aut Tribunis mili-
tum, vsque ad bellum Numantinum? Nam hæc omnia (vt
illa quidem partitio est) necessariò habuerit liber vnus pri-
mus. Non potest ô Lector: & profectò plures in priore libro
libri, si seriò examinas & attendis. Quod ipsum vt in Notis
meis facias, quas adtexam, te rogo.

IANI DOVSAE FILII
AD
IVSTVM LIPSIUM
VIRVM CLARISS.
DE
VELLEIO RESTITVTO
CARMEN.

HOC veterum in castris ritus habuere Quiritum,
Casurum cuius potuisset dextera ciuem
Eripuisse neci, Et nigrum producere Parca
Stantis in exitium stricto iam forfice stamen,
Tempora Chaoniae frondis velaret honore.
Millia at infernas cui plurima missa sub umbras,

Qui domitum impositis pedibus calcauerat hostem,
Templa triumphali conscenderet aurea curru.
Quod merces si tanta hominem seruantibus vnum,
Aut multos maectanti hostes, quae ciuica, LIPSI,
Aut quales tua pensabunt benefacta corona;
Qui totque illustres animas iam penè sepultas
Ereptas fati medio reuocaueris Orco;
Musarumque hostes, quorum Ignorantia princeps,
Sic cum Barbarie nostro procul orbe fugaris?
Te cingat muralis honos, tua tempora mille
Circumeant quercus, totidem decorere triumphis;
Virtutis tantae superabit praemia virtus.
Plus longam soluisse fuit caligine saecula,
Quam captos niueis Reges egisse quadrigis,
Et plus restituisse omnes tibi, Roma, triumphos,
Quam semel aurato inuectum Capitolia curru.
Quantumuis aliquis Phrygiam Syria'ue petitos
Ostendet lapides, totamve implevit arenam
Spectatis non ante feris, tua gloria maior

Imple:

9
Impleuisse rudem Romanis artibus orbem.
Hic picturatis splendentia marmora venis
Rettulit, auratasve trabes, ostrumve renidens.
Ille triumphatâ spirantia signa Corinθο,
Æraque ab Isthmiacis auro potiora fauillis
Vexit ouans, primus Scythicis hic fructibus hortos
Instruxit Latios, ast illi Phasidos vnda
Orbata est auibus, portauit robora quidam
Longinqui nemoris, sediosve Atlantide syluâ
Imposuit niueis barrorum dentibus orbes.
Tu Latio aduexti nostra hæc in secula princeps,
Quod gemmas, quod ebur, quodque æra Corinthia vincat.
Tu Circi lusus, & luxuriantis arene
Delicias, Cilices & olentia pulpita nimbos,
Ipsaque das oculis nostris visenda Theatra;
Amphitheatrales quamuis superantia pompas
Edere virtutis plus sit spectacula prisca.
Hinc veteres rediere viri, neglectaque longum
Nomina, Marcelli, Decij, Fabijque, animaque
Prodigus ingentis Paullus, fortesque Camilli,
Et Bruti fasces, Trebia & Thrasymenus & Alpes,
Cannensesque animæ referunt solatia mortis
Sic potuisse mori, latitans obscurus in vluâ
Attollit celo Marius caput, vt taceam acta
Romula, quæ narrat Tacitus, morésque Neronum,
Germanasque acies, steterit quàm saepe cruentus
Rhenus, & Arctoi sudarint sanguine campi:
Omnia quæ ingenij si non face collustrasses
Terque quaterque tui, quantâ sub nocte iacerent?
Singula quid memorem? satis hoc, qui pumice tersus
Lipsiaco populi gaudet prodire sub ora
Cultior, & vires senio vernante resumit,
Vel solus poterit VELLEIVS dicere, narrans;
Qui primùm populi, quando circumflua Ponto
Insula cœpta coli quæuis, quæ mœnia aratro
Descripta, aut quibus excultus primùm vrbibus orbis:
Additur, ingenium magni quo effulserit æuo

B

Mæonidis,

Mæonidis, cuius viuo de flumine vatum
 Tota cohors duxit largos in carmina riuos.
 Quis primùm Elæo raptarit puluere currus
 Singula transactò celebrans sollennia lustrò.
 Quæ quotiesque nouos deducta colonia ciues
 Ceperit, impresso signassent mænia sulco
 Quum prius, aratòque ruisissent vomere terram.
 Nec non Historicùm passim Vatùmque recenset
 Ætates, quæque ars & quo celebrata sit æuo;
 Hinc quantus furor in campo, Gracchique tumultus;
 Luxuriam inde refert spoliòrum, & molibus equor
 Expulsum insanis ac rursus in arua receptum;
 Namque quid aut Persen, debellatumque Philippum,
 Cimbrorum aut referam clades, & vincla Iugurthæ,
 Tigranem, Mithridatem, & classica Martis Eoi?
 Quid civile nefas, aut quid te Cæsaris atque
 Fortuna, Cato, victorem, Brutùmque, ratèsque
 Actiacas, Cleopatre animos, & cetera narrem?
 Omnia quæ gyro noster sic claudit in arcto,
 Vt tamen haud trito narrantum more sequatur
 Plana modò, ceu qui summo vaga retia ducit
 Æquore, nec fundo prædam rimatur in imo,
 Sed dubia enodans & inobseruata recludens,
 Quicquid in historiâ pulchrum rarumve notasset,
 In medium exponit. quæ quamuis omnia rursus
 Inuida obumbrarant effæti obliuia sæcli;
 Ille decor, VELLEIE, tamen tibi munere DIPSI;
 Ille accessit honos, quem nec dua secula quondam
 Ipsa habuere tibi, vt famâ iam nominis alti
 Extremam Calpen & Gangis littora tranes.

C. VELLEII PATERCVLI

HISTORIÆ ROMANÆ

AD M. VINICIUM

C O S.

LIBER PRIMVS.

* * * tempestate distractus à duce suo Nestore, Metapontum con-
didit. Teucer, non receptus à patre Telamone, ob segnitiam non vindica-
tæ fratris iniuriæ, ² Cyprum appulsus, cognomine patriæ suæ Salamina
constituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occupauit; ³ Philippus Ephy-
ram in Thesprotiâ. at rex regum Agamemnon, tempestate in Cretam
in aliam reiectus, ⁴ tres ibi vrbes statuit, à patriæ nomine vnam, à victo-
riæ memoriâ, Mycenæ, Tegeam, Pergamum. idē mox, scelere patruelis
fratris Ægisthi, hereditarium exercentis in eum odium, & facinore
uxoris oppressus, occiditur. ⁵ regni potitur Ægisthus per annos vii. hunc
Orestes, matrēque, cum sociâ consiliorum omnium sorore Electrâ,
virilis animi feminâ, obtruncat. factum eius à diis comprobatum spatio
vitæ, & felicitate imperij apparuit: quippe vixit annis xc. ⁶ regnauit
lxx. qui se etiam à Pyrrho, Achillis filio, virtute vindicauit. nam quod
pactæ eius, Menelai atque Helenæ filia Hermiones nuptias occupaue-
rat, Delphis eum interfecit. Per hæc tempora Lydus, & Tyrrhenus fra-
tres cum regnarent in Lydiâ, sterilitate frugum compulsi, sortiti sunt,
vter cum parte multitudinis patriâ decederet. sors Tyrrhenum cōtigit.
peruectus in Italiam, & loco, & incolis, & mari nobile, ac perpetuum à
se nomen dedit. Post Orestis interitum, filij eius, Penthelus, & Tisame-
nus, regnauere triennio. Tum, ferè ⁷ anno octogesimo post Troiam ca-
ptam, centesimo & vigesimo, quàm Hercules ad deos excesserat, ⁸ Pe-
lopi progenies, quæ omni hoc tempore pulsus Heraclidis, Peloponnesi
imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. duces recupe-
randi imperij fuere, ⁹ Teminus, Cresphontes, ¹⁰ Aristodemus ¹¹ quorum
atauis fuerat. Eodem ferè tempore Athenæ sub regibus esse desierunt:
quarum vltimus rex fuit Codrus, Melanthi filius, vir non prætereundus:
quippe, cum Lacedæmonij graui bello Atticos premerent, respōdissēt-
que Pythius, quorum dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores;
depositâ veste regiâ, pastoralem cultum induit; immistis que castris ho-
stium, de industriâ, ¹² imprudēter, rixam ciens, interemptus est. Codrum
cum morte æterna gloria, Athenienses secuta victoria est. quis eum non
miretur, qui iis artibus mortem quæsierit, quibus ab ignauis vita quæri
solet? Huius filius Medon primus Archon Athenis fuit. ab hoc posteri
apud Atticos dicti Medontidæ. sed ij, insequentēsque Archontes, vsque
ad Charopem, dum viuerent, eum honorem vsurpabant. Peloponnesij,
digredientes finibus Atticis, Megaram, mediam Corinthio Athenisque
urbem, condidēre. eâ tempestate & Tyria classis, plurimum pollens

Metapontus
condidit.

Salamina.

Ephyræ.

Mycenæ.

Tegea.

Pergamus.

Rex Aegy-

ptus.

Orestes.

Pyrrhi cades.

Tyrrhenus

Italiam vo-

nit.

Orestis filij.

Heraclida.

Athena li-

berata.

Codrus.

Medon.

Mega-a

condidit.

Gades.
Visca.

Achai.

Pelasgi.

Thessalia.

Corinthus.

Chalcis.

Cuma.

Neapolis.

Ionia.

Homerus.

mari, in vltimo Hispaniæ tractu, in extremo nostri orbis termino¹³ insulam circumfusam Oceano, perexiguo à continenti diuisam freto, Gades condidit: ¹⁴ ab iisdem post paucos annos in Africâ Vrica condita est. Exclusi ab Heraclidis Orestis liberi, iactatiq; cum variis casibus, tum sæuitiâ maris, quinctodecimo anno ¹⁵ sedem cepere circa Lesbum insulam. Tum Græcia maximis concussa est motibus: Achæi, ex Laconicâ pulsî, eas occupauère sedes, quas nûc obtinent: ¹⁶ Pelasgi Athenas commigrauère: acérque belli iuuenis, nomine Thessalus, natione Thesprotius, cum magnâ ciuium manu, eam regionem armis occupauit, quæ nunc ab eius nomine Thessalia appellatur, antea Myrmidonû vocitata ciuitas. quo nomine, mirari conuenit eos, qui, Iliaca componentes tempora, de eâ regione vt Thessaliâ commemorant. quod cum alij faciant, Tragici frequentissimè faciunt. quibus minimè id concedendum est. nihil enim ex personâ poëtæ, sed omnia sub eorum, qui illo tempore vixerunt, dixerûnt. quod si quis à Thessalo, Herculis filio, eos appellatos Thessalos dicet: reddenda erit ei ratio, cur numquam ante hunc insequentem Thessalum ea gens id nominis vsurpauerit. Paulo ante ¹⁷ Halletes, sextus ab Hercule, Hippotis filius, Corinthum, quæ antea fuerat Ephyre, claustra Peloponnesi continentem, in Isthmo condidit. Neque est, quod miremur ab Homero nominari Corinthum. nam ex personâ poëtæ & hanc urbem, & quasdam Ionum colonias iis nominibus appellat, quibus vocabantur ætate eius, multo post Ilium captum condite. ¹⁸ Athenienses in Eubcæâ Chalcida Erethriam colonis occupauère; Lacedæmonij in Asiâ Magnesium. Nec multo post Chalcidenses, orti, vt prædiximus, Atticis, Hippocle, & Megasthene ducibus, ¹⁹ Cumas in Italiâ condiderunt. huius classis cursum esse directum alij columbæ antecedentis volatu ferunt, alij ²⁰ nocturno æris sono, qualis Cerialibus sacris cieri solet. Pars horum ciuium magno post interuallo ²¹ Neapolim condidit. vtriusque vrbis eximia semper in Romanos fides facit eas nobilitate, atque amœnitate suâ dignissimas. sed aliis diligentior ritus patrij mansit custodia: Cumanos Oïca mutauit vicinia. Vires autem veteres earum vrbium hodièque magnitudo ostentat mœnium. Subsequenti tempore magna vis Græcæ iuuentutis, abundantia virium sedes quæritans, in Asiam se effudit. nam & ²² Iones, duce Ione profecti Athenis, nobilissimam partem regionis maritimæ occupauere, quæ hodièque appellatur Ionia; vrbesq; constituere, Ephesum, Miletum, Colophona, Prienen, Lebedum, Myuntem, Erythram, Clazomenas, Phocæam; multasque in Ægæo, atque Icario occupauère insulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum, Pharum, Delum, aliasque ignobiles. Et mox Æolij, eadem profecti Græciâ, longissimisq; acti erroribus, non minus illustres obtinuerunt locos; clarasque vrbes condiderunt, Smyrnam, Cymen, Larissam, Myrinam, Mitylenémque, & alias vrbes, quæ sunt in Lesbo insulâ. Clarissimum deinde ²³ Homeri illuxit ingenium, sine exemplo maximum: ²⁴ qui magnitudine operum, & fulgore carminum solus appellari Poëta meruit. in quo hoc maximum est, ²⁵ quod neque ante illum, quem ille imitaretur, neq; post illum, qui eum imitari posset, inuentus est. neq; quemquâ alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo

perfe-

perfectissimum, præter Homerum, & Archilochum, reperiemus.²⁶ Hic
 Iōgius à temporibus belli, quod cōposuit, Troici, quàm quidam rentur,
 abfuit. nam fermè ante annos DCCCL. floruit, intra ∞ natus est. quo
 nomine, non est mirandum, quod sæpe illud vsurpat. *

hoc enim vt hominum, ita sæculorum notatur differentia. quem si quis
 cæcum genitum putat, omnibus sensibus orbis est. Insequenti tempore
²⁷ imperium Asiaticum ab Assyriis, qui id obtinuerant annis ∞ LXX. *Assyriorum*
 translatum est ad Medos, ²⁸ abhinc annos fermè DCCCLXX. quippe Sarda- *imperium.*
 nalum, eorum regem, mollitiis florentem, & nimium felicem malo *Sardanapa-*
 suo, ²⁹ tertio & tricesimo loco ab Nino, & Semiramide, qui Babylona *lus.*
 condiderant, natum, ita vt semper successor regni paterni foret filius,
 Pharnaces Medus imperio, vitæque priuauit. Eâ ætate clarissimus Graij
 nominis Lycurgus Lacedæmonius, ³⁰ vir generis regij, fuit ³¹ seuerissi- *Lycurgus.*
 marum iustissimarumque legum auctor, & disciplinæ conuenientissimæ
 vir, cuius quamdiu Sparta diligens fuit, excelssimè floruit. Hoc tractu
 temporum ante annos v. & lx. quàm vrbs Romana conderetur, ab
 Elissâ Tyriâ, quam quidam Dido autumant, Carthago conditur. Circa *Carthago*
 quod tempus ³² Caranus, vir generis regij, sextus decimus ab Hercule, *condita.*
 profectus Argis, regnum Macedoniae occupauit. ³³ à quo Magnus Ale- *Caranus.*
 xander cùm fuerit septimus decimus, iure ³⁴ materni generis Achille
 auctore, paterni Hercule gloriatus est. ³⁵ Æmilius Sura de annis populi
 Romani. Assyrij, principes omnium gentium, rerum potiti sunt, deinde ³⁶
 Medi, postea Persæ, deinde Macedones. exinde, duobus regibus, Philip- *15*
 po, & Antiocho, qui à Macedonibus oriundi erant, haud multo post *15*
 Carthaginem subactam, deuictis, summa imperij ad populū Romanum *15*
 peruenit. ³⁶ Inter hoc tempus, & initium Nini regis Assyriorum, qui
 princeps rerum potitus, intersunt anni ∞ DCCCXCV. ³⁷ Huius temporis
 æqualis Hesiodus fuit, ³⁸ circa cxx. annos distinctus ab Homeri ætate, *Hesiodus.*
 vir perelegantis ingenij, & mollissimâ dulcedine carminum memorabi-
 lis, otij quietisque cupidissimus, vt tempore tanto viro, ita operis aucto-
 ritate, proximus. qui vitauit, ne in id, quod Homerus, incideret: ³⁹ pa-
 triamque, & parentes, testatus est. sed patriam, quia multatus ab eâ erat,
 contumeliosissimè. Dum in externis moror, incidi in rem domesticam,
 maximique erroris, & multum discrepantem auctorum opinionibus.
 Nam quidam, huius temporis tractu, ⁴⁰ aiunt, à Tuscis Capuam, Nolam *Capua con-*
 que conditam, ante annos ferè DCCCXXX. quibus equidem assenserim. *ditæ & Nola.*
 sed M. Cato quantum differt? qui dicat, Capuam ab eisdem Tuscis
 conditam, ac subinde Nolam: steterisse autem Capuam, antequam à Ro-
 manis caperetur, annis circiter cclx. quod si ita est, cùm sint à Capuâ
 captâ anni ccxl. vt condita est, anni sunt ferè D. Ego (pace diligentiae
 Catonis dixerim) vix crediderim, tam maturè tantam urbem creuisse,
 floruisse, cōcidisse, resurrexisse. Clarissimum deinde omnium ludicrum
⁴¹ certamen, & ad exercitandam corporis, animique virtutem efficacissi- *Olympia.*
 mum, Olympiorum initium habuit, auctore Iphito Elio. ⁴² is eos ludos,
 mercatumque instituit ⁴³ ante annos, quam tu, M. Vinici, consulatum
 inires, DCCCIV. hoc sacrum eodem loco instituisse fertur ⁴⁴ abhinc an-
 nos fermè ∞ ccl. ⁴⁵ Atreus, cùm Pelopi patri funebres ludos faceret.

Archontes
temporarij
Athenis.
Mox annui.

Roma con-
dita.

Asylum.
Patres.

quo quidem in ludicro omnis generis certaminum Hercules victor
exstitit. ⁴⁷ Tum Athenis perpetui Archontes esse desierunt, cum fuisset
vltimus Alcmæon: cœperuntque in denos annos creari, quæ consuetudo
in annos lxx. mansit: ac deinde annuis commissa est magistratibus resp.
Ex iis, qui denis annis præfuerunt, primus fuit Charops, ⁴⁸ vltimus Eryx;
ex annuis, primus Creon. ⁴⁹ Sextâ Olympiade, post duo & viginti annos,
quàm prima constituta fuerat, ⁵⁰ Romulus, Martis filius, vitus iniurias
aui, Romam urbem Parilibus in Palatio condidit. à quo tempore ad vos
consules anni sunt DCCCLXXXII. ⁵¹ id actum post Troiam captam annis
CDXXXVII. id gessit Romulus, ⁵² adiutus legionibus Latini, aui sui: (li-
benter enim iis, qui ita prodiderunt, accesserim) cum aliter firmare vr-
bem nouam, tam vicinis Veientibus, aliisque Etruscis, ac Sabinis, cum
imbelli, & pastoralis manu vix potuerit. quamquam, iam Asylo facto in-
ter duos lucos, auxit. Hic centum homines electos, appellatosq; Patres,
instar habuit consilij publici. hanc originem nomen Patriciorum habet.
Raptus virginum Sabinarum,

* * * * *

Bellum Per-
sei.

Aemilius
Paullus.

Perseus vi-
ctus.

Triumphans.

Antiochus
rex.

quam timuerat hostis, expetit. nam ⁵⁴ biennio adeò varia fortuna cum
consulibus conflixerat, vt plerumque superior fuerit, magnamque par-
tem Græciæ in societatem suam perduceret. Quin Rhodij quoque,
fidelissimi antea Romanis, tū dubiâ fide, speculati fortunam, proniores
regis partibus fuisse visi sunt: & rex Eumenes in eo bello medius fuit ani-
mo, neque fratris iniuriis, neq; suæ respondit consuetudini. Tum senatus
populusque Romanus ⁵⁵ L. Aemilium Paullum, qui & prætor, & consul
triumphauerat, virum in tantum laudandum, in quantum intelligi vir-
tus potest, consulem creauit, filium eius Paulli, qui ad Cannas quàm tergi-
uersanter perniciosam reip. pugnam inierat, tam fortiter in eâ mortem
obierat. is Perseum ingenti proelio apud urbem nomine Pydnam in
Macedoniâ, fuscum, fugatumque, castris exsuis; deletisque eius copiis,
destitutum omni spe cœgit e Macedoniâ profugere: quam ille linquens,
in insulam Samoethraciam profugit, templique se religioni supplicem
credidit. ad eum Cn. Octavius prætor, qui classi præerat, peruenit; &
⁵⁶ ratione magis, quàm vi, persuasit, vt se Romanorum fidei committeret.
ita Paullus maximum, nobilissimumque regem in triumpho duxit. quo
anno & Octauij, prætoris naualis, & Anicij, regem Illyriorum Gentium
ante currum agentis, triumphus fuere celebres. Quàm sit ⁵⁷ assidua emi-
nentis fortunæ comes Inuidia, altissimisque adhareat, etiam hoc colligi
potest, quòd, cum Anicij, Octauijque triumphum nemo interpellaret,
fuere, qui Paulli impedire obniterentur: cuius tantum priores excessit,
vel magnitudine regis Persei, vel specie simulacrorum, vel modo pecu-
niæ, vt ⁵⁸ bis millies centies HS. ærario contulerit, & omnium antea acto-
rum comparationem amplitudine vicerit. Per idem tempus, cum An-
tiochus Epiphanes, qui Athenis Olympicum inchoauit, tum regem Syriæ,
Ptolemæum puerum Alexandriæ obsideret; missus est ad eum legatus
⁵⁹ M. Popillius Lænas, qui iuberet incepto desistere: mandataq; exposuit;
& regem, deliberaturum se dicentem, circumscriptis virgulâ, iussitque,
prius

prius responsum reddere, quàm egrederetur finito arenae circulo. ⁶⁰ sic
 cogitationem regiam Romana disiecit constantia; obeditumque impe-
 rio. Lucio autem Paulo, magnae victoriae compoti, quattuor filij fuere. *Aem. Pauli*
 ex iis duos, natu maiores, vnum P. Scipioni, P. Africani filio, nihil ex *domestica,*
 paternâ maiestate, præter speciem nominis, vigorémque eloquentiae, *clades.*
 retinenti, in adoptionem dederat, alterum Fabio Maximo: duos, mino-
 res natu, prætextatos, quo tempore victoriam adeptus est, habuit. Is cum
 in cõcione extra urbem, more maiorum, ante triumphi diem, ordinem
 actorum suorum cõmemoraret, deos immortales precatus est, vt, si quis
 eorum inuideret operibus, ac fortunæ suæ, in ipsum potius sæuirent,
 quàm in temp. quæ vox, veluti oraculo emissa, magnâ parte eum spo-
 liauit sanguinis sui. nam alterum ex iis, quos in familiâ retinuerat, liberis;
 ante paucos triumphi, alterum post pauciores amisit dies. Aspera circa
 hæc tempora censura Fuluij Flacci, & Postumij Albini fuit. quippe
⁶¹ Fuluij censoris frater, & quidem consors, Cn. Fuluius senatu mo-
 tus est ab iis censoribus. Post victum, captumque Perseum, qui quadrien- *Persei obitus.*
 nio post in liberâ custodiâ Albæ decessit, Pseudophilippus, à mendacio *Pseudo-phi-*
 simulatæ originis appellatus, qui se Philippum, regis que stirpis, ferebat, *lippus surgit.*
 cū esset vltimæ, armis occupatâ Macedoniâ, assumptis regni insignibus,
 breui temeritatis pœnas dedit: quippe Q. Metellus prætor, ⁶² cui ex *Q. Metellus*
 virtute Macedonici nomen inditum, præclarâ victoriâ ipsum, gentem- *vicit.*
 que superauit, & immani etiam Achæos, rebellare incipientes, fudit acie.
 Hic est Metellus Macedonicus, qui porticus, quæ fuere circûdata ⁶³ dua- *Eius monu-*
 bus ædibus sine inscriptione positis, quæ nunc Octauiae porticibus *menta Roma.*
 ambiuntur, fecerat; quique ⁶⁴ hanc turmam statuarum equestrium, quæ
 frontem ædium spectant, hodièque maximum ornamentum eius loci,
 ex Macedoniâ detulit: cuius turmæ hanc causam referunt: Magnum
 Alexandrum impetrasse à Lysippo, singulari talium auctore operum, vt
 eorum equitum, qui ex ipsius turmâ apud Granicum flumen ceciderât,
 expressâ similitudine figurarum, faceret statuas, & ipsius quoque iis inter-
 poneret. ⁶⁵ Hic idem, primus omnium Romæ ædem ex marmore in iis ipsis
 monumentis molitus, vel magnificentiae, vel luxuriae princeps fuit. *Vix Felicitas.*
 vllius gentis, ætatis, ordinis hominẽ inueneris, cuius felicitatem fortuna *ra.*
 Metelli compares. ⁶⁶ nam, præter excellentes triumphos, honoresque
 amplissimos, & principale in rep. fastigium, extentumque vitæ spatium,
 & acres, innocentesque pro rep. cum inimicis contentiones, quattuor
 filios sustulit, omnes adultæ ætatis vidit, omnes reliquit superstites, &
 honoratissimos. mortui eius lectum pro Rostris sustulerunt quattuor filij;
 vnus consularis, & censorius, alter cõsularis, tertius consul, quartus can-
 didatus cõsulatus, quem honorem adeptus est. Hoc est nimirum magis,
 feliciter de vitâ migrare, quàm mori. Vniuersa deinde, vt prædiximus,
 instincta in bellum Achaia, cum pars magna, eiusdem Metelli Macedo- *Achaicum*
 nici virtute, armisque, tracta erat, maximè Corinthiis in arma, cum gra- *bellum.*
 uibus etiam in Romanos contumeliosus, instigantibus. destinatus ei bello
 gerendo consul Mummius. Et sub idem tempus, magis, quia volebant
 Romani, quidquid de Carthaginensibus diceretur, credere, quàm quia
 credenda affererentur, statuit senatus Carthaginem excidere. ita eodem
 tempore

Scipio Aemilianus.

Bellum Punicum tertium.

Carthago eversa.

Catonis Censorij mors.

Corinthus eversa.

Scipionis & Mummij solatio.

Coloniarum distincta deductio.

tempore P. Scipio Aemilianus, vir auitis P. Africani, paternisq; L. Paulli virtutibus simillimus, omnibus belli, ac togę dotibus, ingenijque, ac studiorum eminentissimus sæculi sui, qui nihil in vitã, nisi laudandum, aut fecit, aut dixit, ac sensit: quem, Paulo genitum, adoptatum à Scipione, Africani filio, diximus, ædilitatem petens consul creatus est. Bellum Carthagini, iam ante biennium à prioribus consulibus illatum, maiore vi intulit; cum antè in Hispaniã murali coronã, in Africã obsidionali donatus esset; in Hispaniã verò etiam ex prouocatione, ipse modicus virium, immanis magnitudinis hostem interemisset. Eamque urbem, ⁶⁷ magis inuidiã imperij, quàm ullius temporis noxiæ, inuisam Romano nomini, funditus sustulit, fecitque suę virtutis monumentum, quod fuerat aui eius clemetiæ. Carthago diruta est, cum stetisset annis DCLXVII. abhinc annos CLXXVII. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio cos. Hunc finem habuit Romani imperij Carthago æmula; cum quã bellare maiores nostri cœpere Claudio, & Fulvio cos. ⁶⁸ ante annos CCXCVI. quàm tu, M. Vinici, consulatum inires, ita per annos CXV. aut bellum inter eos populos, aut belli præparatio, aut infida pax fuit. ⁶⁹ neque se Roma, iam terrarum orbe superato, securam sperauit fore, si nomen vsquam stantis maneret Carthaginis. adedò odium, certaminibus ortum, ultra metum durat, & ne in victis quidem deponitur, neque antè inuisum esse desinit, quàm esse desit. Ante triennium, quàm Carthago deleretur, M. Cato, perpetuus diruendæ eius auctor, L. Censorino, M. Manlio cos. mortem obiit. Eodem anno, quo Carthago concidit, L. Mummius Corinthum, post annos DCCCCLII. quã ab Halete, Hippotis filio, erat condita, funditus eruit. vterque imperator, de victiã à se gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus est Achaicus. nec quisquam ex nouis hominibus prior Mummius cognomen virtute partum vindicauit. Diuersi imperatoribus mores, diuersa fuere studia: quippe Scipio tam elegans liberalium studiorum, ⁷⁰ omnisque doctrinæ & auctor, & admirator fuit, vt Polybium, Panatiũque, præcellentes ingenio viros, domi militiæque secum habuerit. neque enim quisquam hoc Scipione elegantius interualla negotiorum otio dispunxit: semperque aut belli, aut pacis seruiit artibus: semper inter arma, ac studia versatus, aut corpus periculis, aut animum disciplinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, vt captã Corintho, cum maximorũ artificum perfectas manibus tabulas, ac statuas in Italiam portandas locaret, iuberet prædici conducentibus, si eas perdidissent, nouas eos reddituros. Non tamen puto dubites, Vinici, quin magis pro rep. fuerit, manere adhuc rudem Corinthiorum intellectum, quàm in tantum ea intelligi, & quin hac prudentiã illa imprudentia decori publico fuerit conuenientior.

Cum facilius cuiusque rei in vnum cõtracta species, quàm diuisa temporibus, oculis, animisque inhæreat; ⁷¹ statui priorem huius voluminis, posterioremque partem, non inutili rerum notitiã in artum contractã, distinguere, atque huic loco inserere, quæ quòque tempore, post Romam à Gallis captam, deducta sit colonia iussu senatus. nam militarium & causiæ, & auctores, & ipsarum præfulgent nomina. huic rei ⁷² per idem tẽpus ciuitates propagatas, auctumq; Romanum nomen commu-

nione

nione iuris, haud intempestiuè subtexturi videmur. *Post* septem annos, quàm Galli urbem ceperunt, *Sutrium* deducta colonia est, & post annum *Setina*, nouémque interiectis annis *Nepe*; deinde, interpositis duobus & triginta, *Aricini* in ciuitatem recepti. Abhinc annos autem ccccl. Sp. Postumio, *Veturio Caluino* c o s. ⁷³ *Campanis* data est ciuitas, parti- que *Samnitium* sine suffragio: & eodem anno *Cales* deducta colonia. Interiecto deinde triennio *Fundani*, & *Formiani* in ciuitatem recepti, ⁷⁴ eo ipso anno, quo *Alexandria* condita est. insequentibusq; consulibus, à Sp. Postumio, *Philone Publilio* censoribus *Acerranis* data ciuitas. & post triennium *Tarracinam* deducta colonia. interpositoque quadriennio, ⁷⁵ *Luceria*; ac deinde, interiecto triennio, *Suessa Aurunca*, & *Saticula*, *Interamna*q; post biennium. Decem deinde hoc munere anni vacauerunt. tunc *Sora*, atque *Alba* deductæ colonix, & *Carscoli* post biennium. at quintum Fabio, *Q. Decio Mure* quartum c o s. quo anno *Pyrrhus* regnare cœpit, *Sinuessam*, *Minturnas*q; missi coloni, post quadriennium *Venusiam*. interiectoque biennio, *M. Curio*, & *Rufino Cornelio* c o s. *Sabinis* sine suffragio data ciuitas. id actum ante annos fermè cccxx. at *Cossam*, & *Pestum* abhinc annos fermè ccc. Fabio *Dorsone*, & *Claudio Caninâ* c o s. interiecto quinquennio, *Sempronio Sopho*, & *Appio Cæci* filio c o s. *Ariminum*, *Beneuentum* coloni missi; & suffragij ferendi ius *Sabinis* datum. at initio primi belli Punici *Firmum*, & *Castrum* colonis occupata. & post annum *Aesernia*, postque xxi. annos *Aesulan*, & *Alsum*, *Fregella*q; post biennium; proximoque anno, *Torquato*, *Sempronio*que c o s. *Brundisium*, & post triennium *Spoletium*: quo anno *Floralium* ludorum factum est initium. postque biennium deducta *Valentia*, &, sub aduentum in Italiam *Hannibalis*, *Cremona*, atque *Placentia*. Deinde, neque dum *Hannibal* in Italiâ moratur, neque proximis post excessum eius annis, vacauit Romanis colonias condere; cum esset in bello conquirendus potius miles, quàm dimittendus, & post bellum vires refouendæ magis, quàm spargendæ. Cnæo autem *Manlio Volsone*, & *M. Fulvio Nobiliore* c o s. *Bononia* deducta Colonia, abhinc annos fermè cccxvii. & post quadriennium, *Pisaurum*, ac *Potentia*; interiectoque triennio, *Aquileia*, & *Gravisca*, & post quadriennium *Luca*. Eodem temporum tractu, ⁷⁶ quamquam apud quosdam ambigitur, *Puteolos*, *Salernum*que, & *Buxentum* missi coloni: *Auximum* autem in *Picenum*, abhinc annos fermè clxxxvii. ante triennium, quàm *Cassius* censor, à *Lupercali* in *Palatium* versus, theatrum facere instituit: ⁷⁷ cui in demoliendo eximia ciuitatis seueritas, & consul *Cæpio* restitère. quod ego inter clarissima publicæ voluntatis argumenta numerauerim. *Cassio* autem *Longino*, & *Sextio Caluino*, qui *Sallues* apud *Aquas*, quæ ab eo *Sexti* appellatur, deuicit, consulibus, *Fabrateria* deducta est, abhinc annos fermè clvii. & post annum, *Scylacium*, *Mineruium*, *Tarentum*, *Neptunia*, *Carthago*que in *Africâ* prima, vt prædiximus, extra *Italiâ*, colonia condita est. de *Dertonâ* ambigitur. *Narbo* autem *Marcus* in *Galliâ*, *M. Porcio*, *Q. Marcio* c o s. abhinc annos circiter cliii. deducta colonia est. post tres, & viginti annos in *Vagiennis* *Eporadia*, *Mario* sexies, *Valerio*que *Flacco* c o s. ⁷⁹ Neque facile memoriz

mandauerim, quæ, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.

Cum hæc particula operis velut formam propositi exceſſerit: quamquam intelligo, mihi, in hac tam præcipiti feſtinatione, quæ me, rotæ, pronive gurgitis, ac verticis modo, nuſquam patitur conſiſtere, præne magis neceſſaria prætereunda, quam ſuperuacua amplectenda: nequeo tamen temperare mihi, quin rem, sæpe agitatam animo meo, neque ad liquidum ratione perductam, ſignem ſtylo. Quis enim abundè mirari poteſt, quòd eminentiſſima cuiuſque profeſſionis ingenia, ⁸⁰ in eam formam, & in idem artati temporis congruens ſpatium, & quemadmodum clauſa capsâ; aliòque ſæpto diuerſi generis animalia, nihilo minus ſeparata alienis, ⁸¹ in vnum quoque corpus congregantur; ita cuiuſque clari operis, capacia ingenia in ſimilitudinem & temporum, & profeſtuum ſemetipſa ab aliis ſeparauerunt? Vna, neque multorum annorum ſpatio diuiſa, ætas, per diuini ſpiritus viros, Æſchylum, Sophoclem, Euripidem, illustrauit tragœdias: vna priſcam illam, & veterem ſub Cratino, Ariſtophane, & Eupolide comœdiam: ac ⁸² nouam comicam Menandrus, æqualèſque eius ætatis magis, quam operis, Philemon, ac Diphilus, & inuenère intra pauciſſimos annos, neque imitanda reliquère. ⁸³ Philoſophorum quoque ingenia, Socratico ore defluentia, omnium, quos paullo antè enumerauimus, quanto poſt Platonis, Ariſtoteliſque mortem floruère ſpatio? Quid ante Iſocratem, quid poſt eius auditores, eorumque diſcipulos clarum in oratoribus fuit? ⁸⁴ adeò quidem artatum anguſtiis temporum, vt nemo memoriâ dignus alter ab altero videri nequiuerint. neque hoc in Græcis, quam in Romanis, euênit magis. nam, niſi aſpera, ac rudia repetas, & inuenti laudanda nomine, in Arrio, circaque eum Romana tragœdia eſt: dulceſque Latini lepòris facetiæ ⁸⁵ per Cæcilium, Terentiumque, & Afranium ⁸⁶ ſub pari ætate nituerunt. Hiſtoricos, (vt & Liuium quoque priorum ætati adſtruas) præter Catonem, & quosdam veteres, & obſcuros, minus LXXX. annis circumdatum æuum tulit. vt nec poëtarum in antiquius, citeriuſve proceſſit vbertas. at oratio, ac vis forenſis, perfectumque proſæ eloquentiæ decus, vt idem ſeparetur Cato, (pace P. Craſſi, Scipionisque, & Lælij, & Gracchorum, & Fannij, & Ser. Galbæ dixerim) ita vniuerſa ſub principe operis ſui erupit Tullio: vt delectari ante eum pauciſſimis, mirari verò neminem poſſis, niſi aut ab illo viſum, aut qui illum viderit. Hoc idem eueniſſe grammaticis, plaſtis, pictoribus, ſculturibus, vt quiſque temporum inſtiterit notis, reperiet, eminentia cuiuſque operis artiſſimis temporum clauſtris circumdata. Huius ergo, præcedentiſque ſæculi, ingeniorum ſimilitudines congregantiſ ⁸⁷ & in ſtudium par, & in emolumentum, cauſſas cum ſemper requiro, numquam reperio, quas eſſe veras confidam, ſed fortasſe veriſimiles, inter quas hæc maximè. Alit æmulatio ingenia: & nunc inuidia, nunc admiratio incitationem accendit: naturaque, quod ſummo ſtudio petitum eſt, adſcendit in ſumma: difficiliſque in perfecto mora eſt: naturaliterque, quod procedere non poteſt, recedit. &, vt primò ad conſequendos, quos priores ducimus, accendimur: ita, vbi aut præteriri, aut æquari eos poſſe deſperauimus, ſtudium cum ſpe ſeneſcit, & quod aſſequi non poteſt, ſequi deſinit,

Artes & ſtudia uno æuo.

Tragici
Græci.

Comici.

Philoſophi.

Oratores.

Tragici Latini.

Comici.

Hiſtorici.

Poëta.

Oratores.

Artiſtes alij.

Cauſſa eiſſe
concurſus.

finit, & velut occupatam relinquens materiam, quærit nouam: præter-
itòque eo, in quo eminere non possumus, aliquid, in quo nitamur, con-
quirimus: ⁸⁸ sequiturque, vt frequens, ac mobilis transitus maximum
perfecti operis impedimentum sit. Transit admiratio ⁸⁹ ad condicionem
temporum, & ad vrbiū. Vna vrbs Attica ⁹⁰ pluribus annis eloquentiæ, *Certe vrbes
certis artibus
clara.*
quàm vniuersa Græcia, operibusq; floruit; adeò vt corpora gentis illius
separata sint in alias ciuitates, ingenia verò solis Atheniensium muris
clausa existimes. Neque ego hoc magis miratus sim, quàm, neminem
Argiū, Thebanū, Lacedæmonium oratorem, aut, dum vixit, au-
doritatem, aut post mortem memoriā dignum existimatum. ⁹¹ quæ vr-
bes, & multæ aliæ, talium studiorum fuere steriles, nisi Thebas vnum os
Pindari illuminaret. nam Alcmana, Lacones falsò sibi vindicant.

C. VELLEII PATERCVLI
HISTORIÆ ROMANÆ
AD M. VINICIVM
COS.

LIBER SECVNDVS.

POTENTIÆ Romanorum prior Scipio viam aperuerat,
luxuriæ posterior aperuit. quippe, remoto Carthaginis *Luxus Romæ
increuit.*
metu, sublataque imperij æmulâ, non gradu, sed præci-
piti cursu à virtute descitum, ad vitia transcursum; ve-
tus disciplina deserta, noua inducta; in somnum à vigiliis,
ab armis ad voluptates, à negotiis in otium cõuersa ciuitas. tum Scipio
Nasica in Capitolio porticus, tum, quas prædiximus, Metellus, tum in
circo Cn. Octavius multo amœnissimam moliti sunt: publicamq; ma-
gnificentiam secuta priuata luxuria est. Triste deinde, & cõtumeliosum *Bellum Vi-
riathinum.*
bellum in Hispaniâ, duce latronū Viriatho, secutum est: quod ita variâ
fortunâ gestum est, vt sæpius Romanorum gereretur aduersâ. sed, inter-
empto Viriatho fraude magis, quàm virtute, Seruilij Cæpionis, Numanti- *Numanti-
num.*
tinum grauius exarsit. hæc vrbs ² nūquam x. plura, quàm propriæ iuuen-
tutis, armauit. sed, vel ferociâ ingenij, vel inscitiâ nostrorum ducum, vel
fortunæ indulgentiâ, cum alios duces, tum Pompeium, magni nominis
virum, ad turpissima deduxit fœdera, (hic primus è Pompeiis consul
fuit) nec minus turpia ac detestabilia Mancinum Hostilium consulem. *Mancini fœ-
dus.*
sed Pompeium gratia impunitum habuit, Mancinum verecūdia. quip-
pe, nõ recusando perduxit huc, vt per Fetiales nudus, ac post tergum re- *Et deditio.*
ligatis manibus, dederetur hostibus: quem illi recipere se negauerunt,
sicut quondam Caudini fecerunt, dicentes, publicam violationem fidei
non debere vnus sui sanguine. Immanẽ deditio Mâcini ciuitatis mouit
dissensionem. quippe Ti. Gracchus, Ti. Gracchi, clarissimi, atq; eminenti- *Ex eâ seditio.*
ssimi viri, filius, P. Africani ex filiâ nepos, quo Quæstore & auctore id *Ti. Grac-
chus.*
fœdus ictum erat, nūc grauius ferens aliquid à se factum infirmari, nunc

similis vel iudicij, vel pænæ metuens discrimen, tribunus pl. creatus, vir
 alioqui vitâ innocentissimus, ingenio florentissimus, preposito san-
 ctissimus, tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta & natu-
 râ & industriâ, mortalis condicio recipit, P. Mucio Scæuolâ, L. Calpur-
 nio consulibus, abhinc annos CLXII. desciuit à bonis; pollicitusque toti
 Italiæ ciuitatem, simul etiam ³ promulgatis agrariis legibus, omnibus
 statum concupiscentibus, summa imis miscuit; & in præruptum, atque
 anceps periculum adduxit remp. Octauioque collegæ, pro bono publi-
 co stanti, imperium abrogauit: III. viros ⁴ agris diuidendis, coloniisque
 deducendis creauit se, socerumque suum consularem Appium, & Grac-
 chum fratrem, admodum iuuenem. tum P. Scipio Nasica, eius, qui opti-
 mus vir à senatu iudicatus erat, nepos, eius, qui censor porticus in Capi-
 tolio fuerat, filius, pronepos autē Cn. Scipionis, celeberrimi viri, P. Afri-
 cani patruus, priuatusque, & togatus, cum esset cōsobrinus Ti. Gracchi,
 patriam cognationi præferens, &, quidquid publicè salutare non esset,
 priuatim alienum existimans, ob eas virtutes primus omnium absens
 pontifex max. factus est, cum datâ læuo brachio togæ laciniâ, ex superio-
 re parte Capitolij, summis gradibus insistens, hortatus est, qui saluam
 vellent remp. se sequerentur. Tum optimates, senatus, atq; equestris or-
 dinis pars melior, & maior, & intacta perniciosis consiliis plebs, inruere
 in Gracchum, stantem in areâ cum ceteris suis, & concientem penè to-
 tius Italiæ frequentiam, is fugiens, decurrensque cliuo Capitolino, frag-
 mine subsellij ictus, vitam, quam gloriosissimè degere potuerat, imma-
 turâ morte finiuit. Hoc initium in vrbe Româ ciuili sanguinis, gladio-
 rumque impunitatis fuit. inde ius vi obrutum, potentiorque habitus prior,
 discordiæque ciuium, antea condicionibus sanari solitæ, ferro diiudicatæ;
 bellaque non caussis inita, sed prout eorum merces fuit. quod haud mi-
 rum est non enim ibi cōsistunt exempla, vnde cœperunt, sed quamlibet
 in tenuem recepta tramitem, latissimè euagandi sibi viam faciunt: &, vbi
 semel recto deerrat, in præceps peruenitur: nec quisquam sibi pu-
 tat turpe, quod alij fuit fructuosum. Interim, dum hæc in Italiâ geruntur,
 Aristonicus, mortuo rege Attalo, à quo Asia populo Romano hereditate
 relicta erat, sicut relicta postea est à Nicomede Bithynia, mentitus regis
 stirpis originem, armis eam occupat. is, victus à M. Perpernâ, ductusque
 in triumpho, sed M. Aquillio capite pœnas dedit, cum, initio belli, Craf-
 sum Mucianum, virum iuris scientissimum, decedentem ex Asiâ pro-
 consulem interemisset. Et P. Scipio Africanus Æmilianus, qui Cartha-
 ginem deleuerat, post tot acceptas circa Numantiam clades, creatus ite-
 rum consul, missusque in Hispaniam, fortunæ, virtutisque, expertæ in Afri-
 câ, respondit in Hispaniâ; & intra annum, ac tres menses, quàm eò ve-
 nerat, circumdatam operibus Numantiam, excisamque æquauit solo. nec
 quisquam vllius gentis hominum ante eum clariore urbium excidio no-
 men suum perpetuæ commendauit memoriæ. quippe, excisâ Cartha-
 gine, ac Numantiâ, ab alterius nos metu, alterius vindicauit contume-
 liis. Hic, eum interrogante tribuno Carbone, quid de Ti. Gracchi cæde
 sentiret, respondit: s'is occupandæ reip. animum habuisset, iure cæsum.
 Et, cum omnis concio acclamasset: Hostium, inquit, armatorum toties
 clamore

*Turbat.**Scipio Na-
sica:**In Grac-
chum dux.**Eius cædes.**Aristonicus.**Cum eo bel-
lum.**Numantia
capta**Scip. Africa-
ni libertas.*

clamore

clamore non-territus, qui possum vestro moueri, quorum nouerca est Italia? Reuersus in urbem, intra breue tempus, M. Aquillio, C. Sempronio cos. abhinc annos CL. post duos consulatus, duosq; triumphos, & bis excisos terrores reip. manē in lectulo repertus est mortuus, ita vt quædam elisarum faueium in ceruice reperirentur notæ. De tanti viri morte nulla habita est quæstio: eiusq; corpus velato capite elatū est, cuius operâ super totum terrarum orbem Roma extulerat caput: seu fatalem, vt plures, seu conflata in insidiis, vt aliqui prodidēre memoriæ, mortem obiit. vitam certē dignissimam egit, quæ nullius ad id temporis, præterquam auito, fulgore vinceretur. decessit anno fermē LVI. de quo si quis ambiget, recurrat ad priorē consulatum eius, in quem creatus est anno xxxvi. ita dubitare desinet. Ante tempus excisæ Numantiæ, præclara in Hispaniâ militia A. Bruti fuit, qui, penetratis omnibus Hispaniæ gentibus, ingenti vi hominum, urbiumque potitus numero, aditis quæ vix audita erant, Gallæci cognomen meruit. Et ante eum paucis annis tam seuerum illius Q. Macedonici in hisgētibus imperium fuit, vt, cum urbem, Contrebiam nomine, in Hispaniâ oppugnaret, pulsas præcipiti loco quinque cohortes legionarias eodem protinus subire iuberet, facientibusq; omnibus in procinctu testamenta, velut ad certam mortem eundem foret, non deterritus proposito, perseverantia ducis, quem moriturum miserat, militem victorem recepit. tantum effecit mistus timori pudor, spesq; desperatione quæ sita. Hic virtute, ac seueritate facti, at Fabius Æmilianus, Paulli exemplo, disciplinæ in Hispaniâ fuit clarissimus. Decem deinde interpositis annis, qui Ti. Gracchum, idem Caium, fratrem eius, occupauit furor, tam virtutibus eius omnibus, quàm huic errori similem, ingenio etiam, eloquentiaque longè præstantiorem. qui cum summâ quiete animi, ciuitatis princeps esse posset, vel vindicandæ fraternæ mortis gratiâ, vel præmuniendæ regalis potentia, eiusdem exempli tribunatum ingressus, longè maiora, & actiora repetens, dabat ciuitatem omnibus Italicis, extendebat eam pænē vsque Alpes, diuidebat agros, vetabat quemquam ciuē plus D. iugeribus habere: quod aliquando lege Liciniâ cautum erat: noua constituebat portoria; nouis coloniis replebat prouincias; iudicia à senatu transferebat ad equites, frumentum plebi dare instituerat; nihil immotum, nihil tranquillum, nihil quietum denique in eodem statu relinquebat: quin alterum etiam continuauit tribunatum. hunc L. Opimius consul, qui prætor Fregellas exciderat, persecutus armis, vnaque Fuluium Flaccum, consularem, ac triumphalem virum, æquē praua cupientem, quem C. Gracchus in locum Tiberij fratris III. virum nominauerat, eumque socium regalis assumpserat potētia, morte afficit. id vnum nefariē ab Opimio proditum, quod capitis non dicam Gracchi, sed ciuis R. pretium sedaturum, idque auro repensurum proposuit. Flaccus, in Auentino armatos ad pugnam eiciens, cum filio maiore iugulatus est. Gracchus profugiens, cum iam comprehenderetur ab iis, quos Opimius miserat, ceruicem Euporo seruo præbuit, qui non segniùs se ipse interemit, quàm domino succurrerat. Quo die singularis Pomponij, equitis R. in Gracchum fides fuit, qui, more Coclitis, sustentatis in ponte hostibus, eius gladio se transfixit.

Moritur, aut
necatur.

Bellum in
Hispaniâ.

Metelli
rigor.

C. Gracchi
tyrba.

Comprimi
Opimius.

Flacci cades.
Gracchi ca-
des.

Fides amici.

Filius Fla-
ccus casus.

Opimius sub-
versus.

Et Rutilius
cum Popillio.

Opimianum
vinum.

Narbonensis
colonia.

Catonis
damnatio.

Duo Metelli
simul trium-
phant.

Cimbri moti.

Minucij por-
ticus.

Oratores
clari.

Comici.

Tragici.

Lucilius
poeta.

Vt Tiberij Gracchi antea corpus, ita Caij, mirâ crudelitate victorum, in Tiberim deiectum est. Hunc Ti. Gracchi liberi, P. Scipi onis Africani nepotes, viua adhuc matre Corneliâ, Africani filiâ, viri optimis ingeniis malè vsi, vitæ, mortisque habuere exitum: qui si ciuilem dignitatis concupissent modum, quidquid tumultuando adipisci gestierunt, quietis obtulisset resp. Huic atrocitati adiectum scelus vnicum. quippe iuuenis, specie excellens, necdum duodeuicesimum transgressus annum, immuniisque delictorum paternorum, Fuluij Flacci filius, quem pater legatum de condicionibus miserat, ab Opimio interemptus est. quem cum haruspex Tuscus, amicus, sentem in vincula duci vidisset, Quin tu hoc potius, inquit, facis? protinusque inliso capite in pontem lapideum ianæ carceris, effusoq; cerebro exspirauit. Crudelesq; mox quæstiones, in amicos, clientesq; Gracchorum, habitæ sunt. sed Opimium, virum alioqui sanctum, & grauem, damnatum postea iudicio publico, memoriâ ipsius sæuitiæ, nulla ciuilis persecuta est misericordia. Eadem Rutilium, Popilliumque, qui consules asperrimè in Tiberij Gracchi amicos sæuierant, postea iudiciorum publicorum meritò oppressit inuidia. Rei tantæ parum ad notitiam pertinens interponetur. Hic est Opimius, à quo consule celeberrimû Opimiani vini nomè; quod iam nullum esse, spatio annorum colligi potest; cum ab eo sint ad te. M. Vinici, consulem, anni CLI. 10 Factum Opimij, quod inimicitiarû quæsitæ erat vltio, minor secuta auctoritas: & visa vltio, priuato odio magis, quàm publicæ vindictæ, data. Subinde, Porcio, Marcioq; eos. deducta colonia, *Narbo Martius*. Mâdetur deinde memoriæ seueritas iudiciorum. quippe eos. Cato cõsularis, M. Catonis nepos, Africani sororis filius, repetundarum ex Macedoniâ damnatus est; cum lis eius iiii. estimaretur. adeò illi viri magis voluntatè peccandi intuebâtur, quàm modum: factaq; ad consilium dirigebant, & quid, non in quantum, admissum foret, æstimabât. Circa eadem tempora M. Metellij fratres vno die triumphauerunt. Non minus clarum exemplum, & adhuc vnicum Fuluij Flacci, eius, qui Capuam ceperat, filiorum, sed alterius in adoptione dati, in collegio consulum fuit. adoptiuus in Acidiani Manlij familiam datus. nam censura Metellorum, pattuelium, non germanorum fratrum fuit: quod solis cõtigerat Scipionibus. Tum Cimbri, & Teutoni transcendere Rhenum, multis mox nostris, suisq; cladibus nobiles. Per eadem tempora clarus eius Minucij, qui porticus, quæ hodieq; celebres sunt, molitus est, ex Scordiscis triumphus fuit. Eodem tractu temporum nituerunt oratores Scipio Æmilianus, Læliusque, Ser. Galba, duo Gracchi, C. Fannius, Carbo Papirius. Nec prætereûdus Metellus Numidicus, & Scaurus, & ante omnes L. Crassus, & M. Antonius. Quorû ætati, ingeniisq; successere C. Cæsar Strabo, P. Sulpicius. 12 namque Mucius iuris scientiâ, quàm propriæ eloquentiæ nomine, celebrior fuit. Clara etiam per idem æui spatium fuere ingenia, in Togatis Afranij, in Tragædiis Pacuij, atque Attij, vsque in Græcorum ingeniorum comparationem euecti, magnumque inter hos ipsos facientis operi suo locum, adeò quidem, vt in illis limæ, in hoc pænè plus videatur fuisse sanguinis. Celebre & Lucilij nomè fuit, qui sub P. Africano, Numantino bello, eques militauerat. quo quidem tempore iuuenis adhuc Iugurtha,

ac Ma.

ac Marius, sub eodem Africano militantes, in iisdem castris didicere, quæ postea in contrariis facerent. Historiarum auctor iam tum Sisenna erat iuuenis, sed opus belli civilis Sullani post aliquot annos ab eo seniore editum est. Vetusior Sisennâ fuit Cœlius, æqualis Sisennæ Rutilius, Claudiusq; Quadrigarius, & Valerius Antias. Sanè, non ignoremus, eadem ætate fuisse Pomponium, sensibus celebrem, verbis rudem, & notitate inuenti à se operis commendabilem.

Persequamur notam seueritatem censorum, Cassij Longini, Cæpionisq; qui abhinc annos CLVII. Lepidum Ælium, augurè, quod lex milibus ædes conduxisset, adesse iusserunt. at nunc, si quis tanti habitet, vix ut senator agnoscitur: adeò maturè à rectis in vitia, à vitiis in praua, à prauis in præcipitia peruenitur. Eodem tractu temporum & Domitij ex Aruernis, & Fabij ex Allobrogibus victoria fuit nobilis. Fabio, Paulli nepoti, ex victoriâ cognomen Allobrogico inditum. Notetur Domitiæ familiæ peculiaris quædam, & ut clarissima, ita artata numero felicitas.

Uti ante hunc, nobilissimæ simplicitatis iuuenem, Cn. Domitium, fuerit singulis omnino parentibus geniti, sed omnes ad consulatum, sacerdotiaque, ad triumphum autem penè omnes peruenerunt insignia. Bellum deinde Iugurthinum gestum est per Q. Metellum, nulli secundum sæculi sui. huius legatus fuit C. Marius, quem prædiximus, natus equestri loco, hirtus, atque horridus, vitaque sanctus, quantum bello optimus, tantum pace pessimus, immodicus gloriæ, insatiabilis, impotens, semperque inquietus. hic, per publicanos, aliosque in Africâ negotiantes, criminatus Metelli lentitudinem, trahentis iam in tertium annum bellum, & naturalem nobilitatis superbiam, morandi que in imperiis cupiditatem, effecit, ut, cum, comœatu petito, Romam venisset, consul crearetur, bellique, penè patrati à Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, summa committeretur sibi.

Metelli tamen & triumphus fuit clarissimus, & meritum, virtutisque cognomen Numidici inditum. Ut paullo antè, Domitiæ familiæ, ita Cæciliæ notanda claritudo est: quippe intra XII. ferme annos huius temporis consules fuere Metelli, aut censes, aut triumpharunt amplius XII. ut appareat, quemadmodum urbium, imperiorumque, ita gentium nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc interire. At C. Marius L. Sullam, iam tunc, ut præcauentibus fatis, copulatum sibi quæstorem habuit, & per eum missum ad regem Bocchum,

Iugurthâ rege, abhinc annos ferme CXXXIX. potitus est: designatusque iterum consul, in urbem reuersus, secundi consulatus initio Kal. Ian. eum in triumpho duxit. Effusa, ut prædiximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus nomen Cimbris, ac Teutonibus erat, cum Cæpionem, Manliumque consulem, & antè Carbonem, Silanumque fudissent, fugassentque in Gallias, & exsuisserint exercitu, Seaurumque Aurelium eos. & alios celeberrimi nominis viros trucidassent, populus R. non alium repellendis tantis hostibus magis idoneum imperatorem, quam Marium, est ratus, tum multiplicati consulatus eius.

Tertius, in apparatu belli consumptus, quo anno Cn. Domitius tribunus pl. legem tulit, ut sacerdotes, quos antea collegæ sufficiebant, populus crearet. Quarto, trans alpes circa Aquas Sextias cum Teutonibus confligit.

Sisenna historicus.

Cœlius.

Rutilius.

Quadrigarius.

Antias.

Pomponius

comicus.

Seueritas

censoria.

Fabius Allo-

brogicus.

In Domitiis

nota.

Bellum Iu-

gurthinum.

C. Marius.

Consul crea-

tus.

In Cæciliis

nota.

L. Sulla

Quæstor.

Iugurtham

capit.

Cimbris Ro-

manos fundunt.

In eos Mari-

us missus.

Lex de sacer-

dotibus

confligit.

*Glades Cim-
brorum.*

*Glaucia &
Apuleij tur-
ba.*

*A Mario
compressa.*

Liuius Drusi.

*Pro senatu
primo.*

*Mox in eum
uertit.*

Occiditur.

*Pulchra eius
vox.*

*Colonia in
exteris.*

*Bellum Ita-
licum.*

confluxit, ¹⁸ amplius CL. hostium, priore, ac postero die, ab eo trucidatis, gensque excisa Teutonum. Quinto, citra alpes in campis, quibus nomen erat Raudis, ipse consul, & proconsul Q. Lutatius Catulus fortunatissimo decertauere pœlio. ¹⁹ cæsa, aut capta amplius C M. hominum. Hac victoriâ videtur meruisse Marius, ne eius nati remp. pœniteret, ac bona malis repensasse. Sextus consulatus veluti præmium ei meritum datus. Non tamen huius consulatus fraudetur gloriâ; quo Seruij Glauciæ, Saturninique Appuleij furorem, continuatis honoribus remp. lacerantium, & gladiis quoque, & cæde comitia discutientium, consularis armis compescuit; hominesque exitiabiles in Hostiliâ curiâ morte multauit. Deinde, interiectis paucis annis, tribunatum iniit M. Liuius Drusus, vir nobilissimus, eloquentissimus, sanctissimus, meliore in omnia ingenio, animoque, quàm fortunâ vsus: qui, cum senatui priscum restituere cuperet decus, & iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem; (quippe, eam potestatem nacti equites, Gracchanis legibus cum in multos clarissimos, atque innocentissimos viros sæuissent, tum P. Rutilium, virum non sæculi sui, sed omnis æui optimum, interrogatum lege repetundarum, maximo cum gemitu ciuitatis, damnauerant) in iis ipsis, quæ pro senatu moliebatur, senatû habuit aduersarium, non intelligentem, si qua de plebis commodis ab eo agerentur, veluti inescandæ, illicitæque multitudinis causâ fieri, vt minoribus perceptis, maiora permitteret. Denique ea fortuna Drusi fuit, vt malefacta collegarum, ²⁰ quàm eius optimè ab ipso cogitata, senatus probaret magis; & honorem, qui ab eo deferebatur, sperneret; iniurias, quæ ab aliis intendebantur, æquo animo reciperet, & huius summe gloriæ inuideret, illorum modicam ferret. Tum conuersus Drusi animus, quando bene cœpta malè cedebant, ad dandam ciuitatem Italiæ. quod cum moliens reuertisset è foro, ²¹ immensâ illâ, & incognitâ, quæ eum semper comitabatur, cinctus multitudine, in atrio domus suæ cultello percussus, qui affixus lateri eius relictus est, intra paucas horas discessit. Sed, cum vltimum redderet spiritum, intuens circumstantium, mærentiumque frequentiam, effudit vocem, conuenientissimâ conscientie suæ: Ecquâdo, inquit, propinqui, amicique, similem mei ciuē habebit resp? Hunc finē clarissimus iuuenis vitæ habuit: cuius morum minimè omittatur argumētum. Cum ædificaret domum in palatio in eo loco, vbi est, quæ quondam Ciceronis, mox Censorini fuit, nunc Statilij Siscennæ est; promitteretque ei architectus, ita se eam ædificaturum, vt libera à conspectu, ²² immunis ab omnibus hominibus esset, neque quisquam in eam despiciere posset: Tu verò, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, vt, quidquid agam, ab omnibus perspici possit. In legibus Gracchi inter perniciosissima numerauerim, quòd extra Italiam colonias posuit. id maiores (cum viderent tãto potentiorum Tyro Carthaginē, Massiliam Phocæâ, Syracusas Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto, ac genitali solo) diligenter vitauerāt, vt ciues Romanos ad censendum ex prouinciis in Italiam reuocauerint. Prima autem extra Italiam colonia *Carthago* condita est. Mors Drusi, iam pridem tumescens, bellum excitauit Italicum. quippe L. Cæsare, P. Rutilio cos. abhinc annos cxx, cum id malum in vniuersâ Italiâ

Italiâ

Italiâ ab Asculanis esset, (quippe²³ Seruium prætorém, Fonteiumq; legatum occiderant) ac deinde, à Marsis exceptum, in omnes penetrasset regiones; arma aduersus Romanos cepit. quorum vt fortuna atrox, ita caussa fuit iustissima. petebant enim eam ciuitatem, cuius imperium armis tuebantur: ²⁴ per omnes annos, atque omnia bella, duplici numero se²⁵ militum, equitumq; fungi, neque in eius ciuitatis ius recipi, quæ per eos in id ipsum peruenisset fastigium, per quod homines, eiuldē & gentis, & sanguinis, vt externos, alienosq; fastidire posset. id bellum²⁶ amplius ccc. iuuentutis Italicæ abstulit. Clarissimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello, Cn. Pópeius, Cn. Pompeij Magni pater, C. Marius, de quo prædiximus, L. Sulla, anno antè præturâ functus, Q. Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomē Pij consecutus erat. quippe expulsam ciuitate L. Saturnino tribuno pl. quòd solus in leges eius iurare noluerat, pietate suâ, auctoritate senatus, consensu reip. restituit patrem. Nec triumphis, honoribusque, quàm aut causâ exsilij, aut exilio, aut reditu clarior fuit Numidicus. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces, Silo Poppædus, Herius Asinius, Insteius Cato, C. Pontidius, Telesinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Mutilus. Neq; ego, verècundiâ, domestici sanguinis gloriæ quidquâ, dum verum refero, subtraham. quippe multum Minatij Magij, atavi mei, Asculanensis, tribuendum est memoriæ: qui, nepos Decij Magij, Campanorū principis celeberrimi, & fidelissimi viri, tantam hoc bello Romanis fidem præstitit, vt cum legione, quam ipse in Hirpinis conscripserat, Herculaneum simul cum T. Didio caperet, Pompeios cum L. Sullâ oppugnaret, Cosamque occuparet. cuius de virtutibus cum alij, tum maximè, dilucideq; Q. Hortensius in Annalibus suis retulit. cuius pietati plenâ populus R. gratiam retulit; ²⁷ ipsum viritim ciuitate donando, duos filios eius creando prætores, cum seni adhuc crearentur. Tam varia, atque atrox fortuna Italici belli fuit, vt per biennium continuum duo Romani consules, Rutilius, ac deinde Cato Porcius ab hostibus occiderentur, exercitus P. R. multis in locis funderentur, vtque ad saga iretur, diuq; in eo habitu maneretur. Caput imperij sui Corfinium legerant, quod appellaretur Italicum. Paulatim deinde recipiendo in ciuitatem, qui arma aut non ceperant, aut deposuerant maturius, vires resectæ sunt, Pompeio, Sullaque, & Mario fluentem, procumbentemque Remp. restituentibus. Finito ex maximâ parte, nisi quæ Nolani belli manebant reliquæ, Italico bello, (quo quidem Romani victis, afflictisque ipsi exarmati, quàm integris vniuersis ciuitatem dare maluerunt) consulatum inierunt Q. Pompeius, & L. Cornelius Sulla, vir, qui neq; ad finem victoriæ satis laudari, neq; post victoriam abundè vituperari potest. hic, natus familiâ nobili, sextus à Cornelio Rufino, qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces, cum familiæ eius claritudo intermissa esset, diu ita se gessit, vt nullam petendi consulatum cogitationem habere videretur. deinde post præturam illustratus bello Italico, & antè in Galliâ legatione sub Mario, quâ eminentissimos duces hostium fuderat, ex successu animum sumpsit; petensq; consulatum, penè omnium ciuium suffragiis factus est. sed²⁸ eum honorem vndequinquagesimo ætatis suæ anno assecutus est. Per ea

In eo Imperatores Romani.

Imperatores Italici.

Magius atavi Velleij.

Clades belli Italici.

Paulatim id ponitur.

Corn. Sulla.

*Mithridates
rex.*

*Ciues Rom.
vocat.*

*In eum Sulla
missus.*

*P. Sulpicius
urbat.*

*Sulla eum
comprimit.*

*Marium
aliosq; eiicit.*

*Marius ca-
ptus.*

Dimissus.

*In Africâ
latet.*

*Q. Pompeius
interfectus.*

*Cor. Cinna
turbamenta.*

tempora Mithridates, Ponticus rex, vir, neque silendus, neque dicendus sine curâ, bello acerrimus, virtute eximius, ^{2º} aliquando fortunâ, semper animo maximus, cõsiliis dux, miles manu, odio in Romanos Hannibal, occupatâ Asiâ, necatisq; in eâ omnibus ciuibus R. quos quidem eâdem die, atq; horâ, redditis ciuitatibus litteris, ingenticum pollicitatione præmiorum interim iusserat, (quo tempore neq; fortitudine aduersus Mithridatem, neque fide in Romanos quisquam Rhodiis par fuit. Horum fidem Mitylenæorum perfidia illuminauit, qui M. Aquillium, aliosque Mithridati vinctos tradiderunt; quibus libertas, in vnius Theophanis gratiam, postea à Pompeio restituta est) cùm terribilis Italia quoque videretur imminere, sorte obuēnit Sullæ Asia ptouincia. is, egressus vrbe, cùm circa Nolam moraretur; (quippe ea vrbs pertinacissimè arma retinebat, exercitûque Romano obsidebatur, velut pæniteret eius fidei, quam omnium sanctissimam bello præstiterat Punico) P. Sulpicius, tribunus pl. disertus, acer, opibus, gratiâ, amicitiiis, vigore ingenij, atque animi celeberrimus, cùm antea, rectissimâ voluntate, apud populum maximam quæsisset dignitatem, quasi pigeret eum virtutum suarum, & bene consulta ei malè cederent, subitò prauus, & præceps, C. Mario, post LXX. annum omnia imperia, & omnes prouincias concupiscenti, addixit, legemque ad populum tulit, quâ Sullæ imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum; aliasq; leges perniciosas, & exitiabiles, neque tolerandas liberæ ciuitati, tulit: quin etiam Q. Pompeij consulis filium, eundemq; Sullæ generum, per emissarios factionis suæ interfecit. Tum Sulla, contracto exercitu, ad vrbem rediit, eamque armis occupauit, XI. auctores nouarum, pessimarumque rerum, inter quos Marium, cum filio, & P. Sulpicio, vrbe exturbauit, ac, lege latâ, exules fecit. Sulpicium etiam assecuti equites, in Laurentinis paludibus iugulauere, caputque eius erectum, & ostentatum, pro Rostris, velut omen imminentis proscriptionis, fuit. Marius post sextum consulatum, annoque LXX. nudus, ac limo obrutus, oculis tantummodo, ac naribus eminentibus, extractus arundineto, circa paludem Maricæ, in quam se, fugiens confectantes Sullæ equites, abdiderat, iniecto in collum loro, in carcerem Minturnensium, ^{3º} iussu II. viri, perductus est. ad quem interficiendum missus cum gladio seruus publicus, natione Germanus, qui fortè ab imperatore eo bello Cimbrico captus erat, vt agnouit Marium, magno eiulatu expromenti indignationem casus tanti viri, abiecto gladio, profugit è carcere. Tum ciues, ab hoste, misereri paullo antè principis viri, docti, instructum eum viatico, collataque veste, in nauem impouerunt. at ille, assecutus circa Ænariam filium, cursum in Africam direxit; inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginensium, tolerauit; cùm ^{3º} Marius, adspiciens Carthaginem, illa intuens Marium, alter alteri possent esse solatio. Hoc primùm anno, sanguine cõsulis Romani, militis imbutæ manus sunt: quippe Pompeius, collega Sullæ, ab exercitu Cn. Pompeij proconsulis, seditione, sed quam dux creauerat, interfectus est. Non erat Mario, Sulpicioq; Cinna temperator. itaque, cùm ita ciuitas Italia data esset, vt in octo tribus contribueretur noui ciues; ne potentia eorum, & multitudo, veterum ciuium dignitatem frangeret;

geret;

geret; plusq; possent recepti in beneficium, quam auctores beneficij; Cinna, in omnibus tribubus eos se distributurum, pollicitus est. quo nomine, ingentem totius Italiae frequentiam in urbem acciuerat. e qua pulsus, collegæ, optimatumque viribus, cum in Campaniam tenderet, ex auctoritate senatus, consulatus ei abrogatus est, suffectusq; in eius locum L. Cornelius Merula, flamen Dialis. Hæc iniuria homine, quam exemplo, dignior fuit. Tum Cinna, corruptis primò centurionibus, ac tribunis, mox etiam, spe largitionis, militibus, ab eo exercitu, qui circa Nolam erat, receptus est. is cum vniuersus in verba eius iurasset, retinens insignia consulatus, patriæ bellum intulit, fretus ingenti numero novorum ciuium, e quorum delectu ccc. amplius cohortes conscripserat, ac triginta legionum instar impleuerat. Opus erat partibus, auctoritate, gratiâ, cuius augendæ, C. Marius, cum filio, de exilio reuocauit, quiq; cum iis pulsi erant. Dum bellum autem infert patriæ Cinna, Cn. Pompeius, Magni pater, (cuius præclarâ operâ bello Marsico præcipue circa Picenum agrum, vt præscripsimus, vsa erat resp. quiq; Alculum ceperat, circa quam urbem, cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi forent, v & lxx. ciuium Romanorum, amplius lx. Italicorum vnâ die conflixerant) frustratus spe continuandi consulatus, ita se dubium, mediumq; partibus præstitit, vt omnia ex proprio vsu ageret, temporibusq; insidiari videretur, & huc, atque illuc, vnde spes maior affuisset potentia, se, exercitumq; deflecteret; sed, ad vltimum, magno, atrociq; prælio, cum Cinna confligit. Cuius commissi, parratique sub ipsis mœnibus, sociisque urbis Romanæ pugnantis, spectantibusque, quam fuerit euentus exitialis, vix verbis exprimi potest. Post hoc, cum vtrumq; exercitum, velut parum bello exhaustum, laceraret pestilentia, Cn. Pompeius decessit: cuius interitus voluptas, amissorum aut gladio, aut morbo ciuium pænè damno repensata est: populûsq; Romanus, quam viuo iracundiam debuerat, in corpus mortui cõtulit. Seu duæ, seu tres Pompeiorum fuere familiae, primæ eius nominis, ante annos ferè clxviii. Q. Pópeius cum Cn. Seruilio consul fuit. Cinna, & Marius, haud incruentis vtrinq; certaminibus editis, urbem occupauerunt: sed prior ingressus Cinna, de recipiendo Mario, legē tulit. mox C. Marius, pestifero ciuibus suis reditu, intrauit mœnia. nihil illâ victoriâ fuisset crudelius, nisi mox Sullana esset secuta. neque licentiâ immediocri sæuitum, sed excelsissimi quique eminentissimæ ciuitatis viri variis suppliciorum generibus affecti. in iis consul Octavius, vir lenissimi animi, iussu Cinnae, interfectus est. Merula autem, qui se sub aduentum Cinnae consulis abdicauerat, incisis venis, superfususq; altaribus sanguine, quos sæpe pro salute reip. flamen Dialis precatus erat deos, eos in execrationem Cinnae, partiumque eius tum precatus, optimè de rep. meritum spiritum reddidit. M. Antonius, princeps ciuitatis, atque eloquentiæ, gladius militum, quos ipsos facundiâ suâ moratuserat, iussu Marij, Cinnaeque, confossus est. Q. Catulus, & aliarum virtutum, & belli Cimbrici gloriâ, quæ illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus, cum ad mortem cõquireretur, conclusit se loco, nuper calce, arenaq; perpolito, illatq; igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem magis voto, quam arbitrio

Consulatus
ei adimitur.

Exercitum
corrumpit.

Marium re-
uocat.
Cn. Pópeius
pater.

Ambiguè cū
Cinna pu-
gnat.

Cinna urbē
intrae:

Mox Ma-
rius.

Octavius
caesus.
Et Merula.

Et Antonius.

Et Catulus.

arbitrio inimicorum, obiit. Omnia erant præcipitia in rep. nec tamen
 adhuc quisquam inueniebatur, qui bona ciuis Romani aut donare au-
 deret, aut petere sustineret. Postea id quoque accessit, vt sæuitiæ causam
 auaritia præberet, & modus culpæ ex pecuniæ modo constitueretur, &
 qui fuisset locuples, fieret nocens, sui quisque periculi merces foret; nec
 quidquam videretur turpe, quod esset quæstuosum. Secundum deinde
 consulatum Cinna, & septimum Marius, in priorum dedecus, inuit, cu-
 ius initio, morbo oppressus, decessit, vir in bello hostibus, in otio ciuibus
 infestissimus, quietisq; impatientissimus. In huius locum successus Vale-
 rius Flaccus, turpissimæ legis auctor, quâ creditoribus quadrantem solui
 iusserat: cuius facti merita eum pœna intra biennium consecuta est. Do-
 minante in Italiâ Cinnâ, maior pars nobilitatis ad Sullam in Achaiam,
 ac deinde post in Asiam perfugit. Sulla interim, cum Mithridatis præfe-
 ctis, circa Athenas, Bœotiamq; & Macedoniam, ita dimicauit, vt &
 Athenas reciperet, & plurimo circa multiplices Piræei portus munitio-
 nes labore expleto, amplius c̄c. hostium interficeret, nec minus multa
 caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenæ oppugnatae à Sullâ
 sunt, imputat Atheniensibus, nimirum veri, vetustatisq; ignarus est. ad-
 e enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, vt semper & in omni
 re, quidquid sincerâ fide gereretur, id Romani Atticâ fieri prædicarent.
 Ceterum tum oppressi Mithridatis armis homines miserrimæ conditio-
 nis, cum ab inimicis tenerentur, oppugnabantur ab amicis, & animos
 extra mœnia, corpora, necessitati seruientes, intra muros habebant.
 Transgressus deinde in Asiam Sulla, parentem ante omnia, supplicemq;
 Mithridatem inuenit, quem multatum pecuniâ ac parte nauium, Asiâ,
 omnibusque aliis prouinciis, quas armis occupauerat, decedere coëgit:
 captiuos recepit: in perfugas, noxiosque animaduertit: paternis, id est
 Ponticis, finibus contentum esse iussit. C. Flavius Fimbria, qui præfectus
 equitum ante aduentum Sullæ, Valerium Flaccum, consularem virum,
 interfecerat, exercitumque occupato imperator appellatus, forte Mithri-
 datem pepulerat proelio, sub aduentu Sullæ se ipse interemit, adolescens,
 quæ pessimè ausus erat, fortiter exsecutus. Eodem anno P. Lænas tribu-
 nus pl. Sex. Lucilium, qui priore anno tribunus pl. fuerat, saxo Tarpeio
 deiecit, & cum collegæ eius, quibus diem dixerat, metu ad Sullam pro-
 fugissent, aquam igniq; iis interdixit. Tum Sulla, compositis transmarinis
 rebus, cum ad eum, primum omnium Romanorum, legati Parthorum
 venissent, & in iis quidam magi ex notis corporis respondissent, cæle-
 stem eius vitam, & memoriam futurâ, reuectus in Italiam, haud plura,
 quam xxx. armatorum millia aduersum c̄c. amplius hostium exposuit
 Brundisij. Vix quidquam in Sullæ operibus clarius duxerim, quam quod,
 cum per triennium Cinnanæ, Marianæq; partes Italiam obsiderent, neq;
 illaturum se bellum iis dissimulauit, nec, quod erat in manibus, omisit;
 existimauitque, antè frangendum hostem, quam vlciscendum ciuem; re-
 pulsoq; externo metu, vbi, quod alienum esset, vicisset, superaret quod erat
 domesticum. Ante aduentum L. Sullæ Cinna, seditione ortâ, ab exercitu
 interemptus est, vir dignior, qui arbitrio victorum moreretur, quam ira-
 cundiâ militum, de quo verè dici potest, ausum eum, quæ nemo auderet
 bonus,

*Bona ablata.**C. Marij
mors.**Sulla res in
Graciâ.**Athenas op-
pugnatae.**Pax cum
Mithridate.**C. Fimbria.**P. Lænas
sanctia.**Parthi ad
Sullam.**Is in Ita-
liam.**Cinna cades.*

bonus, perfecisse, quæ à nullo, nisi fortissimo, perfici possent; & fuisse eum in consultando temerarium, in exsequendo virum. Carbo, nullo suffecto collegâ, solus toto anno consul fuit. Putares, Sullam venisse in Italia, non belli vindicem, sed pacis auctorem: tantâ cum quiete exercitum per Calabriam, Apuliamq; cum singulari curâ frugum, agrorum, hominum, urbium, perduxit in Campaniam; tentavitq; iustis legibus, & æquis condicionibus bellum componere: sed iis, quibus & pessima, & immodica cupiditas erat, non poterat pax placere. Crescebat interim in dies Sullæ exercitus, cõfluentibus ad eum optimo quõque, & sanissimo. Felici deinde circa Capuam euentu Scipionem Norbanumq; consules superat: quorum Norbanus, acie victus; Scipio, ab exercitu suo desertus, ac proditus, inuiolatus à Sullâ dimissus est. adeo enim Sulla dissimilis fuit bellator, ac victor, vt, ³⁶ dum vincit, iustissimo lenior, post victoriam audito fuerit crudelior. ³⁷ nam & consul, vt prædiximus, exarmatum Q. Sertorium, propinquanti mox bello facem, & multos alios, potitus eorum, dimisit incolumes: credo, vt in eodem homine duplicis, ac diuersissimi animi conspiceretur exemplum. Post victoriam, quâ descendens montem Tifata cum C. Norbano concurrerat Sulla, ³⁸ gratus Dianæ, cuius numini regio illa sacrata est, soluit; ³⁹ aquas salubritate in medendisq; corporibus nobiles vt potius agros omnes adduxit deæ, huius gratæ religionis memoria, & inscriptio, tẽpli affixa post, hodieq; testatur ærea tabula. Interea deinde consules Carbo III. & C. Marius septies consulis filius, annos natus xxvi. vir animi magis, quàm æui paterni, multa fortiterq; molitus, neq; vsquam inferior nomine cõsulis, apud Sacriportum pulsus à Sullâ acie, Preneste, quod antè naturâ munitum præfidiis firmaverat, se, exercitumq; contulit. ⁴⁰ Ne quid vmquam malis publicis deesset, in quâ ciuitate semper virtutibus certatum erat, certabatur sceleribus; optimusq; sibi videbatur, qui fuerat pessimus. quippe, dum ad Sacriportum dimicatur, Damasippus prætor Domitium Scæuolam etiam pontificem maximum, & diuini, humaniq; iuris auctorem celeberrimum, & C. Carbonem prætorium, cõsulis fratrem, & Antistium ædilicium, velut fauentes Sullæ partibus, in curiâ Hostiliâ trucidauit. Non perdat nobilissimi facti gloriam Calpurnia, Bestiæ filia, vxor Antistij, quæ, iugulato, vt prædiximus, viro, gladio seipsam transfixit. quantum huius gloriæ famæque accessit? ⁴¹ nunc virtute eminent, patriâ later. At Pontius Telesinus, dux Samnitium, ⁴² vir domi, belliq; fortissimus, penitusq; Romano nomini infestissimus, ⁴³ contractis circiter XL. fortissimæ pertinacissimæque in retinendis armis iuuentutis, Carbone, ac Mario cos. ⁴⁴ abhinc annos XL. Kal. Nou. ita ad portam Collinam cum Sullâ dimicauit, vt ad summum discrimen & eum, & rep. perduceret: quæ non maius periculum adiit, Hannibalis intra tertium miliarium castra conspicata, quàm eo die, quo circumuolans ordines exercitus sui Telesinus, dictitâsq; adesse Romanis vltimû diem, vociferabatur erendam, delendamque urbem; adiiciens, nunquam defuturos raptores Italiæ libertatis lupos, nisi silua, in quam refugere solerent, esset excisa. Post primam demû horam noctis & Romana acies respirauit, & hostium celsit. Telesinus postera die semianimis repertus est, victoris magis, quàm morientis;

*Sulla modo fia.**Clementia.**Diana donum.**C. Marius filius.**Damasippus facinorosus.**Magnanima Calpurnia.**Pontius Telesinus.**Cum Roma pugnat.**Occiditur.*

*Marij filij
causes.*

*Sulla Felix
dictus.*

*Ofella Lu-
cretius.*

*Sulla Dicta-
tor.*

*Proscriptio
civis.*

*Cn. Pom-
peius.*

Bis laudes.

morientis, vultum præferens: cuius abscissum caput ferri, gestarique cir-
ca Præneſte Sulla iuſſit. Tum demum, desperatis rebus ſuis, C. Marius
adoleſcens per cuniculos, qui, miro opere fabricati, in diuerſas agrorum
partes ferunt, conatus erumpere, cum foramine è terrâ emerſiſſet, à diſ-
poſitis in id ipſum interemptus eſt. Sunt, qui ſuâ manu; ſunt, qui concu-
rentem mutuis iſtibus cum minore fratre Teleſino, vnâ obſeſſo, &
erumpente, occubiſſe prodiderint. vtcumque cecidit, hodieque tantâ
patris imagine nō obſcuratur eius memoria. de quo iuvene quid exiſti-
mauerit Sulla, in promptu eſt. occiſo enim demum eo, Felicis nomen
aſſumpſit: quod quidē vſurpaſſet iuſtiſſimè, ſi eundem & vincendi, & vi-
uendi finem habuiſſet. Oppugnationi autem Præneſtis ac Marij præfue-
rat Ofella Lucretius; qui, cum antè Marianarum fuiſſet partium, prætor
ad Sullam transfugerat. Felicitatē diei, quo Samnitium, Teleſiniq; pul-
ſus eſt exercitus, Sulla perpetuâ ludorum Circenſium honorauit memo-
riâ, quibus ſine nomine Sullanæ victoriæ celebrâtur. Paulo antè, quàm
Sulla ad Sacriportum dimicaret, ⁴⁵ magnificis præliis partium eius viri
hoſtium exercitum fuderant, duo Seruilij apud Cluſium, Metellus Pius
apud Fauentiam, M. Lucullus circa Fidentiam. ⁴⁶ Videbantur finita bel-
li ciuiliſ mala, cum Sullæ crudelitate aucta ſunt. ⁴⁷ quippe, dictator crea-
tus, (cuius honoris vſurpatio per annos cxx. intermiſſa. nam proximus
poſt annum, quàm Hannibal Italiâ exceſſerat: vt appareat populum Ro-
manum vſum dictatoris non tam deſideraſſe, quàm timuiſſe poteſtatem
imperij, quo priores ad vindicandâ maximis periculis reſp. vſi fuerant)
immodicæ crudelitatis licentiâ vſus eſt. Primus ille, & vtinam vltimus,
exemplum proſcriptionis inuenit, vt, in quâ ciuitate petulantis conuicij
⁴⁸ iudicium hiſtrioni exoleti redditur, in eâ iugulati ciuis reip. conſti-
tueretur auctoramentum; plurimumque haberet, qui plurimos inter-
emiſſet; neque occiſi hoſtis, quàm ciuis, vberius foret præmiū, fieretq;
quiſque merces mortis ſuæ. Nec tamen in eos, qui contra arma tulerant,
ſed in multos inſontes ſæuitum. adiectum etiam, vt bona proſcriptorum
vænirent; excluſique paternis opibus liberi, etiam petendorum hono-
rum iure prohiberentur; ſimulque, quod indigniſſimum eſt, ſenatorum
filij & onera ordinis ſuſtinerent, & iura perderēt. Sub aduentum in Ita-
liam L. Sullæ, Cn. Pompeius, eius Pompeij filius, quem magnificentiſſi-
mas reſ in conſulatu geſſiſſe bello Marſico. prædiximus, xxiii. annos na-
tus, ab hinc annos cxiii. priuatis vt opibus, ita conſiliis magna auſus,
magnificeq; conata exſecutus, ad vindicandam, reſtituendâmq; dignita-
tem patriæ, firmum ex agro Piceno, qui totus paternis eius clientelis re-
fertus erat, contraxit exercitum. cuius viri magnitudo multorum volu-
minum inſtar exigit: ſed operis modus paucis eum narrari iubet. Fuit hic
genitus matre Luciliâ, ſtirpis ſenatoriæ, formâ excellens, non eâ, quâ flos
commendatur ætatis, ſed ⁴⁹ ex dignitate, conſtantiaque in illam conue-
niens amplitudinem, fortunam quoque eius, ad vltimum vitæ comitata
eſt diem: innocentiâ eximius, ſanctitate præcipuus, eloquentiâ medius;
potentiæ, que honoris cauſâ ad eum deferretur, non vt ab eo occuparetur,
cupidiſſimus; dux bello peritiſſimus; ciuis in togâ (niſi vbi vereretur,
ne quem haberet parem) modeſtiſſimus; amicitiarum tenax, in offenſis
exorabi-

exorabilis, ^{1o} in reconciliandâ gratiâ fidelissimus, in accipiendâ satisfacti-
 one facillimus, potentiâ suâ numquam, aut rarò ad impotentiâ usus,
^{2o} pænè omnium votorum expers, nisi numeraretur inter maxima, in ci-
 uitate liberâ dominaque gentium, indignari, cum omnes ciues iure ha-
 beret pares, quemquam æqualem dignitate conspiceret. Hic, à togâ virili
 assuetus commilitio prudentissimi ducis parentis sui, bonum, & capax
 recta discendi ingenium singulari rerum militarium prudentiâ exco-
 luit, ut à Sertorio Metellus laudaretur magis, Pompeius timeretur vali-
 dius. Tum M. Perperna, prætorius, è proscriptis, gentis clarioris, quàm *Sertorij ce-
 des.*
 Sertorium inter cenam Etolesæ interemit, Romanisq; certam vi-
 ctoriam, partibus suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo au-
 ctoravit facinore. Metellus, & Pompeius ex Hispanis triumpharunt: sed
 Pompeius, hoc quoque triumpho, adhuc eques Romanus, ante diem,
 quàm consulatum iniret, curru urbem inuectus est. quem virum, quis
 non miretur, per tot extraordinaria imperia in summum fastigium ve-
 ctum, iniquo tulisse animo, C. Cæsaris, in altero consulatu petendo, se-
 natum populumq; R. rationem habere? adeò familiare est hominibus,
 omnia sibi ignoscere, nihil aliis remittere; & inuidiam rerû non ad caus-
 sam, sed ad voluntatē, personasq; dirigere. Hoc consulatu Pompeius tri-
 buniciam potestatem restituit, cuius Sulla imaginem in iure reliquerat. *Tribunicia
 potestas re-
 stituta.*
 Dum Sertorianum bellum in Hispaniâ geritur, LXIV. fugitiui è ludo gla-
 diatorio Capuâ profugientes, duce Spartaco, raptis ex eâ vrbe gladiis, *Spartacium
 bellum.*
 primò Vesuuium montem petiēre, mox, crescente in dies multitudine,
 grauib; variisq; casibus affecēre Italiam. quorum numerus in tantum
 adoleuit, ut, quâ ultimò dimicauēre acie, XI. hominum se Romano ex-
 ercitu opposuerint. Huius patrati gloria penes ^{2o} M. Crassum fuit, mox *M. Crassus
 confecit.*
 Romanorum omnium principem. Conuerterat Cn. Pompeij persona
 totum in se terrarû orbem, & per omnia maiore vi habebatur: qui cum
 consul perquâ laudabiliter iurasset, se in nullam prouinciam ex eo ma-
 gistratu iturum, idq; seruasset, post biennium A. Gabinius tribunus le- *Piraticum
 bellum.*
 gem tulit, ut, cum belli more, non latrociniorum, orbem classibus, iam
 non furtiuis expeditionibus, piratæ terrent, quasdam etiam Italiæ vr-
 bes diripuissent; Cn. Pompeius ad eos opprimendos mitteretur; essetq; *Pompeio id
 decretum.*
 ei imperium æquû in omnibus prouinciis cum proconsulibus, vsque ad
 quinquagesimum miliarium à mari. quo S. C. pænè totius terrarum or-
 bis imperium vni viro deferebatur: sed tamen idem hoc ante biennium
 in M. Antonij præturâ decretum erat. sed ^{3o} interdû persona, ut exemplo
 nocet, ita inuidiam auget, aut leuat. in Antonio homines æquo animo
 passi erant. rarò enim inuidetur eorum honoribus, quorum vis non ti-
 metur. Contrà, in iis homines extraordinaria reformidant, qui ea sub
 arbitrio aut deposituri, aut retenturi videntur, & modû in voluntate ha-
 bent. Dissuadebant optimates: sed consilia impetu victa sunt. Digna est
 memoriâ Q. Catuli cum auctoritas, tum verecûdia: qui cum, dissuadens *Q. Catulus.*
 legem, in concione dixisset, esse quidem præclarum virum Cn. Pom-
 peium, sed nimium iam liberæ reip. neq; omnia in vno reponenda; adie-
 cissetque, Si quid huic acciderit, quem in eius locû substituetis? succla-
 mauit vniuersa cõcio, Te, Q. Catule. Tum ille, victus cõsensu omnium,
 & tam

*Cotta iudiciaria lex:**Roscij Theatralis.**Pirata vincuntur.**In orbibus locantur.**L. Luculli res.**Manilij lex.**Iurgia Luculli & Pompeij.**Luculli luxus.**Creta victa à Metello.**M. Cicero.*

& tam honorifico ciuitatis testimonio, è concione discessit. Hic hominis verecundiam, populi iustitiam mirari libet: huius, quòd non vltra contendit, plebis, quòd dissuadentem, & aduersarium voluntatis suæ, vero testimonio fraudare noluit. Per idem tempus Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus, ereptum senatui, ad equites, Sulla ab illis ad fenatum transtulerant, ⁵⁴ æqualiter inter vtrumq; ordinem partitus est. & Horoscus lege suâ equitibus in teatro loca restituit. At Cn. Pompeius, multis, & præclaris viris in id bellum assumptis, descriptoque in omnes recessus maris præsidio nauium, breui, inexsuperabili manu, terrarum orbem liberauit, ⁵⁵ prædoneq; per multa prælia multis locis victos, circa Ciliciam classe aggressus, fudit ac fugauit. & quo maturius bellum, tam late diffusum, conficeret, reliquias eorû contractas, in vrbibus, remotoq; à mari loco, incertâ sede constituit. ⁵⁶ Sunt, qui hunc carpant. sed, quamquam in auctore satis rationis est, tamen ratio quemlibet magnum auctorem faceret. datâ enim facultate, sine rapto viuendi, rapinis arcuit. Cùm esset in fine bellum Piraticum, & L. Lucullus, (qui, ante septem annos ex consulatu sortitus Asiam, Mithridati oppositus erat, magnasque, ac memorabiles res ibi gesserat, Mithridatem sæpe multis locis fuderat, egregiâ Cyzicum liberarat victoriâ, Tigranem, regum maximû, in Armeniâ vicerat, vltimamq; bello manum pænè magis noluerat imponere, quàm nõ potuerat, qui, alioqui per omnia laudabilis, ⁵⁷ & bello pænè inuictus, pecuniæ expellebatur cupidine) idem bellum adhuc administraret, Manilius tribunus pl. semper vernalis, & alienæ minister potetia, legem tulit, vt bellum Mithridaticum per Cn. Pompeium administraretur. Accepta ea, magnisq; certatum inter imperatores iurgiis, ⁵⁸ cùm Pompeius Lucullo infamiam pecuniæ, Lucullus Pompeio interminatam cupiditatē obiiceret imperij, ⁵⁹ neuterque ab eo, quod arguebatur, mentitus argui posset. nam ⁶⁰ neq; Pompeius, vt primû ad remp. aggressus est, quemquam animo parem tulit: & ⁶¹ in quibus rebus primus esse debebat, solus esse cupiebat. neque eo viro quisquam aut alia omnia minus, aut gloriam magis cõcupiit. in appetendis honoribus immodicus, in gerendis verecundissimus, ⁶² vt qui eos, vt libentissimè iniret, ita finiret æquo animo; & quod cupisset arbitrio suo sumere, alieno deponeret. & Lucullus, summus alioqui vir, profusæ huius in ædificiis, cõuictibusque, & apparatus luxuriæ primus auctor fuit: quem ob iniectas moles mari, & receptum suffossis montibus in terras mare, haud infacetè ⁶³ Magnus Pompeius Xerxem togatû vocare assuenerat. Per id tēpus à Q. Metello Creta insula in populi R. potestatem redacta est, quæ, ducibus Panare, & Lathene. xxiv. millibus iuuenum coactis, velocitate pernicipibus, armorum laborumque patientissimis, sagittarum vsu celeberrimis, per triennium Romanos exercitus fatigauerat. Ne ab huius quidem vsurâ gloriæ temperauit animum Cn. Pompeius, quin victoriæ partem conaretur vindicare. sed & Luculli, & Metelli triumphum cùm ipsorû singularis virtus, tum etiam inuidia Pompeij apud optimum quemque fecit fauorabilem. Per hæc tempora *M. Cicero*, qui omnia incrementa sua sibi debuit, vir nouitatis nobilissimæ, & vt vitâ clarus, ita ingenio maximus, qui effecit, ne, quorum arma viceramus, eorum ingenio vinceremur;

consul,

consul, Sergij Catilinae, Lentulique, & Cethegi, & aliorum veriusque or-
 dinis virorum ⁶⁴ coniuurationem singulari virtute, constantia, vigilia, cu-
 raque eripuit. Catilina metu consularis imperij vrbe pulsus est. Lentu-
 lus consularis, & praetor iterum, Cethegusque, & alij, clari nominis viri,
 auctore senatu, iussu consulis, in carcere necati sunt. ille senatus dies, quo
 haec acta sunt, virtutem M. Catonis, iam multis in rebus conspicuam,
 atque praenitentem, in altissimo luminavit. Hic, genitus proauo M. Ca-
 tone, ⁶⁵ principe illo familiae Porciae, homo virtuti simillimus, & per om-
 nia ingenio diis, quam hominibus, propior, qui numquam recte fecit,
 vt facere videretur, sed quia aliter facere non poterat; cuique id solum vi-
 sum est rationem habere, quod haberet iustitiam, omnibus humanis vi-
 tiis immunis, semper fortunam in sua potestate habuit. hic, tribunus pl.
 designatus, adhuc admodum adolescens, cum alij suaderent, vt per mu-
 nicipia Lentulus, coniuatique custodirentur, paene inter vltimos inter-
 rogatus sententiam, tanta vi animi atque ingenij, inuectus est in coniu-
 rationem, vt ardore oris orationem omnium, lenitatem suadentium so-
 cietate consilij, suspectam fecerit: sic impendentia ex ruinis incendiisque
 vrbis, & commutatione status publici pericula exposuit, ita consulis vir-
 tutem amplificauit, vt vniuersus senatus in eius sententiam transfret,
 animaduertendumque in eos, quos praediximus, censeret; maiorque pars
 ordinis eius Catonem prosequerentur domum. At ⁶⁶ Catilina non se-
 gnius nota obiit, quam sceleris conandi consilia inierat: quippe, fortissi-
 me dimicans, quem spiritum supplicio debuerat, ⁶⁷ supplicio reddidit.
 Consulatus Ciceronis non mediocre adiecit decus natus eo anno D. A V-
 C V S T V S abhinc annos LXXXII. omnibus omnium gentium viris ma-
 gnitudine sua inducturus caliginem. iam paene superuacaneum videri
 potest, eminentium ingeniorum notare tempora. quis enim ignorat di-
 remptos gradibus aetatis floruisse hoc tempore Ciceronem, Hortensium,
⁶⁸ saneque Crassum, Catonem, Sulpicium, moxque Brutum, Calidum,
 Coelium, Caluum, & proximum Ciceroni Caesarem; eorumque velut
 alumnos Coruinium, ac Pollionem Asinium, aemulumque Thucydidis
 Sallustium, auctoresque carminum Varronem, ac Lucretium, neque vlllo
⁶⁹ in suspecti operis sui carmine minore Catullum. Paene stulta est inhæ-
 rentium oculis ingeniorum enumeratio, inter quae maximè nostri aui
 eminent, ⁷⁰ princeps carminum Virgilius, Rabiriusque, ⁷¹ & consecutus
 Sallustium Linius, Tibullusque, & Naso, perfectissime in formam operis
 sui. nam viuorum vt magna admiratio, ita censura difficilis est. Dum hæc
 in vrbe, Italiaque geruntur, Cn. Pompeius memorabile aduersus Mi-
 thridatem, qui post Luculli profectioem magnas noui exercitus vires
 reparauerat, bellum gessit. At rex, fusus fugatusque & omnibus exsutus
 copiis, Armeniam ⁷² Tigranemque; socerum petit, regem eius temporis,
 nisi quia Luculli armis erat infractus, potentissimum. Simul itaque duos
 persecutus Pompeius, intrauit Armeniam. prior filius Tigranis, sed dis-
 corts patris, peruenit ad Pompeium, mox ipse supplex, & praesens se re-
 gnumque ditioni eius permisit, praefatus neminem alium, neque Ro-
 manum, neque vllius gentis virum, futurum fuisse, cuius se societati com-
 missurus foret, quam Cn. Pompeium: proinde omnem sibi vel aduer-
 sam,

Catilinaria
coniuuratione

M. Cato Vir-
censis.

Catiline in-
teritus.

Augusti na-
taliu annus.

Oratores Ro-
mani.

Poeta.

Mithridati-
cum bellum.

Tigranes rex.

iam, vel secundam, cuius auctor ille esset, fortunam tolerabilem futuram: non esse turpe, ab eo vinci, quem vincere esset nefas: neque ei inhonestè aliquem summitti, quem fortuna super omnes extulisset. Seruatus regi honos imperij, sed multato ingenti pecuniâ: ⁷³ quæ omnis, sicuti Pompeio moris erat, redacta in quæstoris potestatem, ac publicis descripta litteris. Syria, aliæque, quas occupauerat, prouinciæ, creptæ, & alię restitutæ populo Romano, alię tum primùm in eius potestatem redactæ, vt Syria, quæ tum primùm facta est stipendiaria. Finis imperij regis terminatus Armeniâ.

Syria prouincia facta.

Prouinciarũ series.

Sicilia.

Africa.

Sardinia.

Hispania.

Macedonia.

Achaia.

Aetolia.

Asia.

Cyprus.

Creta.

Syria.

Pontus.

Gallia.

Cilicia.

Gallio-gracia.

Bithynia.

Aegyptus.

Retia.

Vindelici.

Noricum.

Pannonia.

Cappadocia.

Haud absurdum videtur propositi operis regulæ, paucis percurrere, ⁷⁴ quæ cuiusque ductu gens, ac natio redacta in formulam prouinciæ, stipendia pacta sit, ⁷⁵ notauimus facilius, vt quæ partibus simul vniuersa conspici possint. Primus in *Siciliam* transiit exercitum consul Claudius, & prouinciâ eam, post annos fermè LII, captis Syracusis, fecit Marcellus Claudius. Primus *Africam* Regulus, nono fermè anno primi Punicis belli: ⁷⁶ sed post CCIV. annos P. Scipio Æmilianus, erutâ Carthagine, ⁷⁷ abhinc annos CLXXXII. Africâ in formulâ redegit prouinciæ. *Sardinia* inter primũ & secundum bellum Punicum, ductu T. Manlij cõsulis, certum recepit imperij iugum. Immane bellicæ ciuitatis argumentum, quod semel sub regibus, iterum hoc T. Manlio consule, tertio Augusto principe, certæ pacis argumentum Ianus Geminus clausus dedit. In *Hispanias* primi omnium duxere exercitus Cn. & P. Scipiones, initio secundi belli Punicis, abhinc annos CCL. inde variè possessa, & sæpe amissa partibus, vniuersa, ductu Augusti, facta stipendiaria est. *Macedoniam* Paullus, Mummius *Achatam*, Fuluius Nobilior subegit *Aetoliâ*: *Asiam* L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho: sed beneficio senatus populiq; R. ⁷⁸ mox ab Attalis possessam regibus, M. Perperna, capto Aristonico, fecit tributariam. ⁷⁹ *Cypro* deuictâ, nullis assignanda gloria est. ⁸⁰ quippe Senatus consulto, ministerio Catonis, regis morte, quam ille conscientiam acciuerat, facta prouincia est. *Creta*, Metelli ductu, longissimæ libertatis fine multata. Et *Syria*, *Pontus*q; Cn. Pompeij virtutis monumenta sunt. *Gallias* primùm Domitio Fabio nepote Paulli, qui Allobrogicus vocatus est, intratas cum exercitu, magnâ mox elade nostrâ, sæpe & affectauimus, & amissimus. sed fulgentissimum C. Cæsaris opus in iis conspicitur; quippe, eius ductu, auspiciisque infractæ, ⁸¹ pænè idem, quod totus terrarum orbis, ⁸² ignauum conferunt stipendium. Ab eodem facta Numidicus *Ciliciam* perdomuit, visa vicisset post bellum Antiochinum Vulso Manlius *Gallio-graciam*, *Bithynia*, vt prædiximus, testamento Nicomedis relicta hereditaria. D. Augustus, præter Hispanias, aliasq; gentes, ⁸³ quarum titulis forum eius prænitet, pænè idem, factâ *Aegypti* stipendiariâ, quantum patere eius Galliâ, in ærarium reditus contulit. ⁸⁴ At Ti. Cæsar, quam certam Hispanis parendi confessionem extorserat, parem Illyris, Dalmatisq; extorsit. *Ratiam* autem, & *Vindelicos*, ac *Noricos*, *Pannoniam*que, & *Scordiscos* nouas imperio nostro subiunxit prouincias. Vt has armis, ita auctoritate *Cappadociam* populo R. fecit stipendiariam. Sed reuertamur ad ordinem.

Secuta deinde Cn. Pompeij militia, gloriæ, laborisq; maioris, incertum

certum est. Penetratæ cum victoriâ Media, Albania, Hiberia; ac deinde flexum agmen ad eas nationes, quæ dextra, atque intima Ponti incolunt, Colchos, Heniochosque, & Achæos. &, oppressus auspiciis Pompeij, insidiis filij Pharnacis, Mithridates, vltimus omnium iuris sui regum, præter Parthicos.

*Pompeij res
in oriente.*

*Mithridateæ
victus & vlti-
mâ exutus.*

Tum victor omnium, quas adierat, gentium Pompeius, suoque & ciuium voto maior, & per omnia fortunam hominis egressus, reuertit in Italiam, ⁸⁵ cuius reditum fauorabilem opinio fecerat. quippe plerique non sine exercitu venturum in urbem, affirmabant, & libertati publicæ statuturū arbitrio suo modum. Quo magis hoc homines timuerant, eo gratior ciuili tantum imperatoris reditus fuit. omni quippe Brundisij dimisso exercitu, nihil, præter nomen imperatoris retineus, cum priuato comitatu, quem semper illi vacare moris fuit, in urbem rediit; magnificentissimumque de tot regibus per biduum egit triumphum; ⁸⁶ longèque maiorem omni ante se inlatâ pecuniâ in ærarium, præterquâ à Paulo, ex manubiis intulit. absente Cn. Pōpeio, T. Ampius, & T. Labienus tribuni pl. legem tulerunt, ⁸⁷ vt s. ludis Circensibus coronâ aureâ, & omni cultu triumphantium vteretur, scenicis autē prætextâ, coronâque aureâ. id ille non plus, quàm semel, (& hoc sanè nimium fuit) vsurpare sustinuit. Huius viri fastigium tantis auctibus fortuna extulit, vt primùm ex Africâ, iterum ex Europâ, tertio ex Asiâ triumpharet: &, quot partes terrarum orbis sunt, totidem faceret monumenta victoriæ suæ. Numquam eminentia inuidiâ carent. Itaque & Lucullus, memor tamen acceptæ iniuriæ, & Metellus Creticus, non iniuste querens, (quippe, ornamentum triumphus eius, captiuos duces Pompeius subduxerat) & cū iis pars optimatium refragabatur, ne aut promissa ciuitatibus à Pompeio, aut beneficiis præmia, ad arbitrium eius, persoluerentur. Secutus deinde est consulatus C. Cæsaris, qui scribenti manū iniicit, &, quamlibet festinatem, in se morari cogit. hic, ⁸⁸ nobilissimâ Iuliorum genitus familiâ, &, quod inter omnes antiquissimos constabat, ab Anchisæ, ac Venere deducens genus, formâ omnium ciuium excellentissimus, vigore animi acerrimus, munificentia effusissimus, ⁸⁹ animo super humanam & naturam, & fidem euectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientiâ periculorum, Magno illi Alexandro, sed sobrio neque iracundo, simillimus, qui denique semper & somno, & cibo in vitam, non in voluptatem, vteretur; cū fuisset ⁹⁰ C. Mario sanguine coniunctissimus, atque idem Cinnæ gener; cuius filiam vt repudiaret, nullo modo compelli potuit; cū M. Piso consularis Anniam, quæ Cinnæ vxor fuerat, in Sulla dimisisset gratiam; habuissetque ferè XIX. annos, eo tempore, quo Sulla rerum potitus est magis ministris Sullæ, adiutoribusque partium, quàm ipso, conquirentibus eum ad necem, mutatâ veste, dissimilémque fortunæ suæ indutus habitum, nocte urbe elapsus est. Idem postea admodum iuuenis, cū à piratis captus esset, ita se per omne spatium, quo ab iis retentus est, apud eos gessit, vt pariter iis terrori venerationique esset; neque vniquam aut nocte, aut die (cur enim, quod vel maximum est, si narrari verbis speciosis non potest, omittatur?) aut excalcearetur, aut discingeretur, in hoc scilicet, ne, si quando aliquid ex solito variaret, sus-

*Triumphus
Pompeij.*

*Triplex de
triplici orbe.*

C. Cæsar.

Laudes eius.

*Res & vita
eius summa-
ria.*

*A piratâ
captus.*

*Liberatur.**Captivos suos
capit.**Cruci affi-
git.
Pontifex fa-
ctus.**Audacia
eius.**Actiones ci-
viles.**Societas
triumvialis.**Cæsaris Ju-
liam Pom-
peius ducit.*

spectus iis, qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret. Longum est narrare, quid, & quoties ausus sit, quanto opere conata eius qui obtinebat Asiam magistratus P. R. 9° motu suo destituerit. illud referatur, documentum tanti mox euasuri viri. Quæ nox eam diem secuta est, quâ publicâ ciuitatum pecuniâ redemptus est, (ita tamen, vt cogeret, antè obsides à piratis ciuitatibus dari) contractâ classe, & priuatus, & tumultuariâ, inuectus in eum locum, in quo ipsi prædones erant, partem classis fugauit, partem merisit, aliquot naues, multosq; mortales cepit; lætusque nocturnæ expeditionis triumpho, ad suos reuersus est, mandatisq; custodia, quos ceperat, in Bithyniam perrexit, ad proconsulē Iunium, (2° cum idem enim Asiam eam quam obtinebat) petens, vt auctor fieret sumendi de captiuis supplicij. quod cum ille, se facturum negasset, 3° venditurumq; captiuos dixisset, (quippe sequebatur inuidia inertiam) incredibili celeritate reuectus ad mare, prius, quàm de eâ re vlli proconsulis redderentur epistolæ, omnes, quos ceperat, suffixit cruci. Idem mox ad sacerdotium ineundum (24 quippe absens pontifex factus erat, cum in Cottæ consularis locum penè puer à Mario Cinnaq; Flamen Dialis creatus, victoriâ Sullæ, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amisisset id sacerdotium) festinans in Italiam, ne cõspiceretur à prædonibus, omnia tunc obtinentibus maria, & meritò iam infestis sibi, quattuor scalmorum nauem, vnâ cum duobus amicis, decemq; seruis, ingressus, effusissimum Hadriatici maris transiecit sinum. Quo quidem in cursu conspectis, vt putabat, piratarum nauibus, cum exuisset vestem, alligassetque pugionem ad femur, alterutri se fortunæ parans, mox intellexit, frustratum esse visum suum, arborumq; ex longinquo ordinem antemnarum præbuisse imaginem. Reliqua eius acta in vrbe, nobilissimaq; Dolabellæ accusatio, & maior ciuitatis in eâ fauor, quàm reis præstari solet; contentionesq; civiles, cum Q. Catulo, atque aliis eminentissimis viris, celeberrimæ, & ante præturam victus, maximi pontificatus petitione, Q. Catulus, omnium cõfessione senatus princeps, & restituta in ædilitate, aduersante quidem nobilitate, monumenta C. Marij, simulq; reuocati ad ius dignitatis proscriptorum liberi; & prætura, quæsturaque mirabili virtute, atque industriâ obita in Hispaniâ, cum esset quæstor sub Vetere Antistio, auo huius Veteris, consularis atq; pontificis, duorum consularium, & sacerdotum patris, viri in tantum boni, in quantum humana simplicitas intelligi potest; quo notiora sunt, minùs egent stylo.

9° Hoc igitur eos, inter eum, & Cn. Pompeium, & M. Crassum in ita potentia societas, quæ vrbi orbique terrarum, nec minùs diuerso quoque tempore, ipsis exitiabilis fuit. Hoc consilium sequendi Pompeius causam habuerat, vt tandem acta in transmarinis prouincijs, quibus, vt prædiximus, multi obtrectabant, per Cæsarem confirmarentur consulem: Cæsar autem, quòd animaduertebat se, cedendo Pompeij gloriæ, aucturum suam, & inuidiâ communis potentia in illum relegatâ, confirmaturum vires suas: Crassus, vt, quem principatum solus assequi non poterat, auctoritate Pompeij, viribus teneret Cæsaris. Affinitas etiam inter Cæsarem, Pompeiumque contracta nuptiis, quippe filiam C. Cæsaris Cn. Magnus duxit vxorem.

In hoc:

In hoc consulari Cæsar legem tulit, ut ager Campanus plebei diuide- *Lex agraria.*
retur, suatore legis Pompeio. ita circiter xx. civium eò deducta, ⁹⁶ & ius
ab his restitutum post annos circiter CLII. quàm bello Punico ab Roma-
nis *Capua* in formam præfecturæ redacta erat.

Bibulus collega Cæsaris, cum actiones eius magis veller impedire, *Bibuli velle*
quàm posset, maiore parte anni domi se tenuit. quo facto dum augere
vult invidiam collegæ, auxit potentiam.

Tum Cæsari decretæ in quinquennium Galliæ.

Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis, disertus, audax, qui neque *P. Clodius.*
dicendi, neq; faciendi vllum, nisi quem veller, nosset modum, malorum
propositorum exsecutor acerrimus, infamis etiam sororis stupro, & actus
incesti reus, ob initum inter religiosissima P. R. sacra adulterium; cum
graues inimicitias cum M. Cicerone exerceret, (quid enim inter tam
dissimiles amicum esse poterat?) & à patribus ad plebem transfret, legem
in tribunatu tulit: Qui civem R. damnatum interemisset, ei aqua & igni
interdiceretur. Cuius verbis, etsi non nominabatur Cicero, tamen solus
petebatur. ita vir optimè meritis de rep. conservatæ patriæ pretium ca- *Cicerone*
lamitate exsiliij tulit. Non caruerunt suspitione oppressi Ciceronis Cæ- *pellit.*
sar & Pompeius. Hoc sibi contraxisse videbatur Cicero, quòd inter xx.
viros diuidendo agro Campano esse nolisset. Idem ⁹⁷ intra biennium,
ferà Cn. Pompeij curâ, verum & cupito interitu, vorisq; Italiæ, ac decre-
tis senatus, virtute atque actione Annij Milonis. tribuni pl. dignitati pa-
triæq; restitutus est. Neque, post Numidici exsilium, aut reditum, quis *Eius reditus.*
quam aut expulsus inuidiosus, aut receptus est latius. Cuius domus,
quàm infestè à Clodio disiecta erat, tam speciosè à senatu restituta est.

Idem P. Clodius in senatu, sub honorificentissimo ministerij titulo,
M. Catonem à rep. relegavit. quippe ⁹⁸ legē tulit, ut is quæstor cum iure
prætorio, adiecto etiam quæstore, mitteretur in insulam Cyprum, ad *Cato in Cy-*
spoliandum regno Ptolomæum, omnibus morum vitiis eam contume- *prum.*
liam meritum. sed ille, sub adventum Catonis, vitæ suæ vim intulit: un-
de pecuniam longè speratâ maiorem Cato Romam retulit: ⁹⁹ cuius in-
tegritatem laudari, nefas est: insolentia pænè argui potest, quòd, unâ cum
consulibus ac senatu effusâ ciuitate, obuiam cum per Tiberim subiret:
navibus, non antè is egressus est, quàm ad eum locum peruenit, vbi erat
exponenda pecunia.

Cum deinde immanes res, vix multis voluminibus explicandas,
C. Cæsar in Galliâ ageret; nec contentus plurimis, ac felicissimis victo- *Cæsar in*
riis, innumerabilibusque caesis, & captis hostium millibus, etiam in Bri- *Galliâ,*
tanniam transiecit exercitum; alterum pænè imperio nostro, ac suo *Et Britan-*
quærens orbem: ¹⁰⁰ inuictum par consulum Cn. Pompeius, & M. Cras- *niâ.*
sus, alterum inière consulatum, qui neque petitus honestè ab his, neque
probabiliter gestus est.

Cæsari, lego, quam Pompeius ad populum tulit, prorogata in idem
spatium temporis prouinciæ: Crasso, bellum Parthicum in animo mo- *Crassus in*
lenti, Syria decreta. qui vir, cetera sanctissimus, immunisque voluptati- *Parthos ita*
bus, neque in pecuniâ, neque in gloriâ concupiscendâ aut modum no-
rat, aut capiebat terminum. hunc proficiscentem in Syriam diris cum

*Cadit cum
suis.
C. Cassius.*

ominibus, tribuni pl. frustra retinere conati. quorum execrationes si in ipsum tantummodo valuissent, ¹⁰¹ utile imperatoris damnum saluo exercitu fuisset reip. Transgressum Euphratem Crassum, petentemq; Seleuciam, circumfusus immanibus copiis equitum, rex Orodes una cum parte maiore Romani exercitus interemit. reliquias legionum C. Cassius, atrocissimi mox auctor facinoris, tum quaestor, conseruauit; Syriamque adeo in P. R. potestate retinuit, ut transgressos in eam Parthos, felici rerum euentu, fugaret, ac funderet.

*Cæsaris res
in Gallia.*

Per hæc, insequentiaq;, & quæ prædiximus, tempora, ¹⁰² amplius cccc. hostium à C. Cæsare cæsa sunt, plura capta. ¹⁰³ pugnatum sæpe directâ acie, sæpe in agminibus, sæpe eruptionibus. bis penetrata Britannia. nouem denique æstatibus, vix vllâ non iustissimus triumphus emeritus. Circa Alexiam verò tantæ res gestæ, quantas audere, vix hominis; perficere, pænè nullius, nisi dei, fuerit.

Iulia obiit.

*Pompeius
tertium con-
sul.*

¹⁰⁴ Septimo fermè anno Cæsar morabatur in Gallia, ¹⁰⁵ cum medium iam ex inuidiâ Pompeij malè coherentis inter Cn. Pompeium, & C. Cæsarem concordia pignus, Julia, vxor Magni, decessit; atque omnia inter destinatos tanto discrimini duces dirimente fortunâ, filius quoque paruus Pompeij, Iuliâ natus, intra breue spatium obiit. Tum, in gladios, cædesque ciuium furente ambitu, cuius neque finis reperiebatur, nec modus, tertius consulatus soli Cn. Pompeio, etiam aduersantium ante à dignitati eius iudicio, delatus est. cuius ille honoris gloriâ, veluti reconciliatis sibi optimatibus, maximè à C. Cæsare alienatus est. sed eius consulatus omnem vim ¹⁰⁶ in coërcitionem ambitus exercuit.

Clodij cades.

Quo tempore P. Clodius, à Milone, candidato consulatus, exemplo inutili, facto salutari reip. circa Pouillas, contractâ ex occurra rixâ, iugulatus est. Milonè reum non magis inuidia facti, quàm Pompeij damnauit voluntas. quem quidem M. Carò palàm latâ absoluit sententiâ. quam si maturiùs tulisset, non defuissent, qui sequerentur exemplum; probarentque eum ciuem occisum, quo nemo perniciosior reip. neque bonis inimicior vixerat.

*Semina ciui-
lis belli.*

*Pompeij mor-
bus.*

Intra breue deinde spatium belli ciuilis exarserunt initia, cum iustissimus quisque & à Cæsare, & à Pompeio vellet dimitti exercitus. quippe Pompeius in secundo consulatu Hispanias sibi decerni voluerat, easque per triennium absens ipse, ac præsidens vrbi, per Afranium, & Petreium, consularem, ac prætorium, legatos suos administrabat; & iis, qui à Cæsare dimittendos exercitus contendebant, assentabatur; iis, qui ab ipso, aduersabatur. qui si ante biennium, quàm ad arma itum est, perfectis muneribus theatri, & aliorum operum, quæ ei circumdedit, grauissimâ tentatus valetudine, decessisset in Campaniâ, (quo quidem tempore vniuersa Italia vota pro salute eius, primo omnium ciuium, suscepit) defuisset fortunæ destruendi eius locus; &, quam apud superos habuerat magnitudinem, in libatam detulisset ad inferos.

*C. Curio
tribunus.*

Bello autem ciuili, & tot, quæ deinde, per continuos xx. annos consecuta sunt, malis, non alius maiorem, flagrantioremq;, quàm C. Curio, tribunus pl. subiecit facem, vir nobilis, eloquens, audax, suæ, alienæq;, & fortunæ, & pudicitie prodigus, homo ingeniosissimè nequam, & facidus
malo

malo publico. ¹⁰⁷ cuius animo, voluptatibus, vel libidinibus, neque opes
vllæ, neq; cupiditates sufficere possent. hic primò pro Pompeij partibus,
id est, vt tunc habebatur, pro rep. mox, simulatione, cõtra Pompeium &
Cæsarem, sed animo pro Cæsare stetit. id gratis, ¹⁰⁸ an accepto centies H-S
fecerit, vt accepimus, in medio relinquemus. ad vltimum, saluberrimas, *Corruptus à*
& coalescentis condiciones pacis, quas & Cæsari iustissimo animo postu- *Cæsare.*
labat, & Pompeius æquo recipiebat, discussit, ac rupit, vnicè cauente Ci-
cerone concordia publicæ. Harum, præteritarumq; rerum ordo cum iu-
stis aliorum voluminibus promitur, tum, vti spero, nostris explicabitur.

Nunc proposito operi sua forma reddatur, si prius gratulatus ero *Catuli,*
Q. Catulo, duobus Lucullis, Metelloque & Hortensio; qui cum sine in- *Lucullorum,*
uidiã in rep. floruisent, eminuissentq; sine periculo, ¹⁰⁹ quietã, aut certe *Metelli,*
non præcipitatã, fatali ante initium bellorũ civilium morte. functi sunt. *Hortensij*
mors.

Lentulo, & Marcello eos. post urbem conditam annis DCCIII. ¹¹⁰ &
anno LXXXIIX, quàm tu, M. Vinici, consulatum inires, Bellum civile ex- *Ciuile bel-*
arsit. Alterius ducis causa melior videbatur, alterius erat firmior. Hic *lum.*

omnia speciosa, illi valentia. Pompeium senatus auctoritas, Cæsarem
militum armauit fiducia. ¹¹¹ consules, senatusque causæ, non Pompeio,
summam imperij detulerunt. Nihil relictum à Cæsare, quod, seruandæ
pacis causã, tentari posset. nihil receptum à Pompeianis, cum alter con-
sul iusto esset ferocior, Lentulus verò saluã rep. saluus esse non posset, M.
autem Cato moriendum ante, quàm vllam cõditionem ciuis accipien-
dam reip. contenderet. vir antiquus & grauis, Pompeij partes laudaret
magis, prudens sequeretur Cæsaris, & illa gloriosa, hæc terribiliora duce-
ret. Vt deinde, spreto omnibus, quæ Cæsar postulauerat, tantum modò
contentus cum vnã legione titulum retinere. prouinciæ, priuatus in vr-
bem veniret, & se in petitione consulatus suffragiis P. R. committere de-
creuerat: ratus bellandum Cæsare, cum exercitu Rubiconem transiit: Cn. *Pompeij su-*
Pompeius, consulesque, & maior pars senatus, relictã vrbe, ac deinde Ita- *ga.*

liã, trãsmisere Dyrrhachium. At Cæsar Domitio, ¹¹² legionibusque Cor-
finij, quæ vnã cum eo fuerant, potitus, duce aliisque, qui voluerant abire
ad Pompeium, sine dilatione dimissis, persecutus Brundisium, ita vt ap-
pareret, malle integris rebus, & condicionibus finire bellum, quàm op-
primere fugientes, cum transgressos reperisset consules, in urbem reuer-
tit: redditaque ratione consiliorum suorum in senatu & in concione. ac
miserrimæ necessitudinis, cum alienis armis ad arma compulsus esset,
Hispanias petere decreuit. Festinationem itineris eius aliquandiu mora-
ta Massilia est; fide melior, quàm consilio prudentior, intempestiuè prin- *Massilia.*

cipalium armorum arbitria captans, quibus ij se debent interponere,
qui non parentem coëreere possunt, Exercitus deinde, qui sub Afranio *Hispania re-*
consulari, ac Petreio prætorio fuerat, ipsius aduentu vigore, ac fulgore *cepta.*
occupatus, se Cæsari tradidit. vterque legatorum, & quisquis cuiusque
ordinis sequi eos voluerat, remissi ad Pompeium. Proximo anno, cum
Dyrrhachium, ac vicina ei vrbi regio, castris Pompeij teneretur, (qui, *Pompeius ad*
accitis ex omnibus transmarinis prouinciis legionibus, equitum ac pe- *Dyrrhachiũ.*
ditum auxiliis, regumq; & tetrarcharum, simulque dynastarum copiis,
immanem exercitum confecerat, & mare præsidiis classium, vt rebatur,
cæperat,

seperat, quo minus Cæsar legiones posset transmittere) suâ & celeritate,
 & fortunâ C. Cæsar vsus, nihil in morâ habuit, quo minus & cum vellet,
 ipse, exercitusque classibus perueniret, & primò penè castris Pompeij sua
 iungeret, mox etiam obsidione munimētisq; eum complecteretur. Sed
 inopia obsidentibus, quàm obsessis, erat grauior.¹¹³ Tum Balbus Corne-
 lius, excedente humanâ fidem temeritate, ingressus castra hostium, sæ-
 piusq; cum Lentulo collocutus consule, dubitante quanti se venderet,
¹¹⁴ illis incremētis fecit viam, quibus non Hispaniæ suę natus, sed Hispan-
 nus in triumphum, & pōtificatum assurgeret, fieretq; ex priuato consu-
 laris. Variatum deinde præliis, sed vno longè magis Pompeianis prospe-
 ro, quo grauiter impulsū sunt Cæsar's milites. Tum Cæsar cum exercitu
 fatalem victoriæ suæ Thessaliam petiit. Pompeius, longè diuersa aliis
 suadentibus, (quorum pleriq; hortabantur, vt in Italiam transmitteret:
 neque hercules quidquam partibus illis salubrius fuit: alij, vt bellum tra-
 heret, quod dignationi partem in die ipsi magis prosperum fieret) vsus
 imperu suo, hostem secutus est. Aciem Pharsalicam, & illum cruentissi-
 mum Romano nomini diem, tantumque vtriusque exercitus profusum
 sanguinis, & collisa inter se duo reip. capita, effusumq; alterum Roma-
 ni imperij lumen, tot talesque Pompeianarum partium cæsos viros, non
 recipit enarranda hic scripturæ modus. Illud notandum est: vt primū
 C. Cæsar inclinatam vidit Pompeianorum aciem, neque prius,¹¹⁵ neque
 antiquius quidquam habuit, quàm in omnes partes (vt militari & ver-
 bo, & cōsuetudine vtar) dimitteret. Prò dij immortales, quod huius vo-
 luntatis erga Brutum suæ postea vir tam mitis pretium tulit! Nihil illâ
 victoriâ mirabilius, magnificentius, clarius fuit; quando neminem, nisi
 acie consumptum, ciuē patria desiderauit: sed munus misericordiæ cor-
 rupta pertinacia, cum libentiùs vitam victor iam daret, quàm victi acci-
 perent. Pōpeius, profugiens cum duobus Lentulis consularibus, Sextoq;
 filio, & Fauonio prætorio, quos victores darent comites ei fortuna aggre-
 gauerat, aliis vt Parthos, aliis vt Africam peteret, (in quâ fidelissimum
 partium suarum haberet regem Iubam) suadentibus, Ægyptum petere
 proposuit, memor beneficiorum, quæ in patrem eius Ptolomæi, qui tum
 puero; quàm iuueni, propior regnabat, Alexandria contulerat. Sed quis
 in aduersis beneficiorum seruat memoriam? aut quis vllam calamitosi-
 deberi putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem? Missi itaq;
 ab rege, qui venientem Cn. Pompeium (is iam à Mitylenis Corneliam
 vxorē receptam in nauē, fugæ comitem habere cœperat) cōsilio Theo-
 doti, & Achillæ exciperent, hortarenturque, vt ex onerariâ in eam na-
 uem, quæ obuiam processerat, transcenderet. quod cum fecisset, princeps
 Romani nominis, imperio, arbitrioque Ægyptij mancipij, C. Cæsare,
 P. Seruilio cos. iugulatus est. Hic, post tres consulatus, & totidem trium-
 phos, domitumque terrarum orbem, sanctissimi, ac præstantissimi viri,
 in id euecti, super quod adscendi nō potest, duodesexagesimum annum
 agentis, pridie natalem ipsius, vitæ fuit exitus: in tantum in illo viro à se
 discordante fortunâ, vt, cui modò ad victoriam terra defuerat, deesset
 ad sepulturam. Quid aliud, quàm nimium occupatos dixerim, quos in
 ætate & tanti, & penè nostri sæculi, viri fecellit quinquennium? cum à

C. Atilio

X
Lentulus cos.
emptus.

Cæsar initio
victus.

Mox vincit.

Clementia
eius.

Pompeij fu-
ga.

Pompeij ca-
des.

Eius ætas.

C. Atilio, & Q. Servilio consulibus¹¹⁶ tam facilis esset annorum digestio. quod adieci, non ut argueré, sed ne arguerer. Non fuit tamen maior in Cæsarem, quàm in Pompeium fuerat, regis eorumque, quorum is auctoritate regebatur, fides. quippe cum venientem eum tentassent insidiis, ac deinde bello laceßere auderent,¹¹⁷ utrique summo imperatorum, alteri superstiti meritas pœnas luère supplicii.¹¹⁸ Nusquã erat Pompeius corpore, adhuc ubique Iubæ nomine: quippe ingens partium eius fauor bellum excitauerat Africum. quod ciebat rex Iuba, & Scipio, vir cõsularis,¹¹⁹ ante biennium, quàm exstingueretur Pompeius, lectus ab eo socer. eorumque copias auxerat M. Cato, ingenti cum difficultate itinerum locorumque inopiã, perductis ad eos legionibus: qui vir, cum summum ei à militibus deferretur imperium, honorationi parère maluit. Admonet promissæ breuitatis fides quãto omnia trãscursu dicenda sint.

Sequens fortunam suam Cæsar, peruectus in Africam, quam occiso Curione, Iulianarum duce partium, Pompeiani obtinebant exercitus,¹²⁰ ibi primò variã fortunam expugnauit viã, inclinatãque hostium copiarum. Nec dissimilis ibi aduersus victos, quàm in priores, clementia Cæsaris fuit. Victorem Africani belli C. Cæsarem grauius excepit Hispaniense, (nam victus ab eo Pharnaces vix quidquam gloriæ eius adstruxit) quod Cn. Pompeius, Magni filius, adolescens, impetus ad bella maximi, ingens ac terribile conflauerat, vndique ad eum adhuc paterni nominis magnitudinem sequentium, ex toto orbe terrarum auxiliis confluentibus. Sua Cæsarem in Hispaniam comitata fortuna est. sed nullum vniquam atrocius periculosiusque ab eo initum proelium, ad eò ut plus quàm dubio Marte, descenderet equo, consistensque ante recedentem suorum aciem, increpitã priùs fortunã quòd se in eum seruasset exitum, denunciaret militibus, vestigio se non recessurum: proinde viderent, quem, & quo loco imperatorem deserturi forent. verecudiã magis, quàm virtute, acies restitutæ, C. A. duce, quàm à milite, fortius. Cn. Pompeius, grauis vulnere inuentus, inter solitudines auias interemptus est. Labienum, Varumque acies abstulit. Cæsar, omnium victor, regressus in urbem, (quod humanam excedat fidem,) omnibus, qui contra se arma tulerant, ignouit, magnificentissimisque gladiatorij muneris, naumachiarum, & equitum peditumque, simul elephantorum certaminis spectaculis, epulique per multos dies dati celebratione, repleuit eam. Quinque egit triumphos. Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini testudine, Africi ebore, Hispaniensis argento rasili constitit.¹²¹ Pecunia, ex manubiis lata, paullo amplius sexies millies H-s. Neque illi tanto viro, & tam clementer omnibus victoriis suis vso, plus quinque mensium principalis quies contigit: quippe cum mense Octobri in urbem reuertisset, idibus Martiis, cõiurationis auctoribus Bruto & Cassio, quorum alterum, promittendo consulatum non obligauerat, contra, differendo Cassium offenderat;¹²² adiectis etiam consiliariis cædis familiarissimis omnium, & fortunã partiũ eius in summũ euectis fastigium, D. Bruto, & C. Trebonio, aliisque clari nominis viris, interemptus est. cui magnam inuidiam cõciliãrat M. Antonius, omnibus audendis paratissimus, cõsulatus collega, imponendo capiti eius Lupercalibus sedentis pro Rostris in signe

*Egyptij pœ-**nice.**Bellum Afri-**cum.**Iuba vincit.**Hispanicum**bellum.**Cn. Pompeius**Filius.**Cæsar agrò**vincit.**Cn. Pompeij**caedes.**Cæsaris**triumphi.**Conspiratio**in eum.**Et caedes.*

regium, quod ab eo ita repulsum erat, ut non offensus videretur. Laudandum experiētiā consilium est Panſæ atque Hirtij, qui semper prædixerant Cæsari, ut principatū, armis quaesitum, armis teneret. ille, dictitans, mori se, quā tineri malle, dum clementiam, quam præstiterat, exspectat, incautus ab ingratis occupatus est. cum quidem plurima præſagia atque indicia dij immortales futuri obtulissent periculi. nam & haruspices præmonuerant, ut diligentissimè iduum Martiarum caueret diem; & vxor Calpurnia, territa nocturno visu, ut eā die domi subsisteret, orabat; & libelli, coniurationem nunciantes, dati, ab eo neque protinus lecti erant. Sed profectò ineluctabilis fatorum vis, ¹²³ cuius cum fortunam mutare constituit, consilia corrumpit. Quo anno id patrauere facinus Brutus, & C. Cassius, prætores erant, D. Brutus consul designatus. Hi vnā cum coniurationis globo, stipati gladiatorū D. Bruti manu, Capitolium occupauere, cum cōsul Antonius, (quem cum simul interimēdum censuisset Cassius, testamentūque Cæsaris abolendum, Brutus repugnauerat; dictitans, nihil amplius ciuibus præter tyranni, ita enim appellari Cæsarem factū eius expediebat, petendum esse sanguinem) conuocato senatu, cum iam Dolabella, quē substituturus sibi Cæsar designauerat consulem, fasces atque insignia corripuisset consularia, velut pacis auctor, liberos suos obſides in Capitolium misit, fidemque descendendi tutò interfectōribus Cæsaris dedit: & illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum, relatum à Cicerone, obliuionis præteritarum rerum, decreto patrum comprobatum est. Cæsaris deinde testamentum apertum est, quo C. Octauium, nepotē sororis suæ Iuliæ, adoptabat; de cuius origine, etiam si præuentis & pauca dicenda sunt. Fuit C. Octauius, ut non patriciā, ita admodum speciosā equestri genitus familiā, grauis, sanctus, innocens, diues. Hic prætor inter nobilissimos viros creatus, primo loco, cum ei dignatio Iuliā genitam Atiam conciliaſſet vxorem, ex eo honore sortitus Macedoniam, appellatusque in eā imperator, decedens ad petitionem consulatus obiit, prætextato relicto filio, quem C. Cæsar, maior eius auunculus, educatū apud Philippum vitricum, dilexit ut suum, natumque annos xix. ¹²⁴ Hispaniensis militiæ assecutum se postea comitem habuit, nunquā aut alio vsu hospitio, quā suo, aut alio vectum vehiculo: pontificatusque sacerdotio puerum honorauit. Et pacatis bellis ciuilibus, ad erudiendum liberalibus disciplinis singularis indolem iuuenis, Apolloniam eum in studia miserat, mox belli Getici, ac deinde Parthici habiturus commilitonem. Cui ut est nunciatum de cede auunculi, cum protinus ex vicinis legionibus centuriones suam, suorumque militum operā ei pollicerentur; neque eam spernendam Saluidienus, & Agrippa dicerent, ille festinans peruenire in urbem, omnem ordinationem & necis & testamenti Brundisij comperit. Cui aduentanti Romam, immanis amicorum occurrit frequentia: & cum intraret urbem, Solis orbis super caput eius, curuatus æqualiter, rotundatusque, in colorē arcus, veluti coronam tanti mox viri capiti imponens, conspectus est. Non placebat Atiæ matri Philippoque vitrico, adiri nomen inuidiosæ fortunæ Cæsaris: sed asserebant salutaria reip. terrarumque orbis fata conditorem, conseruatoremque Romani nominis. Spreuit itaque cælestis animus

humana

*Coniurati
Capitolium
occupant.*

*Amnestia
decreta.*

C. Octauius.

*Romam ve-
nit.
Omen im-
perij.*

humana consilia; & cum periculo potius summa, quam tutò humilia, proposuit sequi, maluitq; auunculo, & Cæsari de se, quam vitrico, credere, dictitās, nefas esse, quo nomine Cæsari dignus esset visus, semetipsum videri indignum. Hunc protinus Antonius consul superbè excipit; (neque is erat contemptus, sed metus) vixq; admissio in Pompeianos hortos, loquendi secum tempus dedit; mox etiam, velut insidiis eius petitus, scelestè insimulare cœpit: in quo turpiter deprehensa eius vanitas est. Apertè deinde Antonij ac Dolabellæ consulum ad nefandam dominationem erupit furor. ¹²⁵ H. s. septies millies, depositum à C. Cæsare ad eadem Opes, occupatum ab Antonio, actorum eiusdem, ¹²⁶ insertis falsis, ciuitatibusq; corruptis, commentariis. Atque omnia pretio temperata, vèdente remp. consule. Idem, prouinciam D. Bruto designato consuli decretam, Galliam occupare statuit: Dolabella transmarinas decreuit sibi: interq; naturaliter dissimillimos ac diuersa volentes crescebat odium. eoq; C. Cæsar iuuenis quotidianis Antonij petebatur insidiis. Torpebat oppressa dominatione Antonij ciuitas. indignatio, & dolor omnibus, vis ad resistèdum nulli aderat, cum C. Cæsar, xix. annū ingressus, mira ausus, ac summa consecutus; priuato consilio, maiorem senatu pro rep. animum habuit. primumq; à Calatiâ, mox à Casilino veteranos exciuit paternos. Quorum exemplum secuti alij, breui in formam iusti coière exercitus. mox, cum Antonius occurisset exercitui, quem ex trāsmarinis prouinciis Brūdisium venire iusserat, legio Martia, & Quarta, cognitâ & senatus voluntate, & tanti iuuenis indole, sublatis signis, ad Cæsarem se contulerunt. Eum senatus, honoratum equestri statuâ, quæ hodièq; in Rostris posita ætatem eius scripturâ indicat, (qui honor non alij, per ccc. annos, quàm L. Sullæ, & Cn. Pompeio, & C. Cæsari contigerat) proprætorem vnâ cum consulibus designatis, Hirtio & Pansâ, bellum cum Antonio gerere iussit. Ab eo, annum agente vicefimū, fortissimè circa Mutinam administratum est, & D. Brutus obsidione liberatus; Antonius turpi ac nudâ fugâ coactus deserere Italiam: consulum autem alter in acie, alter post paucos dies ex vulnere mortem obiit. Omnia antè, quàm fugaretur Antonius, honorificè à senatu in Cæsarem, exercitumq; eius decreta sunt, maximè auctore Cicerone: sed, vt recessit metus, erupit voluntas, protinusq; Pompeianis partibus rediit animus. Bruto, Cassioque prouinciæ, quas iam ipsi sine vlllo S. C. occupauerant, decretæ. laudati, quicumque his se exercitus tradidissent. omnia transmarina imperia eorum commissa arbitrio. quippe M. Brutus, & C. Cassius, nunc metuentes arma Antonij, nunc, ad augendam eius inuidiam, simulantes se metuere, testati edictis, libenter se vel in perpetuo exilio victuros, dum resp. constaret cōcordiâ, nec vllam belli ciuilis præbituros materiam, plurimum sibi honoris esse in conscientia facti sui, profecti vrbe atq; Italiâ, intento ac pari animo, sine auctoritate publicâ, prouincias, exercitusq; occupauerāt; &, vbicumq; ipsi essent, prætexentes esse remp. pecunias etiam, quæ ex transmarinis prouinciis Romam ab quæstoribus deportabantur, à volentibus acceperant. quæ omnia senatus decretis comprehensa, & comprobata sunt. ¹²⁷ Et D. Bruto, quòd alieno beneficio viueret, decretus triumphus. Pansæ, atque Hirtij corpora publicâ sepulturâ

Antonius
Octauio ini-
quus.

Eius rapina.

Octavianus
copias parat.

Vincit An-
tonium.

Brutus &
Cassius Italiâ
cedunt.

Prouincias
occupant.

Cassius offen-
si Octaviani.

pulturâ honorata. Cæsaris aded nulla habita mentio, vt legati, qui ad exercitû eius missi erant, iuberentur, summoto eo, milites alloqui. Nô fuit tam ingratus exercitus, quàm fuerat senatus. nam, cum eam iniuriam dissimulando Cæsar ferret, negauere milites, sine imperatore suo vlla se audituros madata. Hoc est illud tempus, quo Cicero, infito amore Pompeianarum partium, Cæsarem laudandum, & tollendum censebat, cum aliud diceret, aliud intelligi vellet. Interim Antonius, fugâ transgressus Alpes,¹²⁸ primò per colloquia repulsus à M. Lepido, qui pontifex maximus in C. Cæsaris locû furto creatus, decretâ sibi Hispaniâ, adhuc in Galliâ morabatur: mox sæpius in cõspectum veniens militû, cum & Lepido omnes imperatores forent meliores, & multis Antonius, dum erat sobrius, per auersa castrorû proruto vallo militibus receptus est: qui titulo imperij cedebat Lepido, cum summa virium penes eum foret. Sub Antonij ingressum in castra Iuuentius Laterensis, vir vitâ ac morte consentaneus, cum acerrimè suassisset Lepido, ne se cum Antonio, hoste iudicato, iungeret, irritus consilij, gladio seipse transfixit. Plancus deinde, dubiâ, id est suâ fide, diu, quarum esset partium, secum luctatus, ac sibi difficile consentiens, & nunc adiutor D. Bruti, designati cõsulis, collegæ sui, senatuiq; se litteris veditans, mox eiusdem proditor; Asinius autem Pollio, firmus proposito, & Iulianis partibus fidus, Pompeianis aduersus; vterq; exercitus tradidere Antonio. D. Brutus, desertus primò à Planco, post etiam insidiis eiusdem petitus, paullatim relinquente eum exercitu, fugiens, in hospitis cuiusdam, nobilis viri, nomine Cameli, domo abiit, quos miserat Antonius, iugulatus est; iustissimaq; optimè de se merito viro C. Cæsari poenas dedit: cuius cum primus omnium amicorum fuisset, interfecto fuit, & fortunæ, ex quâ fructum tulerat, inuidiam in auctorem relegabat, censebatq; æquum, quæ acceperat à Cæsare, retinere; Cæsarem, qui illa dederat, perisse. Hæc sunt tempora, quibus M. Tullius continuis actionibus æternas Antonij memorię inussit notas. sed hic fulgentissimo & cælesti ore, at tribunus Canutius continuâ rabie lacerabat Antonium. Vtriq; vindicta libertatis morte stetit, sed¹²⁹ tribuni sanguine cõmissa proscripio, Ciceronis vel satiatio Antonio poena finita. Lepidus deinde à senatu hostis iudicat^o est, vt antè fuerat Antonius. Tû inter eum, Cæsaremque, & Antonium, cõmercia epistolarû; & condicionum facta mētio, cum Antonius & subinde Cæsarē admoneret, quàm inimicæ ipsi Pompeianæ partes forent; & in quod iam emerfissent fastigium; & quanto Ciceronis studio Brutus Cassiusq; attollerentur; denunciaretque, se cum Bruto Cassioque, qui iam decem & septem legionû potentes erant, iuncturum vires suas, si Cæsar eius aspernaretur concordiam; diceretque plus Cæsarem patris, quàm se amici vltioni debere. tum in ita potentia societas, & hortantibus, orantibusq; exercitibus, inter Antonium etiam, & Cæsarem facta affinitas, cum esset priuigna Antonij desponsa Cæsari. consulatûmque iniit Cæsar pridie, quàm viginti annos impleret, x. Kal. Octobres, cum collegâ Q. Pedio, post V. C. annis dccix ante LXXII. quàm tu, M. Vinici, consulatûm inires. Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter captiuos Picentium in triumpho ductus erat, in eâ consularem prætextam iungentem prætoriâ. Idem hic postea

trium-

*M. Lepidus.**Iuue. Laterensis.**Plancus.**Asin. Pollio.**D. Bruti eades.**Triumviralis non spiratio.**P. Ventidius.*

triumphauit. Furente deinde Antonio, simulque Lepido, quorum uterque, ut prædiximus, hostes iudicati erant, cum ambo mallēt sibi nunciari quid passi essent, quàm quid emeruissent, repugnante Cæsare, sed frustra aduersus duos, instauratū Sullani exempli malum, proscriptio. Nihil tam indignum illo tempore fuit, quàm quòd aut Cæsar aliquem proscribere coactus est; aut ab illo Cicero proscriptus est, abscissaque scelere Antonij vox publica est, cum eius salutem nemo defendisset, qui per tot annos & publicam ciuitatis, & priuatā ciuium defenderat. Nihil tamen egisti, M. Antoni: (cogit enim excedere propositi formam operis, erumpens animo ac pectore indignatio) nihil, inquam, egisti, mercedem cælestissimi oris, & clarissimi capitis abscissi numerando, auctoramentoque funebri ad conseruatoris quondam reip. tantique cos. irritando necem. Rapuisti tu M. Ciceroni lucem sollicitam, & ætatem senilem, & vitam inferiorem te principe, quàm sub te III. viro mortem: famam verò, gloriamque factorum atque dictorum adeò non abstulisti, ut auxeris. Vuit, viuetque per omnium sæculorum memoriam. Dùmque hoc vel forte, vel prouidentiâ, vel utcumque constitutum, rerum naturæ corpus, quod ille pænè solus Romanorum animo vidit, ingenio còplexus est, eloquentiâ illuminauit, manebit incolume: comitem æui sui laudem Ciceronis trahet; omnisque posteritas illius in te scripra mirabitur, tuum in eum factum execrabitur; ¹³⁰ citiùsque in mundo genus hominum, quàm cadet. Huius totius temporis fortunam ¹³¹ ne deflere quidem quisquam satis dignè potuit, adeò nemo exprimere verbis potest. Id tamen notandum est, fuisse in proscriptos vxorum fidem summam, libertorum mediam, seruorum aliquam, filiorum nullam. adeò difficilis est hominibus utcumque conceptæ spei mora. ¹³² Ne quid vlli sanctum relinqueretur, vel in dotem inuitamentumque sceleris, Antonius L. Cæsarem auunculum, Lepidus Paullum fratrem proscripserant. Nec Planco gratia defuit ad impetrandum, ut frater eius Plancus Plotius proscriberetur. Eòque inter iocos militares, qui currum Lepidi, Planci que secuti erāt, inter execrationem ciuium vsurpabāt hunc versum: *De germanis, non de Gallis, duo triumphant consules.* Suo præteritum loco referatur. ¹³³ neque enim persona vmbra actæ rei capit. ¹³⁴ Dum in acie Pharsalicâ, Africâque de summâ rerum Cæsar dimicat, M. Cœlius, vir eloquio, animoque Curioni simillimus, sed in utroque perfectior, nec minus ingeniosè nequam, cum in modica quidē seruari posset, quippe peior illi res familiaris, quàm mens, erat, in præturâ nouarum tabularum auctor exstitit; nequitque senatus; & ¹³⁵ auctoritate coss. deterreri, accito etiam Milone Annio, qui, non impetrato reditu, Iulianis partibus infestus erat, ¹³⁶ in vrbe seditionem magis, occultè autem bellicum tumultum mouens, primò sumptus à rep. mox, consularibus armis, auctore senatu, circa Turios oppressus est. Incepto pari similis fortuna Milonis fuit; qui, ¹³⁷ Compsam in Hirpinis oppugnans, ictusque lapide, tum P. Clodio, tum patrie, quam armis petebat, pœnas dedit; vir inquietus, & ultra ¹³⁸ fortem temerarius. Quatenus autem aliquid ex omissis peto, notetur immodicâ & intempestiuâ libertate vsos aduersus C. Cæsarem, Marullū Epidium, Flauiumque Cæsetium, trib. pl. dum arguunt in eo regni volūtatem, pænè vim dominationis

Proscriptio
instaurata.M. Cicero
occisus.Scelera pro-
scriptionis.

M. Cœlius.

Ann. Milo.

nationis expertos. In hoc tamen sæpe laceffiti principis ira excessit, vt, censoriâ potius contentus notâ, quàm animaduersione dictatoriâ, sum- moueret eos à rep. testareturq; esse sibi miserrimû, quòd aut naturâ suâ ei excedendû foret, aut minuenda dignitas. Sed ad ordinē reuertendum est. Iam & ¹³⁹ Dolabella in Asiâ C. Trebonium consularē, cui succedebat, fraude deceptû, Smyrnæ occiderat, virû aduersus merita Cæsaris ingratiſsimû, participemque cædis eius, à quo ipse in cõsulare prouectus fastigium fuerat: & C. Cassius, acceptis à Stratio Murco, & Crispo Marcio, prætoris viris, imperatoribus, qui præualidis in Syriâ legionibus, inclusum Dolabellam, qui, præoccupatâ Asiâ, in Syriam peruenerat, Laodicea expugnat; ita tamen, vt ad ictum serui sui Dolabella nõ segniter ceruicem daret; & decē legiones in eo tractu sui iuris fecerat. & M. Brutus C. Antonio, fratri M. Antonij in Macedoniâ, Vatiniôq; circa Dyrrhachium volentes legiones extorserat: sed Antonium bello laceffierat: Vatinius dignatione obruerat: cum & Brutus cui libet ducum præferendus videretur; & Vatinius nulli nomini non esset postferendus. in quo deformitas corporis cum turpitudine certabat ingenij, aded, vt animus eius dignissimo domicilio inclusus videretur. eratque septem legionibus validus. Et lege Pedia, quam consul Peditus, collega Cæsaris, tulerat, omnibus, qui Cæsarem patrem interfecerant, aquâ ignique damnatis interdictum erat. quo tempore ¹⁴⁰ Capito, patruus meus, vir ordinis senatorij, Agrippæ subscripsit in C. Cassium.

Dumq; ea in Italiâ geruntur, acri atq; prosperrimo bello Cassius Rhodum, rem immanis operis, ceperat; Brutus Lycios deuicerat; & inde in Macedoniam exercitus transiecerant; cum per omnia repugnâs naturæ suæ Cassius, etiam Bruti clementiam vinceret. Neque reperias, quos aut pronior fortuna comitata sit, aut veluti fatigata maturius destituerit, quàm Brutû & Cassium. Tum Cæsar & Antonius transiecerunt exercitus ¹⁴¹ in Macedoniam, & apud urbē Philippos cum M. Bruto Cassioq; acie concurrerunt. Cornu, cui Brutus præerat, impulsis hostibus castra Cæsaris cepit. nã ipse Cæsar, etiã si infirmissimus valetudine erat, obibat munia ducis, oratus etiam ab Artorio medico, ne in castris remaneret, manifestè denunciatione quietis territo. Id autē, in quo Cassius fuerat, fugatum, ac malè multatû, in altiora se receperat loca. Tum Cassius, ex suâ fortunâ euentum collegæ æstimans, cum dimisisset euocatum, iussissetque nunciare sibi, quæ esset multitudo ac vis hominû, quæ ad se tenderet, tardiùs eo nunciante, cum in vicino esset agmē cursu ad eum tendentium, neque puluere facies, aut signa denotari possent; existimans, hostes esse, qui irruerent, lacernâ caput circumdedit, extentamq; ceruicem interritus liberto præbuit. Deciderat Cassij caput, cum euocatus aduenit, nuncians Brutum esse victorem. qui, cum imperatorem prostratum videret; Sequar, inquit, eum, quem mea occidit tarditas, & ita in gladium occubuit. Post paucos deinde dies Brutus cõfligit cum hostibus, & victus acie, cum in tumulû nocte ex fugâ se recepisset, impetrauit à Stratone Ægeate, familiari suo, vt manum morituro commodaret sibi; reiectoq; læuo super caput brachio, cum mucronē gladij eius dexterâ tenēs, sinistra admouisset mammillæ, ad eum ipsum locû, quâ cor emicat, impellens

Trebonij ca-
*des.**Cassij au-*
*gmenta.**Dolabella*
*caedes.**Bruti au-*
*gmenta.**Lex Pedia.**Rhodus capi-*
*tur.**Pugna Phi-*
*lippenſis.**Cassij interi-*
*tus.**Bruti inte-*
ritus.

pellens se in vulnus, vno ictu transfixus, exspirauit. Protinus Messalla, *Messalla*
 fulgentissimus iuuenis, proximus in illis castris Bruti, Cassijque auctori- *Coruinus.*
 tati, cum essent, qui eum ducē poscerēt, seruari beneficio Cæsaris maluit,
 quàm dubiam spē armorum tētare amplius. Nec aut Cæsari quidquam
 ex victoriis suis fuit lætius, quàm seruasse Coruinum; aut maius exem-
 plum hominis grati ac pij, quàm Coruinus in Cæsarem fuit. Non aliud
 bellum cruentius cæde clarissimorum virorum fuit. Tum Catonis filius
 cecidit. Eadem Lucullum, Hortensiumque eminentissimorum ciuium
 filios fortuna abstulit. ¹⁴² nam Varro ad ludibrium moriturus Antonij, *Ter. Varronis*
 digna illo, ac vera de exitu eius magnâ cum libertate ominatus est. Dru- *mors.*
 sus Liuius, Iuliæ Augustæ pater, & Varus Quinctilius, ne tentatâ qui-
 dem hostis misericordiâ, alter se ipse in tabernaculo interemit: Varus
 autem liberti, quem id facere coegerat, manu, cum se insignibus hono-
 rum velasset, iugulatus est. Hunc exitum M. Bruti partium septimum
 & trigésimum annum agentis fortuna esse voluit, corrupto animo eius
 in diem, quæ illi omnes virtutes vnus temeritate facti abstulit. Fuit *Cassij ac*
 autem dux Cassius melior, quanto vir Brutus. è quibus Brutum ami- *Bruti inge-*
 cum habere mallet, inimicum magis timeres Cassium. in altero maior *nia.*
 vis, in altero virtus. Qui si vicissent, quantum reip. interfuit, Cæsarem
 potius habere quàm Antonium principē, tantum retulisset habere Bru-
 tum, quàm Cassium. Cn. Domitius, pater L. Domitij, nuper à nobis visi, *Cn. Domi-*
 eminentissimæ ac nobilissimæ simplicitatis viri, auus huius Cn. Domi- *tius.*
 tij, clarissimi iuuenis, occupatus nauibus, tum magno sequentium con-
 silia sua comitatu, fugæ fortunæque se commisit, semetipso cōtentus duce
 partium. Staius Murcus, qui classi & custodiæ maris præfuerat, cū omni *Staius*
¹⁴³ cōmissâ sibi parte exercituum nauiumque Sex. Pompeium, Cn. Magni *Murcus.*
 filium, qui ex Hispaniâ reuertens, Siciliam armis occupauerat, petit. ad *Sex. Pompe-*
 quem & è Brutianis castris, & ex Italiâ, aliisque terrarum partibus, quos *ius.*
 præsentis periculo fortuna subduxerat, proscripti confluebant. ¹⁴⁴ quippe
 nullum habentibus statum quilibet dux erat idoneus; cum fortuna non
 electionē daret, sed perfugium ostenderet; exitialemque tempestatem fu-
 gientibus statio pro portu foret. Hic adolescens erat studiis rudis, sermo-
 ne barbarus, impetu strenuus, ¹⁴⁵ manu promptus, cogitatione celer, fide
 patri diffimillimus, libertorum suorum libertus, seruorumque seruus, specio-
 sis inuidēs, vt parōret humillimis: quæ senatus pænè totus, adhuc è Pom-
 peianis constans partibus, post Antonij à Mutinâ fugam, eodē illo tem-
 pore, quo Bruto Cassioque transmarinas prouincias decreuerat, reuoca-
 tum ex Hispaniâ, vbi aduersus eum clarissimum bellum Pollio Asinius
 prætorius gesserat, in paterna bona restituerat, & oræ maritimæ præfe-
 cerat. Is tum, vt prædiximus, occupatâ Siciliâ, seruitia, fugitiuosque in nu-
 merum exercitus sui recipiens, magnum modum legionum effecerat,
 perque Menam & Menecratem, paternos libertos, præfectos classium,
 latrociniis ac prædationibus infestato mari, ad se exercitumque tuendum
 raptō utebatur, cū eum non depuderet ¹⁴⁶ vindicatū armis ac ductu patris
 sui mare infestare piraticis sceleribus. Fractis Brutianis Cassianisque
 partibus, Antonius transmarinas obiturus prouincias substitit; Cæsar in
 Italiam se recepit, eamque longè, quàm sperauerat, tumultuosiore
 reperit.

*L. Antonius
vix turbat.*

Fuluia.

*Perusia dole-
ta.*

Ti. Nero.

Liua.

C. Velleius.

*Domitius
Antonio iun-
gitur.*

*Pax Brundi-
sina.*

Saluidienus.

reperit. quippe L. Antonius consul, vitiorum fratris sui consors, sed virtutum, quæ interdum in illo erant, expers, modò apud veteranos criminatus Cæsarem, modò eos, ¹⁴⁷ qui iustè diuisione prædiorum, nominatiffique colonis agros amiserant, ad arma cõciens, magnum exercitum conflauerat. Ex alterâ parte vxor Antonij Fuluia, nihil muliebre, præter corpus, gerens, omnia armis tumultûque miscebat. Hæc belli sedem Præneste ceperat. Antonius, pulsus vndique viribus Cæsaris, Perusiam se contulerat; Plancus, Antonianarum adiutor partium, spem magis ostenderat auxiliij, quàm opem ferebat Antonio. Vfus Cæsar virtute & fortunâ suâ, Perusiam expugnauit; Antonium inuiolatum dimisit. in Perusinos magis irâ militû, quàm voluntate sæuitum ducis. vrbs incensa, cuius initium incendij princeps eius loci fecit Macedonicus; qui, subiecto rebus ac penatibus suis igni, transfixum se gladio flâmæ intulit. Per eadem tempora exarserat in Campaniâ bellum, quod, professus eorum, qui perdiderant agros, patrocinium, ciebat Ti. Claudius Nero, prætorius, & Pontifex, Tib. Cæsaris pater, magni vir animi, doctissimique ingenij. id quoque aduentu Cæsaris sepultum atque discussum est. Quis Fortunæ mutationes, quis dubios rerû humanarû casus satis mirari queat? ¹⁴⁸ quis non diuersa præsentibus, contrariaque exspectatis aut speret, aut timeat? Liua, nobilissimi & fortissimi viri Drusi Claudiani filia, genere, probitate, formâ, Romanarum eminentissima, quam postea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad eos sacerdotem ac filiam, tum fugiens mox futuri sui Cæsaris arma, cuius bimum hunc Tiberium Cæsarem, vindicem Romani imperij, futurûmque eiusdem Cæsaris filium, gestâs sinu, per auia itinerû vitatis militû gladiis vno comitante, quo facilius occultaretur fuga, peruénit ad mare, & cum viro Nerone peruecta in Siciliam est. Quod alieno testimonium redderem, in eo non fraudabo aum meum. quippe C. Velleius, honoratissimo inter illos ccclx. iud. loco à Cn. Pompeio lectus, eiusdem, Marci que Bruti, ac Tironis præfectus fabrûm, vir nulli secundus, in Campaniâ, digressu Neronis à Neapoli, cuius ob singularem cum eo amicitiam partium adiutor fuerat, grauis iam ætate & corpore, comes esse non posset, gladio se ipse transfixit. Inuiolatam excedere Italiâ Cæsar passus Fuluiam, Plancûmque muliebris fugæ comitem. nam Pollio Asinius cum septem legionibus, diu rentâ in potestate Antonij Venetiâ, magnis speciosisque rebus circa Alatinum, aliasque eius regionis vrbes editis, Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digressum è Brutianis castris post cædem eius prædiximus, & propriæ classis factum ducem, consiliis suis illectum, ac fide datâ, iûxit Antonio. Quo factò quisquis æquum se præstiterit, sciat non minus à Pollione in Antonium, quàm ab Antonio in Pollionem esse collatum. Aduentus deinde in Italiam Antonij, præparatûsque contra eum Cæsaris, habuit belli metum: sed pax circa Brundisium composita. Per quæ tempora Rufi Saluidieni scelestâ consilia patefacta sunt. qui, natus obscurissimis initiis, parum habebat summam accepisse, & ¹⁴⁹ proximus à Cn. Pompeio, ipsòq; Cæsare ex equestri ordine cõsul creatus esse, nisi ascendisset, quo infra se & Cæsarem videret, & remp. Tum, exoptulante consensu populi, quem grauis vrebatur infesto mari annona, cum

Pompeio

Pompeio quoque circa Misenum pax inita: qui haud absurdè cum in
 nauī Cæsaremque & Antonium cenā exciperet, dixit: In carinis suis se
 cenam dare. referens hoc dictum ad loci nomen, in quo paterna domus
 ab Antonio possidebatur. In hoc pacis fœdere placuit, Siciliā Achaiām-
 que Pompeio concedere: in quo tamen animus inquires manere non
 potuit: id vnum tantum modò salutare aduentu suo patriæ attulit, quòd
 omnibus proscriptis, aliisque, qui ad eum ex diuersis causis fugerant, re-
 ditum salutemque pactus est. quæ res & alios clarissimos viros, & Nero-
 nem Claudium, & M. Silanum, Sentiūque Saturninum, & 1° Arun-
 tium Actium restituit reip. Staium autem Murcum, qui, aduentu suo
 classisque celeberrimæ, vires eius duplicauerat, insimulatum falsis cri-
 minationibus, quia talem virum collegam officij Mena & Menecrates
 fastidierant, Pompeius in Siciliā interfecerat. Hoc tractu temporum
 Octauiam, sororem Cæsaris, M. Antonius duxit vxorem. Redierat Pom-
 peius in Siciliam, Antonius in transmarinas prouincias: quas magnis mo-
 mentis Labienus, ex Brutianis castris profectus ad Parthos, producto eo-
 rum exercitu in Syriam, 1° interfectoque legato Antonij, concusserat:
 qui virtute & ductu Ventidij vnà cum Parthorū copiis, celeberrimoque
 iuuenem Pacoro regis filio, extinctus est. Interim Cæsar per hæc tem-
 pora, ne, res disciplinæ inimicissima, Otium corrumpere militem, cre-
 bris in Illyrico, Dalmatiâque expeditionibus, patiētiam periculorum, bel-
 liquæ experiētiam durabat exercitum. Eadem tempestate Caluinus Do-
 mitius, cum ex consulatu obtineret Hispaniam, grauissimi comparandi-
 que antiquis exempli auctor fuit: quippe primipili centurionem, nomine
 Vibillum, ob turpem ex acie fugam, fuste percussit. Crescente in dies
 & classe & famâ Pompeij, Cæsar molem belli eius suscipere statuit. Edi-
 ficandis nauibus, contrahendoque militi ac remigi, naualibusque ad sue-
 scendo certaminibus atque exercitationibus, præfectus est M. Agrippa,
 virtutis nobilissimæ, labore, vigiliâ, periculo inuictus, parèdique, sed vni,
 scientissimus, aliis sanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes
 positus, consultisque facta coniungens. Hic, in Auerno ac Lucrino lacu
 speciosissimâ classe fabricatâ, quotidianis exercitationibus militem re-
 migemque ad summam & militaris & maritimæ rei perduxit scientiam.
 Hac classe Cæsar, cum prius, despondente ei Nerone, cui antè nupta fue-
 rat, Liuiam, auspiciis reip. ominibus, duxisset eam vxorem, Pompeio
 Siciliæque bellum intulit. Sed virum, humanâ ope inuictum, grauius eo
 tempore fortuna concussit. quippe longè maiorem partem classis, circa
 Veliam Palinurique promontorium, adorta vis Africi, lacerauit ac distu-
 lit. Ea patrando bello morâ fuit, quod postea dubiâ, & interdum ancipiti,
 fortunâ gestum est. nam & classis eodem loco vexata est tempestate, &
 vt nauali primo proelio, apud Mylas, ductu Agrippæ, pugnatum prospere;
 ita inopinato classis aduentu, grauis sub ipsius Cæsaris oculis circa
 Tauromenium accepta clades: neque ab ipso periculum abfuit. Legio-
 nes, quæ cum Cornificio erant, legato Cæsaris, expositæ in terrâ, pænè à
 Pompeio oppressæ sunt. Sed ancipitis fortuna temporis, maturâ virtute
 correctæ. Explicatis quippe vtriusque partis classibus, pænè omnibus ex-
 sutus nauibus, Pompeius Asiâ fugâ petiuit. iussuque M. Antonij, cuius
 opem

*Pax cū Sexo
Pompeio.*

*Proscripti &
profugis resti-
tuti.*

*Staij Murcæ
clades.*

*Labienus
Parthos ad-
ducit.
Vincitur à
Ventidio.*

*Domitius
Caluinus.*

*Iterum bellū
in Sextum.*

M. Agrippa.

*Liuiâ ducit.
Octauianus.*

*Naufragium
patitur.*

*Cladem ac-
cipit.*

*Tandē Pom-
peius fugit.*

opem petierat, dum inter ducem, & supplicem tumultuatur, & nunc dignitatem retinet, nunc vitam precatur, à Titio iugulatus est: cui in tantum duravit hoc facinore contractum odium, vt mox, ludos in theatro Pompeij faciens, execratione populi, spectaculo, quod præbebat, pelleretur. Acciuerat gerens contra Pompeium bellum ex Africâ Cæsar Lepidum cum XII. semiplenis legionibus. Hic vir omnium vanissimus, neque vllâ virtute tam longam fortunæ indulgentiam meritus, exercitum Pompeij, quia propior fuerat, sequentem non ipsius, sed Cæsaris auctoritatem ac fidem, sibi iunxerat: inflatusq; amplius XX. legionum numero, in id furoris processerat, vt inutilis in alienâ victoriâ comes, quam diu moratus erat, dissidendo in consiliis Cæsaris, & semper diuersa iis, quæ aliis placebant, dicendo, totam victoriam vt suam interpretaretur; audebatq; denunciare Cæsari, excederet Siciliâ. Non ab Scipionibus, aliisque veteribus Romanorum ducum, quidquam ausum patratumq; fortius, quàm tunc à Cæsare. Quippe cum inermis & lacernatus esset, præter nomen nihil trahens, ingressus castra Lepidi, euitatis, quæ iussu hominis prauissimi tela in eum iacta erant, cum lacerna eius perforata esset lanceâ, Aquilam legionis rapere ausus est. Scires, quid interesset inter duces. Armati inermem secuti sunt; decimoque anno, quàm ad dissimillimam vitæ suæ potentiam peruenerat Lepidus, & à militibus, & à fortunâ desertus, pulloque velatus amiculo, inter vltimam confluentium ad Cæsarem turbam latens, genibus eius aduolutus est. Vita, rerumque suarum dominium concessa ei sunt: spoliata quam tueri non poterat dignitas. Subita deinde exercitus seditio, qui, plerumq; cõtemplatus frequentiam suâ, à disciplinâ desciscit; & quod cogere se putat posse, rogare non sustinet, partim seueritate, partim liberalitate discussa principis. ¹⁵² Speciosumq; per id tempus adiectum supplementum Campanæ coloniarum eius redditus erant publici, pro his longè vberiores redditus duodecies HS. in Cretâ insulâ redditi, & aqua promissa, quæ hodièq; singulare & salubritatis instar, & amœnitatis ornamentum est. Insigne coronæ classicæ, quo nemo vumquam Romanorum donatus erat, hoc bello Agrippa singulari virtute meruit. Victor deinde Cæsar reuersus in Urbem, contractas emptionibus complures domos per procuratores, quo laxior fieret ipsius, publicis se vsibus destinare professus est: Templumque Apollini, & circa porticus facturum promisit, quod ab eo singulari exstructum munificentiam est. Quâ æstate Cæsar eam prosperè Lepidum in Siciliâ bene fortuna in Cæsare, & rep. militauit ad Orientem; quippe Antonius cum XIII. legionibus egressus Armeniam, ac deinde Mediam, & per eas regiones Parthos petens, habuit regem eorum obuium. primoque duas legiones, cum omnibus impedimentis, tormentisque, & Statiano legato, amisit; mox sæpius ipse, cum summo totius exercitus discrimine, ea adiit pericula, quibus seruari se posse desperauerat; amissaque non minus quartâ parte militum, captiui cuiusdam, sed Romani, consilio ac fide seruatus; qui clade Crassiani exercitus captus, cum fortunam, non animum mutasset, accessit nocte ad stationem Romanam; prædixitque, ne destinatum iter peterent, sed diuerso siluestrique peruaderent. ¹⁵³ Hoc M. Antonio acto, illis legionibus saluti fuit: de quibus tamen, totoque exercitu haud minus

pars

*Et interfectur.**M. Lepidus.**Seditiosè agit.**Exarmatur.**Seditio militum.**Aqua Iulia.**Coronâ classicâ Agrippa donatus.**Antonius in Parthos.**Periclitatur.**Agrè seruatur.*

pars quarta, ut prædiximus, militum, calonum seruitiique desiderata est; impedimentorum vix vlla superfuit. Hanc tamẽ Antonius fugam suam, quia viuis exierat, Victoriã vocabat. Qui, tertiã æstate reuersus in Armeniam, regem eius Artauasden, fraude deceptum, catenis, sed, ne quid honori deesset, aureis vinxit. Crescente deinde & amoris in Cleopatram incendio, & vitiorum, quæ semper facultatibus, licentiãque, & assentionibus aluntur, magnitudine, bellum patriæ inferre constituit; cum antè, nouum se Liberum Patrem appellari iussisset, cum, redimitus heredis, coronãque velatus aureã, & thyrsum tenens, cothurnisque succinctus, curru, velut Liber Pater, vectus esset Alexandria. Inter hunc apparatus belli, Plancus non iudicio recta legendi, neque amore reip. aut Cæsaris, (quippe hæc semper impugnabat,) sed morbo proditor, cum fuisset humillimus assentator reginæ, & infra seruos cliens, cum Antonij librarius, cum obscenissimarum rerum & auctor, & minister,¹⁵⁴ cum in omnia, & in omnibus venalis, cum cœruleatus & nudus, caputque redimitus arundine, & caudam trahens, genibus innixus,¹⁵⁵ Glaucum saltasset, in cõuiuio refrigeratus ab Antonio, ob manifestarum rapinarum indicia, transfugit ad Cæsarem. & idem postea clementiam victoris pro suã virtute interpretabatur; dictitans, id probatum à Cæsare, cui ille ignouerat. Mox autem hunc mox auunculum Titius imitatus est. Haud absurdè Coponius, vir prætorius, grauissimus pater, Siliij socer, cum recens transfuga, multa ac nefanda Plancus absenti Antonio, in senatu obiiceret: *Multa, inquit, mehercules fecit Antonius, pridie quàm tu illum relinqueres.* Cæsare deinde, & Messallã Coruino eos. debellatũ apud Actium; vbi longè antè quàm dimicaretur, exploratissima Iulianarum partium fuit victoria.¹⁵⁶ Vigebat in hac parte miles, atque imperator; illam arcebant omnia. hinc reges firmissimi; illinc inopiã affectissimi. nauium hæc magnitudo, modicã ne celeritate; aduersa illa specie terribior. hinc ad Antonium nemo, illinc ad Cæsarem quotidie aliqui transfugiebant. Denique, in ore atque oculis Antonianæ classis, per M. Agrippam Leucas expugnata, Patræ captæ, Corinthus occupata, bis ante vltimum discrimen classis hostium superata.¹⁵⁷ Rex Amyntas meliora & utiliora secutus: nam de illis exemplis vitæ naturã Dolabella ad Cæsarem, virque clarissimus, Cn. Domitius, qui solus Antonianarum partium, numquam reginam, nisi nomine, salutauit, maximo & præcipiti periculo, transmisit ad Cæsarem. Aduenit deinde maximi discriminis dies, quo Cæsar Antoniusque, productis classibus, pro salute alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicauere. Dextrum nauium Iulianarum cornu¹⁵⁸ M. Lario commissum, læuum Arruntio, Agrippæ omne classici certaminis arbitrium. Cæsar, ei parti destinatus, in quam à fortunã vocaretur, vbique aderat: classis Antonij regimen Publicolæ,¹⁵⁹ Sosisque commissum. At in terrã locatum exercitum Taurus Cæsaris, Antonij regebat Canidius. Vbi initum certamen est, omnia in alterã parte fuere, dux, remiges, milites; in alterã nihil, præter milites. prima occupat fugam Cleopatram: Antonius fugientis Reginæ, quàm pugnantis militis sui, comes esse maluit: & imperator, qui in desertores læuire debuerat, desertor exercitus sui factus est. Illis, etiam detracto capite, in longum fortissimè pugnandi

Artauasden
dolo capto.

Luxus eius
& fastus.

L. Plancus
nullã fidẽ.

Ad Cæsarem
transiit.

Actiaca pu-
gna.

Rex Amyn-
tas.

Cn. Domi-
tius.

Pugna ordo.

Fugit An-
tonius.

Milites per-
stant.

gnandi duravit constantia; &, desperatâ victoriâ, in mortem dimicabatur. Cæsar, quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens, clamitansque & ostendens, fugisse Antonium, quærebat, pro quo & cum quo pugnarent. At illi, cum diu pro absente dimicassent duce, ægrè summissis armis, cessere victoriam; citiusque vitam veniamque Cæsar promisit, quàm illis, vt ea precarentur, persuasum est. Fuitque in confesso, milites optimi imperatoris, imperatorem fugacissimi militis functum officio. ¹⁶⁰ vt dubites, suone, an Cleopatraz arbitrio victoriam temperaturus fuerat, qui ad eius arbitrium direxit fugam. Idem locatus in terrâ fecit exercitus, cum se Canidius, precipiti fugâ, rapuisset ad Antonium. Quid ille dies terrarum orbi præstiterit, ex quo in quem statum peruenerit fortuna publica, quis in hoc transcursu tam artati operis exprimere audeat? Victoria verò fuit clementissima; nec quisquam interemptus, nisi paucissimi, & ij, qui deprecari quidem pro se non sustinerent. Ex quâ lenitate ducis colligi potuit, quem aut initio triumuiratus sui, aut in campis Philippis, si licuisset, ¹⁶¹ victoriæ suæ facturus fuerit triumphum. ad solium alarunt, in priscâ gravitate celeberrimi fides, ¹⁶² mox diu clementiâ luctatus suâ Cæsar, seruauit incolumem. Non prætereatur Asinij Pollionis factum, & dictum memorabile. namque, cum se post Brundisiam pacem continuisset in Italiâ, neque aut vidisset vquam reginam, aut post eneruatum amore eius Antonij animum, partibus eius se miscuisset, rogante Cæsare, vt secum ad bellum proficisceretur Actiacum; *Mea, inquit, in Antonium maiora merita sunt, illius in me beneficia notora: itaque discrimine vestro me subtraham, & ero prada victoris.* Proximo deinde anno, persecutus reginam Antoniumque Alexandriam, vltimam bellis ciuilibus imposuit manum. Antonius se ipse non segniter interemit, ad eò vt multa desidiæ crimina morte redimeret. At Cleopatra, frustratis custodibus, illatâ aspide, morsu sanè eius, expers muliebris metus, spiritum reddidit. Fuitq; & fortunâ, & clementiâ Cæsaris dignum, quòd nemo ex iis, qui contra eum arma tulerant, ab eo iussu ve eius interemptus. D. Brutum Antonij interemit crudelitas. Sex. Pompeium, ab eodem victum, idem Antonius, cum dignitatis quoque seruandæ dedisset fidem, etiam spiritu priuauit. Brutus & Cassius antè, quàm victorum experirentur animum, voluntariâ morte obierunt. Antonij Cleopatrazque quis fuisset exitus, narrauimus. Canidius timidius decessit, quàm professioni eius, quâ semper vsus erat, congruebat. Vltimus autem ex interfectoibus Cæsaris, Parmensis Cassius, morte pœnas dedit, vt dederat Trebonius. Dum vltimam bello Actiaco Alexandrinòque Cæsar imponit manum, M. Lepidus, iuuenis, formâ, quàm mente, melior; Lepidi eius, qui III. vir fuerat reip. constituendæ, filius, Iuniâ Bruti sorore natus, interficiendi, simul in Urbem reuertisset, Cæsaris consilia inierat. Tunc Urbis custodiis præpositus C. Mæcenas, equestris, & splendido genere natus, vir, vbi res vigiliam exigeret, sanè exsomnia, prouidens atque agendi sciens; simul verò aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mollitiis panè vltra feminam fluens, non minus Agrippâ Cæsari carus, sed minus honoratus: ¹⁶³ quippe vixit, angusti clauis panè contentus; ¹⁶⁴ nec minora consequi potuit, sed non tam concupiuit. hic speculatus est

Canidius
fugit.

Clementia
Octauiani.

Asinius Pol-
lio.

Antonij
mors:

Et Cleopa-
tra.

Cassius Par-
mensis.

M. Lepidus
filius.

C. Mæcenas.

tas est per summam quietem ac dissimulationem, præcipitis consilia iu-
uenis, & mirâ celeritate, nullâque cum perturbatione aut rerum aut ho-
minum oppresso Lepido, immane noui ac resurrecturi belli ciuilibis re-
stinxit initium. & ille quidem malè consultorum poenas exsoluit. Aque-
tur prædictæ Calpurniæ Antistij, ¹⁶⁵ Seruilia Lepidi vxor; quæ, viuo igni
deuorato, præmaturam mortem immortalis nominis sui pensauit memo-
riâ. ¹⁶⁶ Cæsar autem, reuersus in Italiam, atque urbem occursum, quo fa-
uore omnium hominum, ætatum, ordinum exceptus sit; quæ magnifi-
centia triumphorum eius, quæ fuerit munerum, ne in operis quidem iu-
sti materiâ, nedum huius tam recisi, dignè exprimi potest. Nihil deinde
optare à diis homines, nihil dii hominibus præstare possunt, nihil voto
concupi, nihil felicitate consummari, quod non Augustus, post reditum
in Urbem, reip. populôque Rom. terrarumque orbi repræsentauit. Fini-
ta vicesimo anno bella ciuilia, sepulta externa, reuocata pax, sopitus ubi-
que armorum furor; restituta vis legibus, iudiciis auctoritas, senatui ma-
iestas; imperium magistratum ad pristinum redactum modum; tantum-
modò octo prætoribus allecti duo; prisca illa & antiqua reip. forma re-
uocata; rediit cultus agris, sacris honos, securitas hominibus, certa cui-
que rerum suarum possessio; leges emendatæ vtiliter, latæ salubriter; se-
natus sine asperitate, nec sine seueritate lectus. Principes viri, triumphis-
que & amplissimis honoribus functi, hortatu Principis, ad ornandâ Vr-
bem illecti sunt. Consulatus tantummodò vsque ad vndecimum, quem
continuaret Cæsar, cum sæpe obnitens repugnasset, impetrari potuit.
nam dictaturam, quàm pertinaciter ei deferebat populus, tam constan-
ter repulit. Bella sub imperatore gesta, ¹⁶⁷ pacatûsque victoriis terrarum
orbis, & tot extra Italiam domique opera, omne æui sui spatium impen-
surum in id solum opus ¹⁶⁸ scriptorem fatigans. Nos, memores professio-
nis, vniuersam imaginem principatus eius ¹⁶⁹ oculis animisque subieci-
mus. Sepultis, vt prædiximus, bellis ciuilibus, ¹⁷⁰ coalescentibusque reip.
membris, & coram altero, quæ tam longa armorum series lacerauerat:
¹⁷¹ Dalmatia xx. & cc. rebellis, ad certam confessionem pacata est im-
perij; Alpes, feris, multisque nationibus celebres, perdomitæ; Hispaniæ,
nunc ipsius præsentia, nunc Agrippæ, quem vsque in tertium consula-
tum, & mox collegium tribuniciæ potestatis, amicitia Principis euexe-
rat, multo variôque Marte pacatæ. In quas prouincias cum initio, Scipio-
ne & Sempronio Longo cos. primo anno secundi Punici, abhinc annos
ccl. Romani exercitus missi essent, duce Cn. Scipione, Africani patruo,
per annos cc. in his multo mutuôq; ita certatum est sanguine, vt, amif-
sis P. R. imperatoribus exercitibusque, sæpe cõtumelia, etiam nonnum-
quam periculum Romano inferretur imperio. Illæ enim prouinciæ Sci-
piones consumpserunt: illæ ¹⁷² contumelioso xx. annorum bello sub
duce Viriatho maiores nostros exercuerunt: illæ, terrore Numantini bel-
li, populum R. concusserunt. in illis turpe Q. Pompeij fœdus, turpiusque
Mancini senatus cum ignominia dediti imperatoris, rescidit: illa tot con-
sulares, tot prætorios absumpsit duces; patrûmque ætate, in tantum Ser-
torium armis extulit, ¹⁷³ vt per quinquennium diiudicari non potuerit,
Hispanis, Romanisne in armis plus esset roboris, & vter populus alteri

*Lepidum op-
primit.*

*Seruilia vi-
rile factum
& fatum.*

*Felicitas pu-
blica sub Au-
gusto.*

*Eius ciuili-
tas.*

*Series rerum
Augusti.*

*Dalmatia
subacta.
Hispania
domita.*

*Hispanorum
olim virtus.*

pariturus foret. Has igitur prouincias, tam diffusas, tam frequentes, tam feras, ad eam pacem abhinc annos fermè L. perduxit Cæsar Augustus: vt, quæ maximis bellis numquam vacauerant, eæ sub C. Antistio, ac deinde P. Silio legato, ceterisque, postea etiam latrociniis vacarent. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac Rege Parthorum signa Romana, quæ Crasso oppresso Orodes, quæ Antonio pulso filius eius Phraates ceperant, Augusto remissa sunt: quod cognomen illi viro Planci sententia consensu vniuersi senatus populique R. indidit. Erant tamen, qui hunc felicissimum statum odissent. quippe L. Murena, & Fannius Cæpio, diuersis moribus, (nâ Murena sine hoc facinore potuit videri bonus, Cæpio & ante hoc erat pessimus) cum inissent occidendi Cæsaris consilia, oppressi auctoritate publicâ, quod vi facere voluerant, iure passi sunt. neque multo post Rufus Egnatius, per omnia gladiatorum quam senatorum propior, collecto in ædilitate fauore populi, quem extinguendis priuatâ familiâ incendiis in dies auxerat, in tantum quidem, ¹⁷⁴ vt ei præturâ continuaret, mox etiam consulatum petere ausus; cum esset omni flagitiorum scelerumque conscientiam merfus; nec melior illi res familiaris, quam mēs, foret; aggregatis simillimis sibi, interimere Cæsarem statuit, vt, quo saluo saluus esse non poterat, eo sublato moreretur. Quippe ita se mores habet, vt publicâ quisque ruinâ malit occidere, quam suâ proteri, & idem passurus, minus conspici. Neque hic prioribus in occultando felicior fuit: additusque carceri, cum cōsciis facinoris, mortem dignissimam vitâ suâ obiit. Præclarum excellentis viri factum, C. Sentij Saturnini, circa ea tempora consulis, ne fraudetur memoriâ. Aberat in ordinandis Asiæ Orientisque rebus Cæsar, circumferens terrarum orbi præsentiam suâ pacis suæ bona: tum Sentius fortè & solus, & absente Cæsare eos. cum alia, priscâ seueritate summâque constantiâ, vetere consulum more ac seueritate gessisset, protraxisset publicanorum fraudes, punisset auaritiam, regessisset in ærarium pecunias publicas, tum in comitiis habendis præcipuum egit consulem. nam & quæsturam petentes, quos indignos iudicauit, profiteri vetuit; & cum, id facturos se perseuerarent, cōsularem, si in campum descendissent, vindictam minatus est. & Egnatium, florentem fauore publico, sperantemque, vt præturam ædilitati, ita consulatum præturæ se iuncturum, profiteri vetuit; & cum id non obtinuisset, iuravit, etiam si factus esset consul suffragiis populi, tamen se eum non renuntiaturum. Quod ego factum cuiuslibet veterum consulum gloriæ comparandum reor, nisi quod naturaliter, audita visis laudamus libentius; & præsentiam, inuidiam, præterita, veneratione prosequimur; & his nos obrui, illis instrui credimus. Ante triennium ferè, quam Egnatianum scelus erumperet, circa Murenæ Cæpionisque coniurationis tempus, abhinc annos L. M. Marcellus, sororis Augusti Octauie filius, quem homines ita, si quid accidisset Cæsari, successorem potentie eius arbitrabantur futurum, vt tamen id per M. Agrippam securè ei posse contingere non existimarent; magnificentissimo munere ædilitatis edito, decessit, admodum iuuenis, sanè, vt aiunt, ingenuarum virtutum, lætusque animi & ingenij, fortunæque, in quam alebatur, capax. Post cuius obitum Agrippa, qui sub specie ministeriorum Principalium profectus in Asiam, vt fa-

ma lo-

*Signa à Parthis recepta.**Augusti cognomen.**Conspiratio-nes in eum.**Egnatius Rufus.**C. Sentius Consul.**Eius seueritas.**Egnatium coercet.**M. Marcellus, spes Romana.**Moritur.*

ma loquitur, ob tacitas cum Marcello offensiones, præsentem se subduxe-
 rat tempori; reuersus inde, filiam Cæsaris Iuliam, quam in matrimonio *Agrippa Iu-*
 Marcellus habuerat, duxit uxorem; feminam neque sibi, neque reip. fe- *liam ducit.*
 licis vteri. Hoc tractu temporum, Ti. Claudius Nero, quo primo, vt præ- *Ti. Claudius.*
 diximus, Liua, Drusi Claudiani filia, despondente Nerone, cui an-
 tē nupta fuerat, Cæsari nupsit, inuolutus cælestium præceptorum
 disciplinis, iuuenis, genere, formâ, celsitudine corporis, optimis studiis,
 maximôq. ingenio instructissimus, qui protinus quantus est, sperari po-
 tuerat, visusque prætulit principem; quæstor, vnde vice simum annum *Quæstor fa-*
 agens, capessere cœpit remp. maximamq. difficultatum annonæ, ac rei *cius.*
 frumentariæ inopiam: ita Ostiæ, atque in vrbe, mandato vitrici, modera-
 tus est, vt per id, quod agebat, quantus euasurus esset, eluceret. Nec mul-
 to post missus ab eodem vitrico cum exercitu ad visendas ordinandasque,
 quæ sub Oriente sunt, prouincias, præcipuis omnium virtutum experi- *In Orientem*
 mentis in eo tractu editis, cum legionibus ingressus Armeniam, redactâ *missus:*
 eâ in potestatem P. R. ¹⁷⁵ regnū eius Artauasdi tradidit. ¹⁷⁶ cuius rex quo-
 que Parthorum tanti nominis famâ territus, liberos suos ad Cæsare mi-
 sit obsides. Reuersum inde Neronem, Cæsar haud mediocris belli mo-
 lem experiri statuit, adiutore operis dato fratre ipsius Druso Claudio,
 quem intra Cæsaris penates enixa erat Liua. quippe vterque, diuisis par-
 tibus, Rhætos Vindelicosque adgressi, multis urbium & castellorum op- *In Rhætos &*
 pugnationibus, necnon directâ quoque acie feliciter functi, gentes, locis *Vindelicos.*
 tutissimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maio-
 re cum periculo, quàm damno Romani exercitus, plurimo cum earum
 sanguine, perdomuerunt. Ante quæ tempora censura Planci & Paulli *Censura po-*
 acta inter discordiam, neque ipsi honori, neque reip. vsui fuit; cum alteri *sirema Ro-*
 vis cæloris, alteri vita deesset: Paullus vix posset implere censorē, ¹⁷⁷ Plan- *me.*
 cus timere deberet, nec quidquam obiicere posset adolescentibus, aut
 obiicientes audire, quod non agnosceret senex. Mors deinde Agrippæ *Agrippa*
 (qui nouitatem suam multis rebus nobilitauerat, atque in hoc perduxit *obit.*
 rat, vt & Neronis esset socer; cuiusque liberos, nepotes suos, D. Augu-
 stus, præpositis Caij ac Lucij nominibus, adoptauerat) admouit propius
 Neronem Cæsari. quippe filia eius Iulia, quæ fuerat Agrippæ nupta, Ne- *Iulia nupta*
 roni nupsit. ¹⁷⁸ Subinde bellum Pannonicum, quod inchoatum Agrippâ *Tiberio.*
 Marcôque Vinicio, auo tuo, cos. magnum, atroxque, & perquam vici-
 num imminabat Italiæ, per Neronem gestum est. Gentes Pannoniorum, *Bellum Pan-*
 Dalmatarumque nationes, situmq. regionum ac fluminū, numerumque *nonicum.*
 & modum virium, excelsissimasq. & multiplices eo bello victorias tanti
 imperatoris, alio loco explicabimus. Hoc opus seruet formâ suam. Huius
 victoriæ compos Nero, ouans triumphauit. Sed, dum in hac parte impe-
 rij omnia geruntur prosperrimè, accepta in Germaniâ clades sub legato
 M. Lollio, homine in omnia pecuniæ, quàm rectè faciendi, cupidior, &
 inter summam vitiorum dissimulationem vitiosissimo; amissâq. legionis *M. Lollius.*
 quintæ Aquilâ vocauit ab Vrbe in Gallias Cæsarem. Cura deinde, atque
 onus Germanici belli delegata Druso Claudio, fratri Neronis, adole- *Claud. Dru-*
 scenti ¹⁷⁹ tot tantarumq. virtutum, quot & quantas natura mortalis reci- *sus.*
 pit, vel industria percipit; cuius ingenium vtrum bellicis magis operibus, an
 civilibus

ciuilibus suffecerit artibus, in incerto est. Morum certè dulcedo ac sua-
 uitas, & aduersus amicos æqua ac par sui æstimatio inimitabilis fuisse di-
 citur. nam pulchritudo corporis, proxima fraternæ fuit. Sed illum, ma-
 gnâ ex parte domitorem Germaniæ, plurimo eius gentis variis in locis
 profuso sanguine, fatorum iniquitas, consulem, agentem annum tricesi-
 mum, rapuit. Moles deinde eius belli translata in Neronem est, quod is
 suâ & virtute, & fortunâ administravit; peragratusq; victor omnes partes
 Germaniæ, sine vlllo detrimento commissi exercitus, quod præcipuè huic
 duci semper curæ fuit; sic perdomuit eam, vt in formam pænè stipendia-
 riæ redigeret prouinciæ. Tum alter triumphus cum altero consulatu, ei
 oblatus est. Dum ea, quæ prædiximus, in Pannoniâ, Germaniâq; gerun-
 tur, atrox in Thraciâ bellum ortum, omnibus eius gentis nationibus in
 arma accensis, L. Pisonis, quem hodièque diligentissimum, atque eum-
 dem lenissimum securitatis vrbane custodem habemus, virtus compres-
 sit. Quippe, legatus Cæsaris, triennio cum his bellauit; gentesque fero-
 cissimas, plurimo cum earum excidio, nunc acie, nunc expugnationi-
 bus, in pristinum pacis redegit modum; eiusque patratiōe, Asiæ securi-
 tatem, Macedoniæ pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus sentien-
 dum ac prædicandum est, esse mores eius vigore ac lenitate mixtissimos,
 & vix quemquam reperiri posse, qui aut otium validiùs diligat, aut faci-
 liùs sufficiat negotio, & magis, quæ agenda sunt, curet sine vllâ ostenta-
 tione agendi. Breui interiecto spatio, Ti. Nero, duobus consulatibus, to-
 tidemque triumphis actis, tribuniciæ potestatis cõsortione æquatus Au-
 gusto, ciuium, post vnum, (& hoc, quia volebat) eminentissimus, ducum
 maximus, famâ fortunâque celeberrimus, & verè alterum reip. lumen &
 caput, mirâ quâdã & incredibili atque inenarrabili pietate, (cuius causæ
 mox detectæ sunt) cum C. Cæsar sumpsisset iam virilem togam, Lucius
 item maturus esset viris, ne fulgor suus orientium iuuenum obstaret ini-
 tiis, dissimulatâ causâ consilij sui, com meatum ab socero, atque eodem
 vitrico, acquiescendi à continuatione laborum, petiit. Quis fuerit eo
 tempore ciuitatis habitus, qui singulorum animi, quæ digredientium à
 tanto viro omnium lacrymæ, quàm pænè ei patria manum iniecerit, iu-
 sto seruemus operi. Illud etiam in hoc transcursu dicendū est, ita septem
 annos Rhodi moratum, vt omnes, qui procos. legati que, in transmari-
 nas profecti prouincias, ¹⁸⁰ visendi eius gratiâ, ad quem conuenientes,
 semper priuatos illa maiestas priuata numquam fuit, fasces suos summi-
 serint, falsique sint otium eius honoratius imperio suo. Sensit terrarum
 orbis, digressum à custodiâ Neronem Urbis. nam & Parthus, desciscens
 à societate Romanâ, adiecit Armeniæ manum, & Germania, auersis do-
 mitoris sui oculis, rebellauit. At in Vrbe, eo ipso anno, quo magnificen-
 tissimi gladiatorij muneris naumachiæque spectaculis, D. Augustus, ab-
 hinc annos xxx. ¹⁸¹ se, & Gallo Caninio cos. dedicato Martis templo, ani-
 mos oculosque P. R. repleuerat, fœda die, memoriæque horrêda in ip-
 sius domo tempestas erupit. Quippe filia eius Iulia, per omnia tanti pa-
 rentis ac viri immemor, nihil, quod facere aut pati turpiter posset femi-
 na, luxuriâ, libidine infectum reliquit; magnitudinẽque fortunæ suæ
 peccandi licentiâ metiebatur; quidquid liberet, pro licito iudicans. Tum
 Iulus

*Moritur.**Tiberius in
Germaniâ.**Bellũ Thra-
cium.
L. Piso.**Tiberius tri-
buniciam po-
testatem ca-
pit.**Rhodum
abit.**Iulia impu-
dicia.*

Iulus Antonius, singulare exemplum clementiæ Cæsaris, violator eius domus, ipse sceleris à se commissi ultor fuit; quem, victo eius patre, non tantum incolumitate donauerat, sed sacerdotio, præturâ, consulatu, prouinciis, honoratum etiam matrimonio sororis suæ filiæ, in arctissimam affinitatem receperat. Quinctiusque Crispinus, singularem nequitiam succilio truci protegens, & Appius Claudius, & Sempronius Gracchus, ac Scipio, aliique minoris nominis, ¹⁸¹ vtriusque ordinis viri, quasi cuiuslibet vxore violatâ, pœnas pependere; cum Cæsaris filiâ, & Neronis violassent coniugem. Iulia relegata in insulam, patriæque, & parentum subducta oculis. quam tamen comitata mater Scribonia, ¹⁸³ voluntarij exilij permansit comes. Breue ab hoc intercesserat spatium, cum C. Cæsar, ¹⁸⁴ antè aliis prouinciis adsidendum obitis, in Syriam missus, ¹⁸⁵ conuento prius Ti. Nerone, cui omnem honorem, vt superiori, habuit, tam variè se ibi gessit, vt nec laudaturum magna, nec vituperaturum mediocris materia deficiat, ¹⁸⁶ cum rege Parthorum iuvene, excelssimæ insulæ, quam amnis Euphrates ambiebat, æquato vtriusque partis numero, coit. Quod spectaculum stantis ex diuerso hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cum duo inter se eminentissima imperiorum, & hominum coirent capita, perquam clarum & memorabile, sub initia stipendiorum meorum, tribuno militum mihi visere contigit. quem militiæ gradum antè sub patre tuo, M. Vinicio, & P. Silio auspiciatus, in Thraciâ, Macedoniâque, mox Achaiâ, Asiâque, & omnibus ad Orientem versus prouinciis, & ore atque vtroque maris Pontici latere, haud iniucundâ tot rerum, locorum, gentium, vrbium recordatione perfruo. Prior Parthus apud Caium in nostrâ ripâ, posterior hic apud regem in hostili epulatus est. Quo tempore M. Lollij, quem veluti moderatorem iuuentæ filij sui Augustus esse voluerat, perfida & plena subdoli ac versuti animi consilia, ¹⁸⁷ per Parthum indicata, Cæsaris ira euulgauit: cuius mors intra paucos dies fortuita, an voluntaria fuerit, ignoro. Sed, quàm hunc decessisse lætati homines, tam paullo post obisse Censorinum in iisdem prouinciis, grauer tult ciuitas, virum demerendis hominibus genitum. Armeniam deinde ingressus, primâ parte introitus prosperè gessit; mox in colloquium (cui se temerè crediderat) circa Artageram grauer à quodam, nomine Adduo, vulneratus, ex eo, vt corpus minus habile, ita animum minus vtilem reip. habere cœpit. Nec defuit conuersatio hominum, vitia eius assentatione alèctium. etenim semper magnæ fortunæ comes adest Adulatio: per quæ eò ductus erat, vt in vltimo ac remotissimo terrarum orbis angulo consensescere, quàm Romam regredi, mallet. Diu reluctatus, inuitusque reuertens in Italiam, ¹⁸⁸ in vrbe Lyciæ (Limyram nominant) morbo obiit, cum ante annum fermè quinquagesimum Cæsar, frater eius, Hispanias petens, Massiliæ decessisset. Sed fortuna, quæ subduxerat spem magni nominis, iam tum reip. sua præsidia reddiderat. quippe ¹⁸⁹ antè vtriusque horum obitum, patre tuo P. Vinicio cos. Ti. Nero, reuersus Rhodo, incredibili lætitiâ patriam repleuerat. Non est diu cunctatus Cæsar Augustus. neque enim quærendus erat, quem legeret; sed legendus, qui eminebat. Itaque quod post Lucij mortem, adduc Caio viuo, facere voluerat, eoque vehementer repugnate Nerone, erat

H

inhibitus,

*Iulus Antonius:**Alii, in Iulia adulteris**Ipsa relegata.**C. Cæsar in Orientem.**Velleius Trib. milit.**Colloquium cum Partho.**Lollij obitus.**C. Cæsar vulneratus.**Moritur:**Vt & Lucius eius frater.*

inhibitus; post vtriusque adolescentium obitum facere perseveravit, ut & tribuniciæ potestatis consortionem Neroni cōstitueret, multum quidem eo cum domi, tum in senatu recusante, & eum Ælio Cato Sentio cos. V. Kaléd. Iul. post V. C. annis DCCLIV. abhinc annis XXVII. adoptaret. Lætitiâ illius diei, concursûmque ciuitatis, & vota pænè inserentium cælo manus, spémque conceptæ perpetuæ securitatis æternitatisque Romani imperij, vix in illo iusto opere abundè persequi poterimus, nedum hîc implere tentemus. ¹⁹⁰ id vnum dixisse iuuat, quàm ille omnibus fuerit carus. tum refulsit certa spes liberorum parentibus, viris matrimonio- rum, dominis patrimonij, omnibus hominibus, salutis, quietis, pacis, tranquillitatis; adeò, ut nec plus sperari potuerit, nec spei responderi felicius. Adoptatus eâdem die etiam M. Agrippa, quem post mortem Agrippæ Iulia enixa erat. sed in Neronis adoptione illud adiectum, his ipsis Cæsaris verbis: *Hoc, inquit, reip. causâ facio.* Non diu vindicem, custodémque imperij sui morata in Vrbe patria, protinus in Germaniâ misit; vbi ante triennium sub M. Vinicio, auo tuo, clarissimo viro, immensum exarserat bellum. erat & ab eo quibusdam in locis gestum, quibusdam sustentatum feliciter, eóque nomine decreta ei cum speciosissimâ inscriptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus me, functum antè tribunatu castrorum, Ti. Cæsaris militem fecit. quippe, protinus ab adoptione missus cum eo præfectus equitum in Germaniam, successor officij patris mei, cælestissimorum eius operum per annos continuos IX. præfectus, aut legatus, spectator, & pro captu mediocritatis meæ, adiutor fui. Neque illi spectaculo, quo fructus sum, simile condicio mortalis recipere videtur mihi; cum per celeberrimam Italiæ partem, tractum omnem Galliæ prouinciarum, veterem imperatorem, & ¹⁹¹ antè meritis ac viribus, quàm nomine, Cæsarem reuisentes, sibi quisque, quàm illi, gratularentur plenius. At verò militum conspectu eius elicite gaudio lacrymæ alacritasque, & salutationis noua quædam exultatio, & contingendi manum cupiditas, non continentium protinus, quin adicerent, *Videmus te, imperator, saluum recepimus;* ac deinde, *Ego tecum, imperator, in Armeniâ, ego in Ratiâ fui: ego à te in Vindeliciis, ego in Pannoniâ, ego in Germaniâ donatus sum;* neque verbis exprimi, & fortasse vix mereri fidem potest. Intrata protinus Germania, subacti Caninefates, Attuari, Bructeri, recepti Cherusci gentes, & amnis, mox nostrâ clade nobilis, ¹⁹² transitus Visurgis: penetrata vltiora, cum omnem partem asperrimi & periculossissimi belli Cæsar vindicaret, in iis, quæ minoris erant discriminis, Sentium Saturninum, qui tum legatus patris eius in Germaniâ fuerat, præfecisset; virum multiplicem in virtutibus, nauum, agilem, prouidum, militariûmque officiorum patientem ac peritum pariter, sed eundem, vbi negotia fecissent locum otio, liberaliter lautèque eo abutentem; ita tamen, ut eum splendidum ac hilarem potius, quàm luxuriosum, aut desidem, diceres. de cuius viri claro celebrique consulatu prædiximus. Anni eius æstiuâ, vsque in mensem Decembrem perducta, immanis emolumentum fecere victoriæ. ¹⁹³ Pietas sua Cæsarem, pænè obstructis hieme alpibus, in Urbem traxit, ad tutelam imperij: eum veris initio reduxit in Germaniam; in cuius mediis finibus, ¹⁹⁴ ad caput Iuliæ fluminis,

Tiberius adoptatus:

Et Agrippa.

Tib. in Germaniam.

Velleius cum eo.

Sentius Saturninus.

fluminis, hiberna digrediens princeps locauerat. Prò dij boni, quanti voluminis opera insequenti æstate, sub duce Tiberio Cæsare, gessimus! Perlustrata armis tota Germania est. Victæ gentes, pænè nominibus incognitæ. Receptæ Cauchorum nationes. omnis eorum iuuentus, in finibus ^{Cauchi.} ta numero, immensa corporibus, situ locorum tutissima, traditis armis, vnà cum ducibus suis, sæpta fulgenti armatòque militum nostrorum agmine, ante imperatoris procubuit tribunal. Fracti Longobardi, gens ^{Longobardi.} etiam Germanâ feritate ferocior. Denique, quod numquam antea spe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad quadringentesimum miliarium, à Rheno vsque ad flumen Albim, qui Senonum Hermundorum- ^{Albis fl.} que fines præterfluit, Romanus cū signis perductus exercitus, & eodem, mirâ felicitate & curâ ducis, temporum quoque obseruantia, classis, quæ Oceani circumnauigauerat sinus, ¹⁹⁵ ab inaudito atque incognito ante mari flumine Albi subuecta, plurimarum gentium victoriâ, cū abundantissimâ rerum omnium copiâ, exercitui Cæsarique se iunxit. Non tempero mihi, quin tantæ rerum magnitudini hoc, qualecumque est, inferam. Cùm citeriorem ripam prædicti fluminis castris occupassemus, & vltior armatâ hostium iuuentute fulgeret, sub omnem motum nostrorum nauium protinus refugientium, vnus è barbaris, ætate senior, corpore excellens, dignitate, quantum ostendebat cultus, eminens, cautum. ^{Barbarifam.} ut illis mos est, ex materiâ conscendit alueum, solusque id nauigij genus temperans, ad medium processit fluminis; & petiit, liceret sibi, sine periculo, in eam, quam armis tenebamus, egredi ripam, ac videre Cæsarem. Data petenti facultas. Tum, appulso lintre, & diu tacitus cõtemplatus Cæsarem, ¹⁹⁶ Nostra quidem, inquit, furit iuuentus, quæ cum vestrum numen absentiu colat, præsentium potius arma metuit, quàm sequitur fidem. sed ego, beneficio ac permisso tuo, Cæsar, quos antè audiebam, hodie vidi deos: nec feliciorẽ vllum vitæ meæ aut optaui, aut sensi diem. Impetratòque, vt manum contingeret, reuersus in nauiculam, sine sine respectans Cæsarem, ripæ suorum appulsus est. Victor omnium gentium, locorumque, quos adierat, Cæsar, cum incolumi inuiolatòque, & semel tantummodò, magnâ cum clade hostium, fraude eorum têtato exercitu, in hiberna legiones reduxit, eadem, quâ priore anno, festinatione urbem petens. ¹⁹⁷ Nihil erat iam in Germaniâ, quod vinci posset, præter gentem Marcomannorũ; quæ, Maroboduo duce, ¹⁹⁸ excita sedibus suis, ^{Marcomanni.} atque in inferiora refugiens, incinctos Herciniæ siluæ campos incolebat. ^{Marobodus rex.} Nulla festinatio huius viri mentionẽ transgredi debet. Marobodus, genere nobilis, corpore præualēs, animo ferox, natione magis, quàm ratione, barbarus, non tumultuarium, neque fortuitum, neque mobilẽ, & ex voluntate parentium cõstantem inter suos occupauit principatum; sed, certum imperium, vimq. regiam cõplexus animo, statuit, auocatâ procul à Romanis gente suâ, eò progredi; vbi, cum propter potentiora arma refugisset, sua faceret potentissima. Occupatis igitur, quos prædiximus, ^{Eius progressus & potentia,} locis, finitimos omnes aut bello domuit, aut cõdicionibus iuris sui fecit. Corpus suum custoditũ, imperium, perpetuis exercitiis, pænè ad Romanæ disciplinæ formam redactum, breui in eminentem, & nostro quoq; imperio timendum perduxit fastigium; gerebatq. se ita aduersus Romanos,

vt neque bello nos lacefferet, & si lacefferetur, superesse sibi vim, ac voluntatem resistendi declararet. Legati, quos mittebat ad Cæsares, interdum vt supplicem commendabant, interdum vt pro pari loquebantur. Gentibus hominibúsq; à nobis deseciscentibus erat apud eum perfugium; totúmque ex male dissimulato agebat æmulú; exercitúmque, quem LXX. millium peditum, quattuor equitum, fecerat, assiduis aduersus finitimos bellis exercendo, maiori, quàm quod habebat, operi præparabat. Erátque etiam eo timédus, quòd, cum Germaniam ad leuam, & in fronte; Pannoniam ad dextram; à tergo sedium suarum haberet Noricos; tanquam in omnes semper venturus, ab omnibus timebatur. Nec securam incrementi sui patiebatur esse Italiam: quippe cum à summis Alpium iugis, quæ finem Italiae terminant, initium eius finium haud multo plus CC millibus passuum abesset. Hunc virum, & hanc regionem proximo anno diuersis è partibus Ti. Cæsar aggredi statuit. Sentio Saturnino mandatum, vt per Cattos, excisis continentibus Herciniaë siluis, ¹⁹⁹ legiones Boiohæmum (id regioni, quam incolebat Maroboduus, nomen est) ipse à Carnunto, qui locus Norici Regni proximus ab hac parte erat, exercitum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcomannos orsus est. Rumpit, interdum moratur proposita hominum, Fortuna. Præparauerat iam hiberna Cæsar ad Danubium, admotóque exercitu non plus, quàm v. dierum iter à primis hostium, ²⁰⁰ Saturninum admoueri placuerat. pænè æquali diuisæ interuallo ab hoste, intra paucos dies in prædicto loco cum Cæsare iuncturæ erant; cum vniuersa Pannonia, insolens longè pacis bonis, & adulta viribus Dalmatia, omnibus tractus eius gentibus in societatem adductis, ex constituto arma corripuit. Tum necessaria gloriosis præposita; neque tutum visum, abdito in interiora exercitu, vacuam tam vicino hosti relinquere Italiam. Gentium nationúmque, quæ rebellauerant, omnis numerus ampliùs DCCC. millibus explebat. CC. ferè peditum colligebantur, armis habilia, equitum VIIII. cuius immensæ multitudinis, párentis acerrimis ac peritissimis ducibus, pars petere Italiam decreuerat, iunctam sibi Nauporti ac Tergestis confinio; ²⁰¹ pars in Macedoniam eruperat; pars suis sedibus præsidium esse destinauerat. ²⁰² Proxima duobus Batonibus, ac Pinneti ducibus auctoritas erat. In omnibus autem Pannoniis non disciplinæ tantummodò, sed linguæ quoque notitia Romanæ; plerisque etiam litterarum vsus, & familiaris animorum erat exercitatio. Itaque, hercules, nulla vniquam natio tam maturè consilio belli bellum iunxit ac decreta patrauit. oppressi ciues Romani, trucidati negotiatores, magnus vexillariorum numerus, ad interneccionem, eâ in regione, quæ plurimum ab Imperatore aberat, cæsus. occupata armis Macedonia; omnia, & in omnibus locis, igni ferróque vastata: quia tantus etiam huius belli metus fuit, vt stabilem illum, & firmatum tantorum bellorum experienciâ, Cæsaris Augusti animum quateret atque terreret. Habiti itaque delectus, reuocati vndique omnes veterani, viri feminæq; ex censu libertinum coactæ dare militem. Audita in senatu vox principis, Decimo die, ni caueretur, posse hostem in vrbe Romæ venire conspectum. Senatorum, equitúmque Romanorum exactæ ad id bellum operæ pollicitæ. Omnia hæc frustra præparassemus, nisi, qui illa regeret,

Eius ditio, & fines.

Ti. b. hunc aggreditur.

Carnuntum.

Pannonia rebellat, & Dalmatia.

Batonibus Pinnetis.

Pannonum progressus.

Terribiles Romanis.

regeret, fuisset. ²⁰³ Itaque, ut præsidium militum, resp. ab Augusto ducem *Tiberius in*
 in bellum poposcit Tiberium. Habuit in hoc quoque bello mediocritas *eos missus.*

nostra speciosi ministri locū. Finitā equestri militia, designatus quæstor,
²⁰⁴ necdum senator æquatus senatoribus, & iam designatis tribunis pl.
 partem exercitus ab Vrbe, traditi ab Augusto, perduxit ad filium eius: in
 quæsturâ deinde, remissâ sorte prouinciæ, legatus eiusdem ad eundem
 missus, quas nos primo anno acies hostium vidimus? quantis, prudentiâ
 ducis, opportunitatibus, ²⁰⁵ furentes eorum vires vniuersas euasimus ar-
 tibus? quanto cum temperamento simul utilitatis res auctoritate Impe-
 ratoris agi vidimus? quâ prudentiâ hiberna disposita sunt? quanto opere,
 inclusus custodiis exercitus nostri, ne quâ posset erumpere, inopsque co-
 piarum, & intra se furens, viribus hostis elanguesceret? Felix euentu, for-
 te conatu, primâ æstate belli Messallini opus mandandum est mēmo- *Messallinus.*

riæ; qui vir, animo etiam, quàm gente, nobilior, dignissimus qui & pa-
 trem Coruinum habuisset, & cognomen suum Cotte fratri relinqueret,
 præpositus Illyrico, subitâ rebellione, cum semiplenâ legione vicesimâ,
 circumdatus hostili exercitu, amplius $\bar{x}x$. hostium fudit, fugauitque, &
 ob id ornamentis triumphalibus honoratus est. Ita placebat barbaris
 numerus suus, ita fiducia virium, ut, vbi cumque Cæsar esset, nihil in se
 reponerent. ²⁰⁶ pars exercitus eorum proposita ipsi duci, & ad arbitrium *Pannoniæ fa-*
 vtilitatemque nostram macerata, perductâque ad exitiabilem famem, *me pressi.*

²⁰⁷ neque instantem sustinere, neque facientibus copiam pugnandi diri-
 gentibusque aciem, ausa congregi, occupato monte Claudio, munitione
 se defendit. At ea pars, quæ obuiam se effuderat exercitui, quem A. Cæ *Alibi Roma-*
 cina & Siluanus Plautius consulares ex transmarinis adducebāt prouin- *nos premunt.*
 ciis, circumfusa v. legionibus nostris, auxiliariibusque, & equitatu regio,
 (quippe magnâ Thracum manu iunctus prædictis ducibus Mœtalces,
 Thraciæ rex, in adiutorium eius belli secum trahebat) parè exitiabilem
 omnibus cladem intulit. Fugata regionum equestres acies, fugatæ alæ,
 conuersæ cohortes sunt, apud signa quoque legionum trepidatum, ²⁰⁸ sed
 Romana virtus militis plus eo tempore vindicatum gloriæ, quàm duci-
 bus, reliquit: ²⁰⁹ qui, multum amore imperatoris sui crepantes, antè in ho-
 stem inciderunt, quàm per exploratores, vbi hostis esset, cognoscerent.
 Iam igitur, in dubiis rebus semetipsæ legiones adhortatæ, iugulatis ab
 hoste quibusdam tribunis militum, interempto præfecto castrorum,
 præfectisque cohortium, ²¹⁰ non incruentis centurionibus, quibus etiam
 primi ordines cecidère, inuasère hostes: nec sustinuisse contenti, perru-
 ptâ eorum acie, ex insperato victoriam vindicauerunt.

Hoc ferè tempore Agrippa, qui eodem die, quo Tiberius, adoptatus *Agrippa*
 ab auctore suo naturali erat, & iam ante biennium, qualis esset, apparère cœ- *Posthumi*
 perat, mirâ prauitate animi atque ingenij in præcipitia conuersus, pa- *uiu.*
 tris, atque eiusdem aui sui animum alienauit sibi; mōxque, crescentibus
 in dies vitiis, dignum furore suo habuit exitum. Accipe nunc, M. Vinici,
 tantum in bello ducem, quantum in pace vides principem. Iunctis exer-
 citibus, qui sub Cæsare fuerant, qui ad eum venerant, ²¹¹ contra-
 ctisque in vna castra decem legionibus, Lxx. amplius cohortibus, xiv. sed *Tiberij exer-*
 pluribus quàm decem veteranorum millibus, ad hoc magno volunta- *citus.*

*Valdè ma-
gnus.*

*Dimittitur
ut inhabilis.*

*Comitas Ti-
berij.*

*Frasi Pan-
nonij pacem
petunt.*

M. Lepidus.

*Bellum Del-
maticum.*

riorum numero, frequentiq; equite regio; tanto denique exercitu, quan-
tus nullo vniquam loco post bella fuerat ciuilia, omnes eo ipso læti erāt,
maximamque fiduciam victoriæ in numero reponebant. At imperator
optimus, eorum, quæ agebat, iudex, & vtilia speciosis præferens, quodq;
semper eum facientem vidi, in omnibus bellis, quæ probanda essent, non
quæ vtiq; probarentur, sequens, paucis diebus exercitum, qui venerat
ad refouendas ex itinere eius vires, moratus; cùm eum maiorem, quàm
vt temperari posset, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere sta-
tuit: prosecutusque longo, & perquam laborioso itinere, cuius difficultas
narrari vix potest, vt neque vniuersos quisquam auderet aggredi, & par-
tem digredientium suorum quisque metu finium vniuersi tentare non
possent, remisit eò, vnde venerant. & ipse, asperrimæ hiemis initio re-
gressus Sisciam, legatos, inter quos ipsi fuimus, partitis præfecit hiber-
nis. O rem dictu non eminentem, sed solidâ veraque virtute atque vtili-
tate maximam, experiētia suauissimam, humanitate singularē! Per om-
ne belli Germanici Pannonicique tempus, nemo è nobis, gradumve no-
strum aut præcedentibus, aut sequentibus, imbecillus fuit, cuius salus ac
valetudo non ita sustētaretur Cæsaris curâ, tamquam distractissimus ille
tantorum onerū mole huic vni negotio vacaret animus. Erat desideran-
tibus paratū iunctum vehiculū; lectica eius publicata, cuius beneficium
cùm alij, tū ego sensi. Iam medici, iam apparatus cibi, iam in hoc solum
importatum instrumentum balinei, nullius non succurrit valetudini.
Domus tantum, ac domestici deerant; ceterum nihil, quod ab illis aut
præstari, aut desiderari posset. Adice iam illud, quod, quisquis illis tem-
poribus interfuit, (vt alia, quæ retuli) agnosceret protinus. Solus semper
equo vectus est; solus cū iis, quos inuitauerat, maiore parte æstiuarum ex-
peditionum, cenauit sedens; non sequentibus disciplinam, quatenus ex-
emplo non nocebatur, ignouit; admonitio frequens inerat, & castigatio,
vindicta rarissima; agebatq; medium, plurima dissimulantis, aliqua inhi-
bentis. Hiems emolumentū patrati belli contulit. sed insequenti æstate
omnis Pannonia, reliquiis totius belli in Dalmatiâ manentibus, pacem
petiit. Ferocem illam tot millium iuuentutem, paullò antè seruitutem
minatam Italiæ, conferentem arma, quibus vsa erat, apud flumen nomi-
ne Bathinum, prosternentemq; se vniuersam genibus imperatoris,²¹² Ba-
tonemq; & Pinetem, excelsissimos duces, captum alterum, alterum de-
ditum, iustis voluminibus ordine narrabimus, vt spero. Autumno victor
in hiberna reducitur exercitus, cuius²¹³ omnibus copiis à Cæsare M. Le-
pidus præfectus est, vir nominis ac fortunæ eorum proximus, quem in
quantum quisque aut cognoscere, aut intelligere potuit, in tantum mi-
ratur ac diligit, tantorumq; nominum, quibus ortus est, ornamentū iudi-
cat. Cæsar ad alteram belli Delmatici molem animū atque arma contu-
lit, in quâ regione quali adiutore legatoq; fratre meo, Magio Celere Vel-
leiano, vsus sit, ipsius patrisq; eius prædicatione testatum est, &²¹⁴ amplif-
simorum honorum, quibus triumphans eum Cæsar donauit, signat me-
moria. Initio æstatis Lepidus, educto hibernis exercitu, per gentes inte-
gras, immunēsque adhuc clade belli, & eò feroces ac truces tendens ad Ti-
berium imperatorem, & cum difficultate locorum, & cum vi hostium
luctatus,

luctatus, magnâ cum clade obsistentium, excisis agris, exustis ædificiis, cæsis viris, lætus victoriâ, prædâq. onustus, peruenit ad Cæsarem; & ob ea, quæ si propriis gessisset auspiciis, triũphare debuerat, ornamentis triumphalibus, consentiente cum iudicio principum voluntate senatus, donatus est. Illa æstas maximi belli consummauit effectus. quippe Daorisi & Desitiates Delmatæ, situ locorum ac montium, ingeniorum ferociâ, mirâ etiam pugnandi scientiâ, & præcipue angustiis saltuum pænè inexpugnabiles, nõ iam ductu, sed manibus atque armis ipsius Cæsaris tum demum pacati sunt, cum pænè funditus euerfi forent. Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germaniâ aut videre maius, aut mirari magis potui, quàm quòd imperatori numquam adeò vlla opportuna visa est victoriæ occasio, quam damno amissi pensaret militis. semperq. visum est gloriõsum, quod esset tutissimum; & antè conscientiæ, quàm famæ, consultum; nec vñquam consilia ducis iudicio exercitus, sed exercitus providentiâ ducis rectus est. Magna in Bello Delmatico experimenta virtutis, in multos ac difficiles locos præmissus Germanicus dedit; celebris etiam operâ diligenti Q. Julius Postumus, vir consularis, præpositus Delmatia, ornamenta meruit triumphalia: quem honorem ante paucos annos Passienus & Cossus, viri quibusdam diuersis virtutibus celebres, in Africâ meruerant. Sed Cossus victoriæ testimonium etiam in cognomen filij contulit, adolescentis in omnium virtutum exempla geniti. At Postumi operum L. Apronius particeps, illâ quoque militiâ eos, quos mox consecutus est, honores excellenti virtute meruit. Utinam non maioribus experimentis testatum esset, quâ tum in omni re Fortuna posset; sed in hoc quoque genere abundè agnosci vis eius potest.²¹⁵ nam & Seianus, vir antiquissimi moris, & priscam gravitatem semper humanitate temperans, in Germaniâ Illyricoque, & mox in Africâ, splendidissimis functus ministeriis, non merito, sed materiâ adipiscendi triumphalia, defectus est. Et A. Licinius Nerua Silianus, P. Silij filius, quem virum, ne qui intellexit quidem, abundè miratus est, ne nihil optimo civi, simplicissimo duci petisset, præreptus immaturè, & fructu amplissimæ principis amicitia, & consummatione euectæ in altissimum paternumq. fastigium imaginis, defectus est. Horum virorum mentione si quis quæsisse me dicet locum, fatentem arguet. neque enim iustus sine mendacio candor apud bonos crimini est. Tantum quòd ultimam imposuerat Pannonico ac Delmatico Bello Cæsar manum, cum, intra quinque consummati tanti operis dies, funestæ ex Germaniâ epistolæ, cæsi Vari, trucidatarumque legionum trium, totidemque alarum, & sex cohortium, velut in hoc saltum tantummodò indulgente nobis fortunâ,²¹⁶ ne occupato duce, & causa persona moram exigit. Varus Quintilius, illustri magis quàm nobili ortus familiâ, vir ingenio mitis, moribus quietus, vt corpore & animo immobilior, otio magis castrorum, quàm bellicæ assuetus militiæ; pecuniæ verò quàm non contemptor, Syria, cui præfuerat, declaravit; quam pauper diuitè ingressus, diues pauperè reliquit: is cum exercitui, qui erat in Germaniâ, præesset, cõcepit esse homines, qui nihil, præter vocè membræque, haberent hominũ, quiq. gladiis domari non poterant, posse iure mulceri. Quo proposito mediâ ingressus Germaniam, velut inter viros

Lepido Triũphalia.

Delmatia; subacti.

Q. Julius Postumus.

L. Apronius

Seianus.

Licinius Nerua.

Vari cæsi in Germaniâ.

Vari incuria.

pacis.

*Germanorū
vasisies.*

Arminius.

*Coniurat
in Romanos.*

Segestes.

*Clades Va-
riana.*

*Ipsius Vari
fatum.*

*Tiberius in
Germaniam
missus.*

pacis gaudentes dulcedine, iurisdictionibus, agēdoque pro tribunali ordine, trahebat æstiva. At illi, ²¹⁷ quod, nisi expertus, vix credebat, in summā feritate versutissimi, natūmque mendacio genus, simulantes fictas litium series, & nunc prouocantes alter alterum iniuriā, nunc agentes gratias, quod eas Romana iustitia finiret, feritāsque sua, nouitate incognitæ disciplinæ, mitesceret, & solita armis discerni iure terminarentur, in summam socordiam perduxere Quintilium. vsque eò, vt se prætorem urbanum in foro ius dicere, non in mediis Germaniæ finibus exercitui præesse crederet. Tum iuuenis, genere nobilis, manu fortis, sensu celer, vltra barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri, principis gentis eius, filius, ardore animi, vultu oculisq. præferens, assiduus militiæ nostræ prioris comes, & iam ciuitatis Romanæ ius equestrémque consecutus gradum, segnitia ducis in occasionem sceleris vsus est; haud imprudenter speculatus, neminem celerius opprimi, quàm qui nihil timeret, & frequentissimum initium esse calamitatis, Securitatem. Primum igitur paucos, mox plures in societate consilij recipit; opprimi posse Romanos, & dicit & persuadet; decretis facta iungit; tempus insidiarū constituit. Id Varo per virum eius gentis fidelem, clarique nominis ²¹⁸ Segesten indicatur: sed præualebant iam fata consiliis, omnemque animi eius aciem præstinxerant. Quippe ita se res habet, ²¹⁹ vt plerumque, qui fortunam mutaturus est, consilia corrumpat, efficiatque, quod miserimum est, vt, quod accidit, id etiam merito accidisse videatur, & casus in culpam transeat. Negat itaque se credere, spemque in se benevolentia ex merito aestimare profiteretur. Nec diutiùs, post primum indicem, secundo relictus locus. Ordinem atrocissimæ calamitatis, quā nulla, post Crassi in Parthis damnum, in externis gentibus, grauior Romanis fuit, iustis voluminibus, vt alij, ita nos conabimur exponere. Nunc summa deflenda est. Exercitus omnium fortissimus, disciplinā, manu, experientiaque bellorum inter Romanos milites princeps, matcore ducis, perfidia hostis, iniquitate fortunæ circumuentus; cum ne pugnandi quidem egregiè occasio, in quantum voluerant, data esset miseris, castigatis etiam quibusdam graui pœnā, quia Romanis & armis & animis vsi fuissent, inclusus siluis, paludibus, insidiis ab eo hoste ad interuersionem trucidatus est, quem ita semper more pecudum trucidauerat, vt vitam aut mortem eius nunc irā, nunc veniā temperaret. Duci plus ad moriendum, quàm ad pugnandum, animi fuit. quippe, ²²⁰ paterni auitiq. exempli successor, se ipse transfixit. At è præfectis castrorum duobus quàm clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit; qui, cum longè maximam partem absumpsisset acies, auctor deditiois, supplicio, quàm proelio, mori maluit. At Volumnius, legatus Vari, cetera quietus ac probus, diri auctor exempli, spoliatum equite peditem relinquēs, fugā cum alis Rhenum petere ingressus est; quod factum eius Fortuna vltra est. non enim desertis superfuit, sed desertor occidit. Vari corpus semiustum hostilis laterauerat feritas; caput eius, abscissum, latūmque ad Maroboduum, & ab eo missum ad Cæsarem, gentilitij tandem tumuli sepulturā honoratum est. His auditis, reuolat ad patrem Cæsar: perpetuus patronus Romani Imperij, assuetam sibi causam suscipit. Mittitur ad Germaniam

maniam, Gallias cōfirmat, disponit exercitus, præsidia munit, se magnitudine suâ, non fiducia hostium, metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiæ minabantur; ultra Rhenum, cum exercitu, transgreditur. ²²¹ Arminio territo, quem arguisse pater & patria contenti erant, penetrat interiùs, aperit limites, vastat agros, vrit domos, fundit obuios; maximâque cum gloriâ, incolumi omnium, quos transduxerat, numero, in hiberna reuertitur. Reddatũr verum L. Asprenati testimonium; qui, legatus sub auunculo suo Varo militans, nauâ virilique operâ duarum legionum, quibus præerat, exercitum immunem tantâ calamitate seruauit; maturêque ad inferiora hiberna descendendo, vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmauit. Sunt tamen, qui, vt viuos ab eo vindicatos, ita iugulorum sub Varo occupata crediderint patrimonia, ²²² hereditatẽque excisi exercitus, in quantum voluerit, ab eo aditam. Lucij etiam Cæditij, præfecti castrorum, eorũque, qui, vnâ circumdati Alifone, immensis Germanorum copiis obſidebantur, laudanda virtus est; qui, omnibus difficultatibus superatis, quas inopia rerum intolerabiles, vis hostium faciebat inexsuperabiles, nec temerario consilio, nec segni prouidentiâ vsi, speculatiq̃ue opportunitatem, ferro sibi ad suos peperere reditum. Ex quo apparet, Varum, sanè grauem, & bonæ voluntatis virum, magis imperatoris defectum consilio, quàm virtute destitutum militum, se, magnificentissimũque perdidisse exercitum. Cũ in captiuos sæuiretur à Germanis, præclari facinoris auctor fuit ²²³ Caldi Cœlij, vetustate familiæ suæ dignissimus; qui, complexus catenarum, quibus vinctus erat, seriem, ita illas inlinit capiti suo, vt protinus pariter sanguinis cerebrique profluuium exspiraret. Eadem & virtus & fortuna, subsequenti tempore, ingressa animam Imperatoris Tiberij fuit, quæ initio fuerat; qui, concussis hostium viribus, classicis peditũmque expéditionibus, cũ res Galliarum maximæ molis, accensâsque plebis Viennensium dissensiones, coërcitione magis, quàm poenâ, mollisset; & senatus populũsque Rom. postulante patre eius, vt æquum ei ius in omnibus prouinciis exercitibũsque esset, quàm erat ipsi, decreto complexus esset; (etenim absurdum erat, non esse sub illo, quæ ab illo vindicabantur; & qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non iudicari parem) in Urbem reuersus, iam pridem debitum, sed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis, Delmatĩsque egit triumphum. cuius magnificentiam quis miretur in Cæsare? fortunæ verò quis non miretur indulgentiam? quippe omnes eminentissimos hostium duces occisos fama narrauit, sed vinctos triumphus ostendit. quem mihi, fratrisque meo, inter præcipuos, præcipuisque donis adornatos viros, comitari contigit. Quis non inter reliqua, quibus singularis moderatio Ti. Cæsaris elucet, atque eminet, hoc quoque miretur, quòd, cũ sine vllâ dubitatione septem triumphos meruerit, tribus contentus fuerit? Quis enim dubitare potest, quin ex Armeniâ receptâ, & ex rege ei præposito, cuius capiti insigne regium suâ manu imposuerat, ordinatisque rebus Orientis, ouans triumphare debuerit? & Vindelicorum Rætorũmque victor, curru Urbem ingredi? fractis deinde post adoptionem, continuâ triennij militiâ, Germaniæ viribus,

L. Asprenas.

L. Cæditius.

Caldi Cœlij
virtus.Gallia com-
posita.Tiberius
triumphat.Adulatoria
laudes.

idem illi honor & deferendus, & recipiendus fuerit? &, post cladem sub Varo acceptam, ocius prosperrimo rerum euentu, eadem excisa Germania, triumphum summi ducis adornare debuerit? Sed in hoc viro, nescias, vtrum magis mireris, quòd laborum periculorumque semper excessit modum, an quòd honorum temperauit. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum metus. quippe Cæsar Augustus, cum Germanicum, nepotem suum, reliqua belli patraturum, misisset in Germaniam, Tiberium autem filium missurus esset in Illyricum, ad firmanda pace, quæ bello subegerat, prosequens eum, simulque interfuturus athletarum certaminis ludicro, quod eius honori sacratum à Neapolitanis est, processit in Campaniam: quamquam iam motus imbecillitatis, inclinataeque in deterius principia valetudinis senserat; tamen obnitere vi animi, profecutus filium, digressusque ab eo Beneuenti, ipse Nolam petiit; &, ingrauescente in dies valetudine, cum sciret, quis, volenti omnia post se salua remanere, accersendus foret, festinanter reuocauit filium. ille ad patrem patriæ expectato reuolauit maturius. Tum, securum se Augustus prædicans, circumfusúsque amplexibus Tiberij sui, commendans illi sua, atque ipsius opera, nec quidquam iam de fine, si fata poscerent, recusans, subrefectus primo conspectu, alloquióque carissimi sibi spiritus, mox, cum omnem curam fata vincerent, in sua resolutus initia, Pompeio Appuleiódque cos. septuagesimo sexto anno animam caelestem caelo reddidit. Quid tunc homines timuerint, quæ senatus trepidatio, quæ populi confusio, quis orbis metus, in quam arto salutis exitiique fuerimus confinio, neque mihi, tam festinanti, exprimere vacat; neque, cui vacat, potest. Id solum voce publicâ dixisse habeo: Cuius vis ruinam timueramus, eam ne commotam quidem sensimus. tantaque vnus viri maiestas fuit, vt nec bonis, neque contra malos opus armis foret. Vna tamen veluti luctatio ciuitatis fuit, pugnantis cum Cæsare senatus populique Romani, vt stationi paternæ succederet; illius vt potius æqualem ciuem, quam eminentem liceret agere principem. tandem magis ratione, quam honore, victus est; cum, quidquid tuendum non suscepisset, periturum videret. solique huic contigit, pænè diutius recusare principatum, quam, vt occuparent eum, alij armis pugnauerant. Post redditum caelo patrem, & corpus eius humanis honoribus, nomen diuinis honoratum, primum Principalium eius operum fuit, Ordinatio comitiorum, quam, manu suâ scriptam, D. Augustus reliquerat. Quo tempore mihi fratriq; meo, candidatis Cæsaris, proximè à nobilissimis ac sacerdotibus viris, destinari prætoribus contigit, consecutis, vt neque post nos quemquam D. Augustus, neque ante nos Cæsar commendaret Tiberius. Tulit protinus & voti, & consilij sui pretium resp. neque diu latuit, aut quid, nõ impetrando, passuri fuisset; aut quid, impetrando, profecissemus. quippe exercitus, qui in Germaniâ militabat, præsentisque Germanici imperio regebatur, simulque legiones, quæ in Illyrico erant, rabie quâdam & profundâ confundendi omnia cupiditate, nouum ducem, nouum statum, nouam quærebant remp. quinetiam ausi sunt minari, daturos senatui, daturos principi leges; modum stipendij, finem militiæ sibi ipsi constituere conati sunt. processum etiam in arma, ferrumque strictum est, &

pænè

*Augusti mor-
bis.*

*Tiberium
successorem
destinat.*

Moritur.

*Tiberius re-
cusat im-
perium.*

*Augusti con-
secratio.*

Comitia.

*Velleius pra-
sor.*

*Seditioes
militum.*

panè in vltimum gladiatorum erupit impunitas. defuitque, qui contra
 temp. duceret, non qui sequerentur. Sed hæc omnia veteris Imperatoris
 maturitas, multa inhibentis, aliqua cum grauitate pollicentis, ²²⁴inter se-
 ueram præcipuè nostrorum vltionem, mitis aliorum castigatio, breui so-
 piit ac sustulit. Quo quidem tempore, vt pleraque ignaue Germanicus,
 ita Drusus, qui à patre in id ipsum, plurimo quidem igne emicans, incen-
 dium militaris tumultus missus erat, prisca antiquaque seueritate vsus,
 ancipitia sibi tam re, quam exemplo, perniciofa, & his ipsis militum gla-
 diis, quibus obsessus erat, obsidentes coërcuit, singulari adiutore in eo
 negotio vsus, Iunio Blæso, viro nescias vtiliore in castris, an meliore in <sup>Iunius Ele-
 fss.</sup>
 togâ. qui, post paucos annos proconsul in Africâ, ornamenta triumphâ-
 lia, cum appellatione Imperatoriâ, meruit. ac Hispanias, exercitumque
 virtutibus, celeberrimâque in Illyrico militiâ, vt prædiximus, cum im-
 perio obtineret, in summâ pace, quiete continuit; cum ei pietas rectissi-
 ma sentiendi, & auctoritas, quæ sentiebat, obtinendi, superesset. cuius
 curam ac fidem, Dolabella quoque, vir simplicitatis generosissimæ, in ^{Dolabella.}
 maximâ parte Illyrici per omnia imitatus est. Horum xvi. annorum
 opera quis, cum incerta sint oculis animisque omnium, in partibus
 eloquatur? Sacrauit parentem suum Cæsar non imperio, sed religio- <sup>Effusio in Ti-
 bery laudes.</sup>
 ne. non appellauit eum, sed fecit deum. reuocata in forum fides,
 summotæ foro seditio, ambitio campo, discordia curiâ, sepultæque
 ac situ obsitæ; iustitia, æquitas, industria, ciuitati redditæ; accessit ma-
 gistratibus auctoritas, senatui maiestas, iudiciis grauitas; compressa
 theatralis seditio; rectè faciendi omnibus aut incussa voluntas, aut im-
 posita necessitas. honorantur recta, praua puniuntur. suspicit poten-
 tem humilis, non timet. antecedit, non contemnit, humiliorem po-
 tens. quando annonæ moderatior? quando pax latior? Diffusa in Orien-
 tis Occidentisque tractus, & quidquid meridiano aut septentrione fini-
 tur, pax Augusta per omnes terrarum orbis angulos à latrociniorum metu
 seruat immunes. Fortuita non ciuium tantummodò, sed Urbium dam-
 na Principis munificentia vindicat. Restitutæ vrbes Asiæ. vindicatæ ab
 iniuriis magistratuum prouinciæ. honor dignis paratissimus. ²²⁵pcena in
 malos fera, sed aliqua. superatur æquitate gratia, ambitio virtute. nam,
 facere rectè ciues suos, Princeps optimus, faciendo, docet; cumque sit
 Imperio maximus, exemplo maior est. Rarò eminentes viri non magnis
 adiutoribus ad gubernandam fortunam suam vsi sunt; vt duo Scipiones
 duobus Læliis, quos per omnia æquauerunt sibi; ²²⁶vt D. Augustus,
 M. Agrippâ. & maximè ab eo, Statilio Tauro. quibus nouitas fami-
 liæ haud obstitit, quo minus ad multiplices consulatus, triumphosque,
 & complura eniterentur sacerdotia, etenim magna negotia magnis ad-
 iutoribus egent. Neque in paruo paucitas ministeria defecit. Inter-
 estque reip. quod vsu necessarium, & dignitate eminere; vtilitatemque
 auctoritate muniri. Sub his exemplis Tiberius Cæsar Scianum Ælium,
 principe equestri ordinis patre natum, materno verò genere clarissi-
 mas, veteresque, & insignes honoribus complexum familias, haben-
 tem consulares fratres, consobrinos, auunculum, ipsum verò laboris ac
 fidei capacissimum, sufficiente etiam vigori animi compage corporis,

singularem principum onerum adiutorem in omnia habuit, atque habet, virum seueritatis lætissimæ, hilaritatis priscae, actu otiosis simillimum, nihil sibi vindicantem, eoque assequentem omnia, semper infra aliorum æstimationes se metientem, vultu, vitæque tranquillum, animo exsomnia. In huius virtutum æstimatione iam pridem iudicia ciuitatis cum iudiciis principis certant. neque nouus hic mos senatus populique R. est, putandi, quod optimum sit, esse nobilissimum. nam & illi antiqui, ante primum Bellum Punicum, abhinc annosccc. T. Coruncanium, hominem nouum, cum aliis omnibus honoribus, tum pontificatu etiam maximo, ad principale extulere fastigium; & equestri loco natum Sp. Caruilium, & mox ²²⁷ M. Catonem, nouum etiam, Tusculo, Urbis inquilinum, Mummiûmque Achaicum in consulatus, censuras, & triumphos prouexere. & qui C. Marium, ignotæ originis, vsque ad sextum consulatum sine dubitatione Romani nominis habere principem; ²²⁸ & qui M. Fulvio tantum tribuere, vt pænè, assentatione suâ, quibus vellet, principatus conciliaret; quique nihil Asinio Pollioni negauerunt, quod nobilissimis, summo cum sudore, consequendum foret; profectò hoc senserunt, In cuiuscumque animo virtus inesset, ei plurimum esse tribuendum. Hæc naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum, Cæsarem; ad iuuanda verò onera principis, Seianum protulit; senatûmque & pop. Rom. eò perduxit, vt, quod vsu optimum intelligit, id in tutelam securitatis suæ libenter aduocet. Sed, propositâ quasi vniuersâ Principatus Ti. Cæsaris formâ, singula recenseamus. Quâ ille prudentiâ Rhascupolim, interemptorem fratris sui filij Cotys, ²²⁹ confortisque eiusdem Imperij, euocauit? singulari in eo negotio vsus operâ Flacci Pomponij, consularis viri, nati ad omnia, quæ rectè facienda sunt, simplicitque virtute merentis semper, quàm captantis gloriam. Cum quantâ grauitate, ²³⁰ vt senator, & iudex, non vt princeps, & causas pressius audit? quàm celeriter Libonem ingratum, & noua molientem, oppressit? Quibus præceptis instructum Germanicum suum, imbutûmque rudimentis militiæ secum actæ, domitorem recepit Germaniæ? Quibus iuuentam eius exaggerauit honoribus, respondente cultu triumphii rerum, quas gesserat, magnitudini? Quoties populum congiariis honorauit, senatorumque censum, cum id senatu auctore facere potuit, quàm libenter expleuit, vt neque luxuriam inuitaret, neque honestam paupertatem pateretur dignitate destitui? Quanto cum honore Germanicum suum in transmarinas misit prouincias? Quâ vi, consiliorum suorum ministro & adiutore vsus Druso, filio suo, Maroboduum, in hærentem occupati Regni finibus, pace maiestatis eius dixerim, velut serpentem, abstrusam terræ, salubribus consiliorum suorum medicamentis coëgit egredi? quàm illum & honoratè, nec securè continet? Quantæ molis Bellum, principe Galliarum ciente Sacrouiro, Floroque Iulio, mirâ celeritate ac virtute compressit? vt antè populus Rom. vicisse se, quàm bellare, cognosceret; nunciosq. periculi, victoriæ præcederet nuncius. Magni etiam terroris Bellum Africum, & quotidiano auctu maius, auspiciis cõsiliisque eius breui sepultum est. Quanta, suo suorûmq. nomine, exstruxit opera? Quàm piâ munificentia superq. humanam euectâ fidem, Templû patri

*Breniarium
Horum Ti-
berg.*

molitur

molitur! Quàm magnifico animi temperamento Cn. quoque Pompeij munera absumpta igni restituit! qui, quidquid vniquam claritudine eminuit, id veluti cognatum censet tuendum. Quâ liberalitate, cum aliàs, tum proximè, incenso monte Cœlio, omnis ordinis hominum iacturæ, patrimonio succurrit suo? Quantâ cum quiete hominum, rem perpetui præcipuique timoris, supplementum, sine trepidatione deletus, prouidet? Si aut natura patitur, aut mediocritas recipit hominum, ²²¹ apud aures deorum de his queri; quid hic meruit? primum, vt scelerata Drusus Libo iniret consilia? deinde, vt Silius & Piso; quorum alterius dignitatem constituit, auxit alterius? Vt ad maiora transcendam, quamquam & hæc ille duxit maxima; quid, vt iuuenes amitteret filios? quid, vt nepotem ex Druso suo? Dolenda adhuc retulimus: veniendum ad erubescenda est. Quantis hoc triennium, M. Vinici, doloribus lace- rauit animum eius? quamdiu abstruso, quod miserrimum est, pectus eius flagrauit incendio? quòd ex nuru, quòd ex nepote, dolere, indignari coactus est. Cuius temporis ægritudinem auxit amissa mater eminentif- sima, & per omnia deis, quàm hominibus, similiores femina; cuius poten- tiam nemo sensit, nisi aut leuatione periculi, aut accessione dignitatis. Voto finiendum volumen sit. IUPITER Capitoline, & ²³² auctor ac stator Romani nominis, Gradiue Mars, perpetuorumque custos Vesta- ignium, & quidquid numinum hanc Romani Imperij molem in amplif- simum terrarum orbis fastigium extulit, vos publicâ voce obtestor, at- que precor, custodite, seruate, ²³³ protegite hunc statum, hanc pacem; eique, functo longissimâ statione mortali, destinate successores quàm ferissimos, sed eos, quorum ceruices tam fortiter sustinendo terrarum orbis Imperio sufficiant, quàm huius suffecisse sensimus; consiliaque omnium ciuim aut pia, ***

*Aduersa Ti-
berij.*

*Vota pro
Principe.*

I N D E X

R E R V M E T V E R B O R V M

M E M O R A B I L I V M .

A.

A CERRANIS data est ciuitas	17	Alexandria condita	17
Achæi ex Laconica pulsi	12	Alexia	38
Achæi quas sedes occupauerint	ibid.	Alsinum coloni deducti	17
Achæi à Q. Metello Macedonicoo fusi	15	Altinum	48
Achaia in bellum instincta	ibid.	Amnestia decreta	42
Achaiam Mummius in prouinciam redegit	34	T. Ampij & T. Labieni trib. pl. lex pro Pompeio	35
Actia victoria	51	Amyntas rex	51
Adulatio magnæ fortunæ comes	57	Andrum insulam Iones occupant	12
Aegisthus per annos vii. regni potitur	11	Anicius	14
Aegisthum Orestes cum Electrâ sorore obtruncat	ibid.	Antiochus deuictus	13
Aegyptus à D. Augusto facta stipendiaria.	34	Antiochus Epiphanes Athenis Olympicum inchoauit	14
L. Aemilij Paulli laudes	14	Antistius ædilitius occiditur	29
Aemilius Sura de annis P. R.	13	L. Antonius M. Antonij frater	48
Aemulatio alit ingenia	18	L. Antonius consul Italiam tumultibus implet	ibid.
Aeolij multos locos obtinent	12	Perusiam petit	ibid.
Aeschylus tragicus	18	M. Antonius orator	22
Aesulum deducta colonia	17	Marij, Cinnaeque iussu confossus	27
Aetoliam Fuluius Nobilior stipendiariam fecit	34	M. Antonius C. Caesaris in consulatu collega	41
Affinitas inter Caesarem Pompeiumque contracta nuptiis	36	M. Antonij & Dolabellæ consulam furor	43
Affinitas inter Antonium & Caesarem	44	M. Antonius occupat Hs. septies millicies	ibid.
Afranius 18, 38. in Togatis clarus	22	M. Antonius à M. Lepido per colloquia repulsus	44
Agamemnon, rex regum, ab Aegistho occiditur	11	M. Antonij priuigna desponsa Octauio	ibid.
Agrippa	42	M. Antonius L. Caesarem auunculum proferibit	45
M. Agrippæ virtus	49	M. Antonius in Italiam venit	48
M. Agrippa classem exornat	49	M. Antonius Octauiam, sororem Caesaris, ducit uxorem	49
M. Agrippa insigni coronæ classicæ donatur	50	M. Antonius execratione populi, spectaculo pellitur	50
M. Agrippa Leucadem expugnat, Patras capit, Corinthum occupat	51	M. Antonij apud Parthos gesta	ibid.
M. Agrippa Iuliam uxorem ducit	55	M. Antonius Artaxasden, Armeniæ regem, catenis aureis vincit	51
M. Agrippæ mors	ibid.	M. Antonij in Cleopatram amor	ibid.
M. Agrippa, Agrippæ filius, ab Augusto adoptatus	58	M. Antonius bellum patriæ inferre constituit	ibid.
M. Agrippæ filij mira prauitas	62	Liberum patrem se appellari iubet	ibid.
Alba deducta colonia	17	M. Antonius militiæ classisque desertor	ibid.
Albis fl. Senonum Hermundorumque fines præterfluit	59	M. Antonius se ipse interimit	52
Alcæon vltimus Archontum Atheniensium	14	Antonianorum militum in pugnando constantia	ibid.
Alcæmana Lacones falso sibi vindicant	19	Apollinis Pythij oraculum	11
Alexander Magnus à Carano septimus decimus	13	Appuleius Saturninus à Mario morte multatus	24
Alexander Hercule paterni generis auctore gloriabatur	ibid.	L. Apronij virtus	63
Alexander Achille generis materni auctore iure gloriatus est	ibid.	Aquileia colonia deducitur	17
Alexander Magnus à Lysippo impetrauit, ut eorum equitum, qui ex ipsius turmâ apud Granicum flumen ceciderant, expressâ similitudine figurarum, faceret statuas, & ipsius quoque iis interponeret	15	Archilochus, & Homerus soli perfectissimi in iis operibus, quorum primi auctores fuerunt	12,
		Archontes cum honorem vsque ad Charopem vsurparunt	11
		Archon-	

I N D E X.

Archontes perpetui Athenis esse desierunt	14
Archontes in x. annos Athenis creati cepti	ibid.
Argivus nullus orator	19
Aricini in civitatem recepti	17
Ariminum deducuntur coloni	ibid.
Aristoteles	18
Aristodemus, vnus ex Heraclidis	11
Aristonicus Asiam occupat	20
Aristonicus Crassum Mucianum occidit	ibid.
Aristonicus à M. Perperna victus, ductusque in triumpho	ibid.
Aristonicus pœnas M/. Aquilio capite dat	ibid.
Aristonicus captus	34
Aristophanes comicus	18
Arminius	64
Arminius, Sigimeri filius, in Varum coniurat	ibid.
Arruntius Actius reip. restituitur	49
Artavasdes, Armeniæ rex, catenis aureis ab Antonio victus	51
Artavasdi regnum restituitur	55
Artorius C. Octavij medicus	48
Asculani Seruum prætorem Fonteiumque legatum occiderunt	25
Asiaticum imperium ab Assyriis ad Medos translatum	13
Asiam L. Scipio eripuit Antiocho	34
Asia ab Attalis possessa regibus	ibid.
Asiam M. Perperna tributariam fecit	ibid.
L. Asprenatis virtus	65
Assyrii, principes omnium gentium	13
Asinius Pollio	33
Asinius Pollio Iulianis partibus fidus	44
Asinius Pollio speciosas res circa Altinum aliasque Venetiæ vrbes edidit	48
Asinius Pollio Domitium iunxit Antonio	ibid.
Asinij Pollionis factum, & dictum memorabile	52
Asylum	14
Athenæ sub regibus esse desunt	11
Athenæ à Sulla oppugnatae	28
Athenienses in Eubœa	12
Atheniensium ingenia	19
Atheniensium in Romanos fides certa	28
Atheniensium decretum celeberrimum	42
Atia Augusti mater	ibid.
Atreus Olympicum sacrum quando instituerit	13
Attalus rex Asiam pop. Rom. hereditate reliquerat	20
Attica fides	28
Attius tragœdus	18
Attius in Tragœdiis clarus	22
Attuarii subacti	58
D. Augustus Cicerone consule natus	33
Augustus Cæsar in Campaniam Nolam petit	66
expirat	ibid.
Aurunca deducta colonia	17
Auximum coloni missi	ibid.

B.

B ALBI Cornelij facinora	40
Bathinus flumen	62
Batones Pannonum duces	60, 62
Bella ciuilia finita vicesimo anno	53
Belli ciuilis initia	38
Belli ciuilis incendia	ibid.
Bellorum ciuiliū damna	53
Bellum Africanum	41, 68
Bellum Campanum	48
Bellum Germanicum Druso Claudio delegatum	55
Ti. Neroni	56
Bellum Italicum	24
Bellum Iugurthinum	23
Bellum Nolanum	26
Bellum Numantinum	19
Bellum Pannonicum per Neronem gestum	55
Bellum Pannonicum, maximum	60
Bellum seruile	31
Bellum Thracicum	56
Beneuentum coloni deducti	17
Bibulus, collega Cæsaris	37
Bithyniam Nicomedes pop. R. legat	34
Bocchus rex	23
Boiohæmum regio	60
Bononia deducta colonia	17
Britannia bis à Cæsare penetrata	38
Bructeri subacti	58
Brundisium colonia deducta	17
Brutus	33
A. Bruti Gallæci præclara in Hispaniâ militia	21
D. Bruto decretus triumphus	43
D. Brutus consul designatus	42
D. Brutus iugulatur Cæsaris interfector	44, 52
M. Brutus prætor in Cæsarem coniuratus	44
M. Brutus, & C. Cassius prouincias exercitusque occupant	42
M. Brutus 46. Lycios deuincit	43
ibid. Cassio melior vir	47
M. Bruti morientis ætas	ibid.
M. Brutus, à Stratone Ægeate impetrat, vt sibi morituro commodet manum	46, 52
Buxentum coloni mittuntur	17

C.

C ÆCILIVS comædus	18
Cæcilie familiæ claritudo	23
A. Cæcina	61
L. Cæditij virtus laudanda	65
Cæpionis censoria seueritas	23
Cæsar	33
C. Cæsar Strabo	22
C. Cæsaris consulatus, & gesta	35
C. Cæsar Magno Alexandro simillimus	ibid.
C. Cæsaris lex de Campano agro plebi diuidendo	36
C. Cæsar & Pompeius oppressi Ciceronis suspicionem non caruerunt	37
C. Cæsaris in Galliâ gesta clarissima	38
C. Cæsar.	

I N D E X.

C. Cæsar ad urbem	39	C. Cassius Rhodum capit	ibid.
C. Cæsar Thessaliam petit	40	C. Cassius ceruicem liberto præbet	ibid. 52
Cæsar in Africam	41	C. Cassius melior Bruto dux	47
C. Cæsar in victos clementia	41	Cassius Longinus censor severus	23
C. Cæsar in Hispaniam	42	Cassius Parmensis occiditur	52
C. Cæsar in Hispaniâ facinus, & virtus eximia		Castrum colonis occupatum	17
ibid.		Catilina vrbe pulsus	33
C. Cæsar in urbem reditus	ibid.	Catilina, fortissimè dimicans, obtruncatur	ibid.
triumphi	ibid.	Cato	ibid.
C. Cæsar interemptus	ibid.	Cato historicus	18
C. Cæsar obitus præmonitiones	42	Cato Porcius consul Italico bello occisus	25
C. Cæsar testamentum	ibid.	Catonis filij mors	47
C. Cæsar cum rege Parthorum coit.	57	M. Catonis sententia de Nola & Capua condita	
C. Cæsar ab Adduo vulneratus	ibid.	15	
C. Cæsar mors	ibid.	M. Cato, perpetuus diruendæ Carthaginis auctor	
L. Cæsar obitus	ibid.	16	
Ti. Cæsar gesta	34	Cato repetundarum ex Macedonia damnatus	22
Ti. Cæsar in Germaniam reuolat	65	M. Catonis virtus	33
Ti. Cæsar ex Pannoniis, Delmatisque triumphum agit	ibid.	M. Cato ad spoliandum regno Ptolomæum missus	37
Ti. Cæsar patri succedere renuit	66	M. Cato homo nouus	68
Ti. Cæsar laudum enumeratio	68	Catullus poeta	33
Caldus Cælius præclari facinoris auctor	65	Q. Catuli mors	27, 39
Cales deducta colonia	17	Q. Catuli verecundia, & auctoritas	31
Calidius	33	Cæionij exemplum turpe	64
Calpurnia, vxor Antistij, iugulato viro, seipsam gladio transfixit	29	Censorini obitus	57
Calpurnia Cæsaris vxor	42	Censura Pauli & Planci	55
Caluus	33	Cethegus alijque in carcere necati	31
Campanis data est ciuitas	17	Chalcidenses orti Atticis	12
Campanæ colonie supplementum adiicitur	50	Charops primus Archon decennialis	14
Canidius ad Antonium præcipiti fugâ se rapit	52	Chios ab Ionibus occupata	12
Canidius moritur	ibid.	M. Cicero, eloquentium princeps	18
Caninefates subacti	58	M. Ciceronis laudes, & in coniuratos gesta	32
Canutius continua rabie lacerat Antonium	44	M. Cicero patriæ restitutus	37
Capito, Velleij patruus, Agrippæ subscribit in C. Cassium	46	M. Ciceronis domus 24. à senatu restituta	37
Cappadocia facta stipendiaria	34	M. Ciceronis acta	43, 44
Capua conditur à Tuscis	15	M. Cicero continuis actionibus Antonij memorie inuffit notas	44
Capua in formam præfecturæ redacta	37	M. Ciceronis mors	45
Caranus, sextus decimus ab Hercule, regnum Macedonia occupat	13	Ciliciam perdomuit Numidicus	34
Carbo Papirius orator	22	Cimbri, Teutonique Rhenum transcendunt	21
Carbo solus toto anno consul fuit	29	Cimbrorum in Romanos gesta	24
C. Carbo prætorius, consulis frater occiditur	ibid.	Cinna neque Mario, nec Sulpicio temperatior	26
Carnuntum locus Norici Regni proximus	60	Cinnæ consulatus à senatu abrogatus	27
Carseoli deducta colonia	17	Cinna ab exercitu, qui circa Nolam erat, receptus	ibid.
Carthago annos 65. ante Romam conditur	13	Patriæ bellum infert	ibid.
Carthaginem senatus statuit excidere	15	Marium cum filio ab exilio reuocat	ibid.
Carthago à P. Scipione deleta	16	Cinna, seditione orta, ab exercitu est interceptus	28
Carthago in Africâ prima extra Italiam colonia condita est	17, 24	Circenses ludi	30
Carthaginis remoto metu cursu præcipiti à virtute desinitum	19	Ciuitas quo pacto Italiæ data	25
Sp. Caruilus homo nouus	68	Claudius consul primus in Siciliam transiecit exercitum	34
Cassij censoris theatrum	17	Ti. Claudius Nero bellum Campanum ciuit	48
Cassio in demoliendo theatro eximia ciuitatis seueritas, & consul Cæpio restitère	ibid.	Ti. Claudij Neronis laudes	55
C. Cassius M. Crassi quæstor	38	Ti. Claudius Nero cum Druso Claudio fratre Rætos Vindelicosque adgreditur	ibid.
C. Cassius prætor in Cæsarem coniuratus	41	Ti. Claud. Nero triumphat	ibid.
C. Cassius Dolabellam Laodicea inclusum expugnat	46	Ti. Claud. Nero Germanos domat	56
		Clazomenæ, ab Ionibus conditæ	12
		Cleopatæ fuga	51
		Cleopatra, illatâ aspide, morsu eius spiritum redidit	ibid.
			P. Clodij

I N D E X.

P. Clodij lex	37
P. Clodij de M. Catone lex	37
P. Clodius à Milone iugulatus	38
Cremona deducta colonia	17
Codrus, Melanthis filius, ultimus rex Athenarum	11
Codrus interemptus	ibid.
Cælius orator	33
Cælius historicus	23
M. Cælij acta	45
Coloni arum enumeratio	17
Colophon, ab Ionibus condita	12
Compsa à Milone oppugnatur	45
Coniurati Capitolium occupant	42
Coponij dictum in Plancum	51
Corfinium	25
Corfinio Cæsar potitur	39
Corinthus ab Homero nominatur	11
Corinthus antea Ephyre ab Halete, sexto ab Hercule, conditur	ibid.
Corinthus euerfa	16
Corinthus occupata	51
Cornelia, Africani filia, Gracchorum mater	12
L. Cornelius Merula, flamen Dialis, in locum Cinnæ consul successit	27
interficitur iussu Cinnæ	ibid.
Cornelius Rufinus, bello Pyrrhi dux celeberrimus	25
L. Cornelius Sulla consul	ibid.
Coronificius, Octavij legatus	49
Corvinus, orator	33
T. Coruncanius, pont. max. homo novus	68
Cossam coloni missi	17
Cossi virtus	63
Cotta, iudicandi munus æqualiter inter senatum, & equites partitus est	32
L. Crassus orator	21
M. Crassus servile bellum repressit	31
M. Crasso Syria decreta	37
M. Crassus à Parthis interemptus	38
P. Crassus orator	18
Cratinus comicus	ibid.
Creon primus Archon annuus	14
Creta in pop. Rom. potestatem redacta	32
Creta longissimæ libertatis sine multata	34
Cresphontes, vnus ex Heraclidis	11
Crispus Marcius	46
Cumæ in Italiâ à Chalcidensibus condita	12
Cumarum & Neapolis in Romanos eximia fides	ibid.
Cumanos ritus Osca mutavit vicinia	ibid.
C. Curio trib. pl. bello civili facem subiecit	38
Cymen Aeolij conditur	12
Cyprius devicta	34

D.

D AMASIPPVS Domitium Scævolam, C. Carbonem, & Antistium trucidat	29
Daorisi Delmatæ	63
Delos occupata ab Ionibus	12
Dertona	17
Desitiates Delmatæ	63

Diphilus comicus	18
Diuerfitas morum & studiorum inter P. Scipionem, & L. Mummiū	16
Dolabella consul	42
Dolabella C. Trebonium occidit	46
Dolabella ad ictum serui ceruicem præbet	ibid.
Dolabella, vir simplicitatis generosissimæ	67
Domitiæ familiæ felicitas	23
Domitij ex Aruernis victoria	ibid.
Cn. Domitij lex de sacerdotum creatione	23
Cn. Domitius occupatus nauibus fugit	47
Domitius Calvinus Vibillum primipili centurionem, ob turpem ex acie fugam, fuste percussit	49
Domitius Scæuola trucidatur	29
Domus Ciceronis 24. à senatu restituta	37
Drusi Claudij virtus 56. mors	ibid.
Drusus Liuius, Iuliæ Augustæ pater, se ipse interimit	47

E.

L EGGI clarum exemplum	64
Egnatius Rufus interimere Augustum statuit	54
Elissa Tyria, quam quidam Dido autumant	13
Enumeratio eminentium ingeniorum	33
Ephesus ab Ionibus condita	12
Ephyram in Thesprotiâ Philippus occupat	12
Ephyre antea Corinthus	ibid.
Epirum Pyrrhus occupat	ibid.
Eporædia colonia deducta	17
Erethria ab Atheniensibus in Eubœâ occupatur	12
Erythra ab Ionibus condita	ibid.
Eryx primus Archon decennalis	14
Eumenes rex	ibid.
Eupolis comicus	18
Euporus seruus C. Gracchum dominum prius, se deinde interimit	21
Euripides tragicus	18

F.

F ABIUS Aemilianus disciplina in Hispaniâ clarissimus	21
Fabij ex Allobrogibus victoria	23
Fabrateria deducta colonia	17
Fannius	18
C. Fannius orator	22
Firmum colonis occupatur	17
C. Flavius Fimbria se ipsam interimit	28
Formiani in ciuitatem recepti	17
Fregellæ deducta colonia	ibid.
Fregellæ à L. Opimio excisæ	21
Fulvia, Antonij vxor, omnia armis miscet	48
Prænestæ capit	ibid.
Fulvia Italiâ excedit	ibid.
Fuluij Flacci aspera censura	15
Cn. Fuluius censoris frater, à fratre senatu motus	ibid.
Fuluius Flaccus cum filio à L. Opimio interemptus	22
Fuluij Flacci, qui Capuam ceperat, filiorum exemplum clarissimum	ibid.
Fundani in ciuitatem recepti	17

K.

A. GABI.

I N D E X.

G.

A. GABINII trib. pl. lex, vt Pompeius ad Piratas compescendos profici secretar 31
 Gades à Tyriâ classe conditæ 12
 Ser. Galba 18
Gallias Domitius Fabius primum cum exercitu intrauit 34
 Gallia C. Cæsaris auspiciis infractæ ibid.
 Gallia Cæsari in quinquennium decretæ 37
 Gallia Cæsari prorogata ibid.
 Gallogræciam perdomuit Vulso Manlius 34
 Gentes multæ à Pompeio deuictæ 55
 Gentius Illyriorum rex in triumpho ductus 14
 Germania rebellat 56
 Germanici virtus 63
 Germanicus pleraque ignauè gesserat 67
 Germani militis Cæsaris videndi cupido 59
 Germanus seruus, ad interficiendum Marium missus, vt eum agnouit, profugit è carcere 26
Gracchi 18
 Gracchilatores 22
 C. Gracchi furor 21
 Gracchus colonias extra Italiam posuerat 24
 Ti. Gracchi laus, & vituperatio 19, 20
 Gracia concussa maximis motibus 12
 Graulca colonia deducitur 17

H.

HALETES, Hippotis filius 12
 Hercynia filius 60
 Hercules in Olympicis victor 13, 14
 Hermione Orestis pacta 11
 Hesiodus 120. annos distinctus ab Homeri ætate 19
 Hesiodus quando claruerit ibid.
 Hispania vniuersa facta stipendiaria 34
 Hispania, Cn. Pompeio decretæ 38
 Homerus quando floruerit 13
 Homerus solus appellari Poeta meruit 12
 Homeri laus ibid.
 Homerus, & Archilochus soli perfectissimi in iis operibus, quorum primi auctores fuere 13
 Homerus non cæcus genitus ibid.
 Horoscus lege suâ equitibus in theatro loca restituit 32
Q. Hortensius de Minatij Magij virtutibus in Annalibus retulit 25
Q. Hortensius orator 33
Q. Hortensij mors 39
 Hortensius, Hortensij oratoris filius, obtruncatur 47

I.

IANVS Geminus quoties certa pacis argumentum clausus dederit 34
 Illyrium Dalmatiaque à Ti. Cæsare deuicta ibid.
 Initium in vrbe Româ ciuilibus sanguinis, gladio-rumque impunitatis 20
 Interamna 17
 Inuidia, eminentis fortunæ comes 14
 Iones, duce Ione, regionem occupant, Ioniamque appellant 12

Iones multas insulas occupant ibid.
 Ionia ibid.
 Iphitus Elius Olympiorum certamen, mercatum. que instituit ante M. Vinicium consulem anno DCCCCLV. 13
 Isocrates 18
 Italicum bellum 24, 25
 Italici belli Imperatores clari 25
 Italicorum duces ibid.
 Iuba Cn. Pompeio fauebat 40
 Iugurtha sub Africano militauit 23
 Iugurthinum bellum ibid.
 Iulia, flumen 59
 Iulia, Pompeij Magni vxor, decessit 38
 Iulia M. Marcelli primum, M. deinde Agrippæ vxor 54, 55
 Iulia Neroni nubit 53
 Iuliaz luxuria 56
 Iuliaz mæchi pœnas pendunt ibid.
 Iulita in insulam relegata. 57
 Iulius Florus Galliarum princeps 68
Q. Iulij Postumi celebris opera 65
 Iunij Blaesi laudes 67
 Iurgia inter Pompeium & Lucullum 32
 Iuuentius Lateranensis seipse gladio transfixit 44

L.

LABIENS transmarinas prouincias magnis momentis concutit 49
 occiditur à Ventidio ibid.
 Lacedæmonij in Asia 12
 Lacedæmonius nullus orator 19
 Lælius 18
 Lælius orator 22
P. Lænas trib. pl. Sex. Lucilium Saxo Tarpeio deicit 28
 Langobardi fracti 59
 Larissa, ab Acolis condita 12
 Lashenes, & Panares, duces Cretensium 32
 Latinus, Romuli auus 14
 Lebedus ab Ionibus condita 12
 Lentulus & Marcellus consules 39
 Lentulus necatus in carcere 33
 Lepidus Aelius augur, quod sex millibus ardes conduxisset, adesse iussus 23
M. Lepidus pont. max. 44
M. Lepidus à senatu hostis iudicatus ibid.
M. Lepidus Paullum fratrem proscibit 45
M. Lepidus, vanissimus omnium vir 50
 Cæsari denunciat, vt Sicilia excedat ibid.
M. Lepidus Octauij genibus aduolutus ibid.
M. Lepidus, Lepidi triumviri filius, Augusti interficiendi consilium capit 52
 opprimitur à Mæcenate ibid.
M. Lepidus à Ti. Nerone copiis omnibus praefectus 62
 Lesbos insula 12
 Leucas expugnata 52
 Lex Licinia 21
 Lex Pedia aduersus Cæsaris interfectores 46
 Lex Valeria turpissima 28
 Libo ingratus, à Ti. Cæsare oppressus 68
A. Licinius Nerva Silianus 63
 Livia,

I N D E X.

Liuidia, Drusi Claudiani filia, Augusti coniux	48	C. Marius sub Africano miles factus	23
Liuidia cum viro Nerone Siciliam peruehitur	ibid.	Q. Metelli legatus	ibid.
Liuius historicus	18, 33	Marius describitur	ibid.
M. Liuius Drusus tribunus pl. non bonâ fortunâ	ibid.	Marius primûm consul creatus	ibid.
vsus 24. interficitur	ibid.	Marius iterum consul Iugurtham in triumpho	ibid.
M. Liuij Drusi nouissima vox 24. mores	ibid.	duxit	ibid.
M. Liuij Drusi domus, postea Ciceronis, mox	ibid.	Marius tertium consul in Cimbros	ibid.
Censorini, deinde Statilij Sisenar	ibid.	Marij, quantum consulis, cum Teutonibus conflictus	23, 24
M. Lollij legati exercitusque in Germaniâ clades	55	Marij, quintum consulis, fortunatissimum pro-	24
M. Lollius pecuniâ cupidior, quàm rectè facien-	ibid.	lium	24
di	ibid.	Marius, sextum consul, Seruilij Glauciae Saturni-	ibid.
M. Lollij crimen, & mors	57	niq̄ue Appuleij futorem armis compefcuit	ibid.
Luca colonia deducitur	17	Marius septimum consul cum Ciinnâ	28
Luceria deducta colonia	ibid.	eius mors	ibid.
Lucilius poeta	22	Marius vrbe à Sullâ pulsus	16
Lucretius poeta	33	Marius in carcerem ductus	ibid.
Lucretius Offella Praenestis ac Marij oppugna-	30	Marius à ciuibus impositus in nauem in Africana	ibid.
tioni praefuerat	30	cursum dirigit	ibid.
L. Lucullus	35	Marius vrbis moenia ingreditur	27
Lucullus, Luculli filius, occiditur	47	Marius Marij filius consul anno ætatis 26.	29
Lucullus Mithridatem multis locis fundit	32	à Sullâ acie pulsus	ibid.
Zyzicum liberat	ibid.	interemptus	ibid.
Tigranem vincit	ibid.	Maroboduus Marcomannorum dux	59
L. Lucullus profusæ in ædificiis conuictibusque	32	Maroboduus Varicaput ad Cæsarem mittit	64
& apparatus luxuriæ primus auctor	32	Martia & Quarta legiones ad Octauium se confe-	48
L. Lucullus Xerxes togatus cur à Pompeio dictus	ibid.	runt	48
ibid.	ibid.	Marullus Epidius, Flauiusque Cæsarius trib. pl. in	49
M. Lucullus circa Fidentiam hostes Sullæ fudit	30	C. Octauio voluntatem regni arguebant	49
30	30	Massiliam Cæsar proficiscitur	39
Lucullorum duorum mors	39	Medi rerum potiuntur	13
Ludi Circenses	30	Medon, Codri filius, primus Athenis Archon	11
Ludi scenici à Circensibus differunt	35	Medontis poster, Medontidæ dicti	ibid.
Q. Lutatius Catulus proconsul	24	Megara à Peloponnesis condita	ibid.
Lycia, seu Lymira vrbs	57	Menandrus comicus	18
Lycurgus Lacedæmonius claret	13	Menas, classis Pompeianæ praefectus	47, 48
Lydus & Tyrrenus fratres regnant in Lydiâ	11	Menecrates, classis Pompeianæ praefectus	47
Lydus & Tyrrenus fratres, sterilitate frugum	ibid.	Messalla Coruinus seruator Cælaris beneficio	ibid.
compulsi, fortuntur, vter cum parte multitu-	ibid.	ibid.	61
dinis patriâ decedat	ibid.	Messallini opus egregium	61
Lysippus statuarius præstantissimus	17	Metelli fratres vno die triumpharunt	22
		Q. Metelli, qui Iugurthinum bellum gessit, laus	23
M.		23	
M acedones, orbis domitores	13	Q. Metellus Cretam in pop. R. potestatem recit-	32
Macedoniam Paullus Prouinciam fecit	34	git	32
34	60	Metellus Creticus	35
Macedonia armis exteris occupatur	60	Q. Metellus Macedonicus Pseudophilippum vicit	15
Q. Macedonia seuerum ad Contrebiâ imp-	21	Achaosque fudit	ibid.
rium	21	Q. Metellus Macedonicus vel magnificentie Ro-	ibid.
Macedonici in Perusiâ facinus	48	manæ, vel luxuriæ princeps	ibid.
C. Mæcnas vrbs custodius praepositus	52	Q. Metelli Macedonici singularis felicitas	ibid.
M. Lepidum iuuenem opprimit	51	Metellus Numidicus orator	22
Magius Celer Velleianus, Velleij frater	62	Q. Metelli Numidici triumphus	23
Magnesiâ Lacedæmonij in Asiâ occupant	12	Q. Metellus Numidicus à L. Saturnino ciuitate	25
Mancinus Hostilius in Numantinos	21	expulsus	25
Mancinum verecundia impunitum habuit	ibid.	Q. Metellus Pius Italici belli Imperator	ibid.
Mancini foedus turpissimum	21, 53	Metellus Pius apud Fauentiam Sullæ hostes vicit	30
Manilij trib. pl. lex, vt bellum Mithridaticum per	32	30	
Cn. Pompeium administraretur	32	Metellus & Pompeius ex Hispanis triumpharunt	31
Marcellus Siciliam fecit prouinciam	34	31	
M. Marcelli mors	54	Metelli mors	39
Marcomanni	59, 60	Milerus, ab Ionibus condita	22

I N D E X.

Milo Annius à Pompeio damnatus, absolutus à M. Catone	38	rem aureus, veluti coronam tanti mox viri capiti imponens, conspectus est	ibid.
Milo lapide ictus perijt	45	C. Octavio statua equestris à senatu posita	43
Minatij Magij laudes, & gesta	25	C. Octavij circa Mutinam virtus	ibid.
Mineruium deducta colonia	17	C. Octavius Consul	44
Minturnas coloni missi	ibid.	C. Octavij dictum de proscriptis	46
Minucij triumphus	22	C. Octavij in Illyrico, Dalmatiaque expeditiones	49
Mithridatis odium in Romanos	26	C. Octavius Pompeio, Siciliaque bellum infert	ibid.
Mithridates Pharnacis filij insidiis oppressus	35	classis maiori parte vi ventorum priuatur	ibid.
Mitylene ab Aeoliis condita	12	C. Octavius cum Pompeio classe concurrat	ibid.
Mitylenæorum perfidia	26	C. Octavij fortissimum factum	50
Moetaces Thraciæ rex	61	C. Octavius ad urbem revertitur	ibid.
Mucius iuris scientiâ clarus	22	C. Octavius Antonium classe vincit	51
L. Mummius Achaico bello gerendo destinatus	5	C. Octavij erga victos clementia	52
L. Mummius Corinthum funditus eruit	16	C. Octavij ad urbem reditus, civiumque erga eum fauor	53
L. Mummius Achaicus dictus	ibid.	C. Octavius, & Antonius cum M. Bruto Cassioque acie concurrunt	46
L. Mummius Achaicus homo novus	ibid.	Octavius consul iussu Cinnæ interfectus	27
L. Mummius rudis	ibid.	Olympici certaminis initium	13
L. Murena & Fannius Cæpio occidendi Augusti consilia ineunt	54	Opimianum vinum celeberrimum ab Opimio dictum	22
Mycenas Agamemnoni in Cretâ statuit	11	L. Opimius C. Gracchum & Fulvum Flaccum morte afficit	21
Myrinam conduit Aeoli	12	L. Opimius damnatus	22
Myuns ab Ionibus condita	ibid.	Oratorem Argos, Thebæ, Sparta, nullum habuere	19
N.		Oratores clari	22
NABO Marcius colonia in Galliâ deducta	17	Ordinatio comitorum à D. Augusto relicta	66
Nauportum	60	Orestes, & Electræ factum à diis comprobatur	11
Neapolis à Chalcidensibus condita	12	Orestes annis XC. vixit	ibid.
Neapolis, & Cumarum in Romanos fides eximia	ibid.	Orestes Aegistum, cum Electra sorore, obtruncat	ibid.
Naso, poeta	33	Orestes annis LXX. regnavit	ibid.
Neapolitani Cæsaris Augusti honori athletarum certamen sacraverunt	66	Orestes se à Pyrrho virtute vindicavit	ibid.
Nepe colonia deducta	17	Orestes Pyrrhum Delphis interfecit	ibid.
Neptunia colonia	ibid.	Orestis liberi ab Heraclidis exclusi	12
Nero Claudius patriæ redditur	49	Orestis liberi circa Lesbum sedem cepere	ibid.
Ti. Nero Rhodum proficiscitur, ibique septem annos moratur	56	Orodes Parthorum rex	38
Ti. Nero Romam revertitur	57	Osci	12
Ti. Nero adoptatur à Cæsare Augusto	57, 58		
Ti. Nero in Germaniam mittitur	58	P.	
Ti. Nero bello Pannonico designatus	61	P A C O R V S, Parthorum regis filius, interimitur	49
Ti. Neronis mirus erga milites amor & cura	62	Pacuius in Tragædiis clarus	22
Nicomedes Bithyniam pop. Rom. legavit	20	Pæstum coloni mittuntur	17
Ninus rex Assyriorum	13	Panares, & Lasthenes Cretensum duces	32
Nola condita à Tuscis	ibid.	Pannoniam Ti. Cæsar imperio addidit	34
Nolanum bellum	26	Pannonia Dalmatiaque arma in Romanos accipiunt	60
Noricos Ti. Cæsar deuicit	34	Pannonia pacem petit	62
Novi homines ad celsiores dignitatis gradus euecti	68	Pansa Hirtiusque Cæsari prædixerant, vt principatum, armis quæsitum, armis teneret	42
Numantia à Scipione deleta	20	Pansa atque Hirtij mors	43
Numantinum bellum	19	Parthi Armeniæ manum admouent	56
O.		Parthorum legati ad Sullam	28
CN. OCTAVIUS Perseo, vt se Romanorum fidei committeret, persuasit	14	Parthorum rex Augusto Romana signa remittit	54.
C. Octavius Macedonia foritur	42	obsides filios mittit	55
C. Octavij laudes	ibid.	Passieni virtus	63
C. Octavius à C. Cæsare adoptatus	ibid.		
C. Octavius equestri familia genitus	ibid.	PATRÆ	
C. Octavij, Romam intrantis, Solis orbis super caput curuatus æqualiter, rotundatusque, in colu-			

I N D E X

Patres captæ	31
Patres à Romulo electi	14
Patricij à Patribus dicti	ibid.
Paullus ad Cannas cæsus	ibid.
Paulli triumphum impedire nonnulli obnixebantur	ibid.
Paulli triumphus quantum priores excesserit	ibid.
L. Paulli filij quattuor	13
L. Paulli egregia vox	ibid.
L. Paulli filij moriuntur	ibid.
Pax circa Brundisium inter Antonium, & Augustum	48
Pax circa Misenum cum Pompeio inita	49
Pedia lex aduersus Cæsaris interfectores	46
Q. Pedius C. Octauij in consularu collega	44
Pelægi Athenas commigrauere	12
Pelopis progenies pulsus Heraclidis, Peloponnesi imperium obtinebat	11
Pelopis progenies ab Herculis progenie expellitur	ibid.
Penthelus, & Tifameus, Orestis filij, post patrem regnauere triennio	ibid.
Pergamum Agamennon in Cretâ statuit	11
M. Perperna Sertorium interimitt	31
Perseæ orbi terrarum imperant	13
Perseus à Paulo victus	14
Perseus in triumpho ductus à Paulo	ibid.
Perseus in libera custodia Albæ decessit	15
Perusia ab Octauio expugnatur	48
Petræus	38
Pharnaces Medus Sardanapalum interimitt	13
Pharnaces à Cæsare victus	41
Pharsalica acies	40
Pharum insulam occupant Iones	12
Philemon comicus	18
Philippus deuictus	13
Phocæa ab Ionibus condita	12
Phraates Parthorum rex	54
Picenum coloni missi	17
Pindari os Thebas illuminauit	19
Pinetes Pannonum dux	60, 62
Pisaurum coloni missi	17
L. Piso bellum in Thraciâ ortum comprimit	56
Placentiam coloni missi	17
Planci inconstantia	44
Plancus impetrat, vt Plancus Plotius frater eius proferberetur	45
Plancus Fuluiam fugientem comitatur	48
Planci vitia, fugaque ad Octauium	51
Plato	18
Plautius Siluanus	61
Pompeiorum familiæ quot	27
Cn. Pompeij patris bello Marsico præclara opera	ibid.
ibid.	
Asculum capit	ibid.
cum Cinnâ configit	ibid.
obit	ibid.
Cn. Pompeij iuuenis præclara gesta, & laudes	30
Cn. Pompeius prædonibus orbem liberat	32
Cn. Pompeius gloriæ cupidissimus	ibid.
Cn. Pompeij de Lucullo dictum	ibid.
Cn. Pompeij aduersus Mithridatem victoriæ	33

Cn. Pompeij victoriæ	33, 34
Cn. Pompeius omnium gentium, quas adierat, victor	35
Cn. Pompeij insignes triumphus	ibid.
Cn. Pompeius & M. Crassus consules	38
Cn. Pompeius tertium consul soius à Cæsare maxime alienatus	ibid.
Cn. Pompeius Dyrrhachium transmisit	39
Cn. Pompeius in Pharsaliâ victus	40
Cn. Pompeius iugulatur	ibid.
Cn. Pompeius, Cn. Pompeij filius, vulneribus confectus	41
Cn. Pompeij filius paruus, Iuliâ natus, obiit	38
Q. Pompeius consul	25
Q. Pompeij fœdus turpe	53
Sex. Pompeius describitur	47
Sex. Pompeius Siciliam occupat	ibid.
Sex. Pompeij cum Cæsare & Antonio pax	49
Sex. Pompeij dictum	ibid.
Sex. Pompeius omnibus, qui ad eum fugerant, reditum salutemque in pace paciscitur	ibid.
Sex. Pompeius à Titio iugulatur	50, 52
Pompeium primum è Pompeiis consulem, magni nominis virum, ad turpissima fœdera Numantini deduxere	19
Pompeium gratia impunitum habuit	ibid.
Pompeius Mitylenensis libertatem restituit, in vnus Theophanis gratiam	16
Pompeius, collega Sullæ, seditione interfectus	27
Pompeius curru urbem triumpho inuectus	31
Pompeius tribuniciam potestatem restituit	ibid.
Pomponij singularis in Gracchum fides	21
Pomponij Comici laudes	23
Pomponius Flaccus, vir ad omnia recta natus	68
Pontius Telesinus, Samnitium dux	29
Pontus Syriaque; Cn. Pompeij virtutis monumenta	34
Popillium Rutiliumque, qui consules asperrime in Ti. Gracchi amicos sequerant, postea iudiciorum publicorum merito oppressit inuidia	22
M. Popillius Lænas mittitur legatus ad Antiochum Epiphanem	14
Postumij Albini aspera censura	15
Potentia colonia deducta	17
Priene ab Ionibus condita	12
Princeps optimus, faciendo docet recte facere ciues suos	67
Proscriptio triumuiralis	45
Proscripti ad Sex. Pompeium confluunt	47
Pseudophilippus à Q. Met. Macedonico superatus	15
Ptolemæus Syriæ rex ab Antiocho Alexandriæ obsessus	14
Ptolemæus Cypri rex, sub aduentum Catonis, victæ suæ vim intulit	37
Ptolemæi in Pompeium perfidia in Cæsarem	41
Puteolos coloni missi	17
Pyrrhus Epirum occupat	11
Pyrrhus Hermiones nuptias occupauit	ibid.
Pyrrhus regnat	17

I N D E X.

Q.	
Q UADRIGARIUS historicus	23
Quæ cuiusque ductu gens, ac natio redacta in formulam prouinciarum, stipendia pacta sit	34
R.	
R ABIRIVS poeta	33
Rætiam Ti. Cæsar R. imperio nouâ subiunxit prouinciam	34
Regulus in Africam primus tranfecit	ibid.
Rhacupolis Cotym occidit	68
Rhodij à Romanis deficiunt	26
Rhodiurum in Romanos eximia fides	26
Roma à Romulo condita	14
Roma, libera, dominaque gentium	31
Romani rerum domini	13
Romanorum magnificentia in ædium structuris	19
Romanæ linguæ, & disciplinæ notitia in Pannoniis omnibus	60
Romana signa à Parthorum rege Augusto remissa	54
Rufi Saluidieni scelestæ consilia	48
Rutilium consulem iudiciorum publicorum merito oppressit inuidia	22
Rutilius historicus	23
P. Rutilius repetundarum ab equitibus damnatus	24
Rutilius consul Italico bello cæsus	25
S.	
S ACKOUIR, Galliarum princeps	68
Sabinarum virginum raptus	14
Sabinis sine suffragio data ciuitas	17
Sabinis ius ferendi suffragij datum	ibidem
Salamina Teucer in Cypro constituit	11
Salernum missi coloni	17
Sallues à Sextio Caluino deuicti	ibid.
Sallustius Thucydidis æmulus	33
Saluidienus	42, 48
Samnitium parti ciuitas data	17
Samos ab Ionibus occupatur	12
Sardana palus à Pharnace Medo imperio vitaque priuatur	13
Saticula deducta colonia	17
Scaurus, orator	22
P. Scipionis Aemiliani laudes	16
P. Scipio Aemilianus consul creatus	ibid.
P. Scipio Carthagini bellum infert	ibid.
P. Scipio Aemil. in Hispaniâ murali coronâ donatus est,	ibid.
in Africâ obsidionali,	ibid.
in Hispaniâ ex prouocatione hostem interemit	ibid.
P. Scipio liberalium studiorum & auctor, & admirator	ibid.
P. Scipio Polybium Panætiumq; domi militiæque secum habuit	ibid.
interualla negotiorum otio elegantissimè dispunxit	ibid.
P. Scipio Africanus dictus	ibid.
P. Scipio Nasica Ti. Gracchum interfecit	29
P. Scipio Numantiam solo æquat	ibid.
P. Scipio de Ti. Gracchi cæde à Carbone interrogatur	ibid.
P. Scipionis Africani mors	21
P. Scipio Aemilianus Africam in formulam redegit prouinciæ	34
Scipio Romanorum potentia viam prior, luxurie posterior aperuit	19
Scipio orator	18
Scipio Aemilianus orator	22
Cn. & P. Scipiones primi omnium in Hispanias duxere exercitus	34
Scordisci à Ti. Cæs. debellati	34
Seibonia Iulie mater	57
Scylacium colonia deducta	17
Segestes Varo coniuratos iudicat	64
Seianus	63
Seiani Aelii virtus	67, 68
Seianus Aelius Ti. Cæsaris principalium onerum adiutor	67, 68
Sentius Saturninus	58, 60
Sentius Saturninus reip. restitutus	49
C. Sentij Saturnini consulis factum præclarum	58
Sertorius Metellum laudabat, Pompeium timebat	35
Sertorius à Perperna interfectus	ibid.
Sertorianum bellum	ibid.
Serulia, Lepidi vxor, viuo igni deuorato, diem suum obiit	53
Seruili duo apud Clusium pro Sulla victores	30
Seruilius Glaucia à Mario morte multatus	24
Setina colonia deducta	17
Sextiæ aquæ	17
Sextius Caluinus Sallues deuicti	ibid.
M. Silanus reip. restitutus	49
Sinuessam missi coloni	17
Siscia	62
Sisenna historiarum auctor	23
Smyrna ab Aeolis condita	12
Societas potentia inita inter C. Cæsarem, Cn. Pompeium, & M. Crassum	36
Socrates	18
Sophocles tragicus	ibid.
Sora deducta colonia	17
Spartacus fugitiuorum dux	31
Spolegium coloni deducti	17
Staius Murcus	46
Staius Murcus Sex. Pompeium petit	47
Staius Murcus à Pompeio interfectus	49
Statilius Taurus	67
Statuæ equestres ex Macedoniâ Româ delatæ	15
Statuæ equestres L. Sullæ, Cn. Pompeio, & C. Cæsari positæ	43
Suessâ deducta colonia	17
L. Sulla C. Marij quaestor	23
Sulla urbem armis occupat	26
Sullæ contra Mithridatem victoria	28
Sulla Mithridati victo leges imponit	ibid.
Sullæ quid Magi ex corporis notis responderint	ibid.

Sulla

I N D

Sulla iustis legibus tentat bellum componere 29
 Sulla Scipionem Norbanumque consules superat
 ibid.
 Sulla, dum vincit, iustissimo lenior, post victoriam
 audito fuit crudelior ibid.
 Sulla Q. Sertorium exarmatum dimisit incolu-
 mem ibid.
 Sulla grates Dianæ soluit ibid.
 Sulla, Mario iuvene occiso, Felicis nomen assum-
 pfit 30
 Sulla dictator immodicè crudelis ibid.
 P. Sulpicius 22
 P. Sulpicius Q. Pompeij consulis filium interfe-
 cit 26
 exsul factus ibid.
 P. Sulpicij contra Sullam pro Mario lex ibid.
 P. Sulpicius iugulatur ibid.
 Sulpicius orator 33
 Sutrium colonia deducta 17
 Syria facta stipendiaria 34
 Syria Pontusque, Cn. Pompeij virtutis monu-
 menta ibid.

T.

TARRACINA deducta colonia 17
 Tarentum colonia deducta ibid.
 Tegeam Agamemnon in Cretâ statuit 11
 Telamon & Teucer, fratres ibid.
 Teminus, vnus ex Heraclidis ibid.
 Tenos occupatur ab Ionibus 12
 Terentius 18
 Tergestes 60
 Teucer & Telamon, fratres 11
 Thebanus nullus orator 19
 Theophanes 26
 Theſſalus Theſprotius Theſſaliam armis occupat
 12
 Theſſalia, prius Myrmidonum ciuitas vocitata
 ibid.
 Theſſalos à Theſſalo, filio Herculis, appellatos eur
 non dicendum ibid.
 Tibullus 33
 Tigranes à L. Lucullo victus 32
 Tigranis filius, deinde Tigranes, supplex ad Pom-
 peium venit 33

E X.

Tigranes ingenti mutatur pecuniâ 34
 Titius Sex. Pompeium iugulat 50
 ad Octavium transfugit 31
 Tullius eloquentium princeps 18
 Tyrrhenus & Lydus, fratres 11
 Tyrrhenum fors decedendi contigit ibid.
 Tyrrhenus, peruectus in Italiam, loco, incolis, &
 mari nomen dedit ibid.

V.

VALENTIA colonia deducta 27
 Valerius Antias historicus. 23
 Valerius Flaccus consul turpissimæ legis auctor
 28
 Valerius Flaccus consularis à Fimbriâ interfectus
 ibid.
 Varro 33
 Varus Quinctilius 63
 liberti manu iugulatur 47
 Varus à Germanis cæsus 63
 Varus se ipse transfigit 64
 Vatinius 46
 Vatiniij deformitas corporis, ingenijque turpitude
 ibid.
 C. Velleius gladio se ipse transfixit 48
 Velleius miles factus 58
 Velleij votum de salute Ti. Cæsaris 69
 Venetia diu in potestate Antonij ab Asinio reten-
 ta 48
 Ventidius triumphat 44. Labienum Parthosque
 & Pacorum regis filium exstinguit 49
 Venusiam mittuntur coloni 17
 Versus de Lepido & Planco, qui proscripserant
 fratres 45
 Vibillius primipili centurio 49
 Viennensium dissensiones 65
 Vindelicos debellauit Ti. Cæsar 34
 Viriathus, latronum in Hispaniâ dux, à Seruilio
 Cæpione interemptus 19
 Virgilius, carminum princeps 33
 Volumnij fuga 64
 Utica, à Tyria classe condita 12
 Vxorum fides in proscriptos summa, libertorum
 media, seruorum aliqua, filiorum nulla. 45

F I N I S.

I N D E X

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

I N D E X

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

